

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**YOKSULLUK VE SUÇ İLİŞKİSİ
-Karabük İli Cumayanı Köyü Örneği-**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Uğur FİDAN**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Fahri ATASOY**

**Eylül - 2018
KIRIKKALE**

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**YOKSULLUK VE SUÇ İLİŞKİSİ
-Karabük İli Cumayanı Köyü Örneği-
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Uğur FİDAN**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Fahri ATASOY**

**Eylül - 2018
KIRIKKALE**

KABUL-ONAY

Fahri ATASOY danışmanlığında Uğur FİDAN tarafından hazırlanan "Yoksulluk ve Suç İlişkisi: Karabük İli Cumayanı Köyü Örneği" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

25/09/2018

Dr. Öğr. Üyesi Gamze Ebru ÇİFTÇİ
(Başkan)

Prof. Dr. Sıtkı YILDIZ
(Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Fahri ATASOY
(Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2018

Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN
Enstitü Müdürü

Kişisel Kabul Sayfası

Yüksek Lisans Tezi Dönem Projesi olarak sunduğum “*Yoksulluk ve Suç İlişkisi: Karabük İli Cumayanı Köyü Örneği*” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

25/09/2018

Uğur FİDAN

ÖN SÖZ

Suç, çok boyutlu karmaşık bir olgu olarak her zaman araştırılmaya değer olmuştur. Suçun; psikoloji, biyoloji, antropoloji, kriminoloji, sosyoloji ve hukuk gibi disiplinlerin ilgi alanı olması probleminin genişliğine işaret etmektedir. Yoksulluğun farklı değişkenler açısından ele alınması, suçlu davranışın çözümlenmesine katkı sağlayacaktır. Özellikle yerel düzeyde suç ve yoksulluk ilişkisinin araştırılması ve sosyolojik düzeyde incelenmesi, bu alandaki boşluğu doldurması açısından önemlidir.

Bu çalışmada, Karabük ili Cumayanı Köyünde yoksulluk ve suç ilişkisinin araştırılarak söz konusu ilişkinin yerel düzeyde saptanması amaçlanmıştır. Cumayanı köyünün Karabük ilinde kriminal bölge olarak tanınması ve sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olması, bölgenin tercih edilmesinde etkili olmuştur. Daha önce cezaevine girip çıkmış ve denetimli serbestlik kapsamında cezası devam eden hükümlülere anket uygulanarak, suça karışmış kişiler üzerinden yoksulluk ve suç ilişkisi incelenmiştir.

Tez projesinin yazımı ve hazırlanışı sürecinde bana desteğini esirgemeyen değerli eşim Gizem FİDAN' a, yüksek lisans eğitimim boyunca fikirleri ile ufkumu genişleten hocalarım; Prof. Dr. Dolunay ŞENOL, Prof. Dr. Sıtkı YILDIZ, Doç. Dr. İbrahim MAZMAN, Dr. Öğr. Üyesi Hakan ARIKAN, Dr. Öğr. Üyesi Abdülkadir ZORLU ve Dr. Öğr. Üyesi Mezher YÜKSEL' e, değerli fikir ve görüşleri ile tez danışmanlığımı sabırla üstlenen Dr. Öğr. Üyesi Fahri ATASOY' a, anket uygulaması sürecinde katılımcılara ulaşmamı sağlayan ve gerekli tanıtımı yapan Cumayanı Köyü muhtarı ve azasına, anket sorularını yanıtlayan tüm katılımcılara, son olarak burada isimlerini saymadığım ve saymayı unuttuğum pek çok dosta sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

Fidan, Uğur, “Yoksulluk ve Suç İlişkisi: Karabük İli Cumayanı Köyü Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2018.

Bu araştırma, Karabük ili Cumayanı Köyü özelinde yoksulluk ve suç ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla, Cumayanı Köyünde yaşayan, daha önce cezaevine girip çıkmış kişiler ve denetimli serbestlik kapsamında cezası devam eden hükümlülerden oluşan 48 kişiye, 30 sorudan oluşan anket form uygulanmıştır. Bu doğrultuda, yoksulluk ve suç ilişkisi suça karışmış kişiler üzerinden incelenmiştir. Elde edilen veriler, SPSS 22.0 programına aktarılarak, frekans tabloları üzerinden analiz edilmiştir. Nicel veriler, sahada yapılan gözlem ve görüşmelerle desteklenerek araştırma şekillendirilmiştir.

Gelir düzeyi, çocukluk yıllarında ailenin geçinme durumu, ceza almadan önce ekonomik durum, işsizlik, eğitim düzeyi gibi sosyo-ekonomik değişkenlerin suç üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, yoksulluk ile suç arasında sıkı bir ilişkinin veya etkileşimin olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suç, Sapma, Yoksulluk, Ceza, Çok Boyutlu Yoksulluk

ABSTRACT

Fidan, Ugur, “The Relationship Between Crime and Poverty: The Example of Cumayani Village in Karabük Province, Master Thesis, Kirikkale, 2018

This research has been conducted in order to examine the relationship between crime and poverty in the village of Cumayani in Karabük Province. For this reason, a questionnaire form consisting of 30 questions have been implemented to 48 people who live in the village of Cumayani, have been in prison once and involve in criminal proceedings within the scope of supervised release. In this context, the relationship between poverty and crime has been examined through people who have been involved in crime. The data were analyzed on frequency tables transferred to the SPSS 22.0 Program. Quantitative data were supported by surveys and observations made on field.

The results from this research indicate that there is a strong link between poverty and crime. The income level, family income in childhood, economic situation before getting punishment, unemployment and the effect of socio-economic variables in relation to crime have been examined. At the end of the scientific research it has been found that there is a strong link between poverty and crime.

Key Words: Crime, Deviation, Poverty, Punishment, Multidimensional Poverty.

KISALTMALAR

<u>Kısaltma</u>	<u>Açıklama</u>
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	Aktaran
AGÜ	Az Gelişmiş Ülkeler
BM	Birleşmiş Milletler
ÇBYE	Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
Çev.	Çeviren
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
İGE	İnsani Gelişme Endeksi
S.	Sayfa
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TCK	Türk Ceza Kanunu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
Vb.	Ve Benzeri

TABLULAR

Tablo 1: Yıllara ve Cinsiyete Göre Cumayanı Köyü Nüfusu	54
Tablo 2: Cinsiyet Dağılımı	57
Tablo 3: Medeni Durum	58
Tablo 4: Yaş Dağılımı	58
Tablo 5: Evlilik Sayısı	58
Tablo 6: Evliliğin Gerçekleşme Şekli	59
Tablo 7: Evlilik Türü	59
Tablo 8: Eğitim Durumu	60
Tablo 9: Sosyal Güvence Durumu	60
Tablo 10: Hanede Yaşayan Bireylerin Toplam Aylık Geliri	60
Tablo 11: Eğitime Devam Etmeme veya Yarıda Bırakma Sebebi	61
Tablo 12: Hanede Yaşayan Birey Sayısı	62
Tablo 13: Bakmakla Yükümlü Olunan Çocuk Sayısı	62
Tablo 14: Sağlık Durumu Dağılımı	63
Tablo 15: Çocukluk Yıllarında Ailenin Geçinme Durumu	63
Tablo 16: Çocukluk Yıllarında Ailedeki Problemler	63
Tablo 17: Ceza Alınan Suç Kapsamı	64
Tablo 18: Cezaevine Girmeden Önce veya Denetimli Serbestlikten Önce Yapılan İş	65
Tablo 19: Suça Karışmadan Önce Elde Edilen Gelirin Geçinme Düzeyine Etkisi ...	65
Tablo 20: Cezaevindeyken veya Denetimli Serbestlikte Ailenin Geçinme Durumu	66
Tablo 21: Ekonomik Sıkıntı Yaşandığında Başvurulan Yer	66

Tablo 22: Yaşanılan Konut Tipi.....	67
Tablo 23: Yaşanılan Evin Problemleri.....	67
Tablo 24: Yaşanılan Konutun Elektrik Durumu	68
Tablo 25: Evde Temiz İçme Suyunun Bulunma Durumu.....	68
Tablo 26: Konutun Mülkiyeti.....	69
Tablo 27: Evde Hangi Eşyalar Var	69
Tablo 28: Maddi Durum Sebebiyle Dışlanma Durumu	70
Tablo 29: Yaşanılan Sementin Problemleri	70
Tablo 30: Suç İşleme Sebepleri.....	71
Tablo 31: Cezaevi Sonrası ve Denetimli Serbestlik Sonrası Korkular	72

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
TÜRKÇE ÖZET SAYFASI.....	II
İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT) SAYFASI	III
KISALTMALAR	IV
TABLolar	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. Suç Olgusu	5
1.1.Suç.....	5
1.2.Sapma.....	8
1.3.Norm	10
1.4.Sosyal Kontrol.....	12
1.5.Ceza.....	13
1.6.Suç Çeşitleri	15
2. Yoksulluk Olgusu	17
2.1.Yoksulluk.....	17
2.2.Öncü Yoksulluk Çalışmaları (Charles Booth, Rowatree ve Peter Townsend)	20
2.3.Uluslararası Kuruluşlar ve Yoksulluk.....	21
2.4.Yoksulluk Kimin Suçudur?.....	22
2.5.Yoksulluk Kültürü.....	24
2.6.Mutlak Yoksulluk ve Görelî Yoksulluk.....	25
2.7.Öznel ve Nesnel Yoksulluk.....	27
2.8.Kentsel ve Kırsal Yoksulluk	28
2.9.Sınıfaltı/Altsınıf	31
2.10. Birleşik Yoksulluk Göstergeleri, İnsani Gelişme Endeksi ve Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK-SUÇ İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA SOSYOLOJİK SUÇ TEORİLERİ

2.1. Chicago Okulu	35
2.2. Sosyal Düzensizlik Teorisi.....	37
2.3. Durkheim ve Fonksiyonalist Teori.....	39
2.4. Merton ve Gerilim Teorisi	41
2.5. Alt Kültür Kuramları.....	43
2.6. Damgalama Teorisi	49
2.7. Çatışma Teorileri.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE SONUÇ

3.1. Cumayanı Köyü Genel Tanıtımı	54
3.2. Araştırmanın Konusu	55
3.3. Araştırmanın Amacı	56
3.4. Araştırmanın Önemi.....	56
3.5. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri.....	56
3.6. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları	57
SONUÇ	73
KAYNAKÇA.....	78
EKLER.....	82

GİRİŞ

Suç insanlık durumunun kadim sorunlarından birisi olarak güncelliğini her zaman korumuş olgulardan birisidir. Kutsal kitapların anlatıları ile başlatılabilecek suç olgusu tarihselliği, evrenselliği, göreceliliği ve değişimi ile ön plana çıkan davranış türüdür. Hukuksal bağlamı dışında diğer disiplinler tarafından ele alınan geniş bir kavramdır. İnsanların neden suçlu davranışı tercih ettiği? Sorusu bilimsel merakın dışında kalmamış ve keşfedilmesi için sayısız çalışmalar yapılmıştır.

İnsan neden suç işler? Sorusuna biyolojik ekoller suçun insanın fiziksel özellikleri ile ilgili olduğuna dair cevaplar vermiştir. Psikolojik yaklaşımlar, suçun sebebini suçlunun kişilik özelliklerinde ve zihinsel yapısında araştırmıştır. Sosyolojik teoriler ise “suçun doğasına ilişkin doyurucu nitelikteki herhangi bir yaklaşımın sosyolojik olması gerektiğini, çünkü suçun ne olduğunun bir toplumdaki kurumlara bağlı olduğunu ileri sürüyordu” (Giddens, 2008: 842).

Suç konusunun farklı disiplinler tarafından ele alınması, suç tanımının farklı disiplinler tarafından farklı şekilde yapılmasına neden olmuştur. Suç olgusu hukuki ve kriminolojik açıdan kanunda ceza olarak tanımlanan yasaların ihlali, iktisadi açıdan kar-zarar hesabı, sosyolojik açıdan ise davranış normlarının ihlali olarak tanımlanmıştır (Göver ve Şenol, 2017: 194). Sosyal bilimlerin doğası gereği aynı disiplinler içerisinde bile farklı tanımlara rastlamak mümkündür. Örneğin klasik sosyologlardan Durheim’ in anomi tanımı ile diğer bir sosyolog Merton’ un anomi tanımı birbirinden farklılık arz etmektedir. Bu şekilde, suçun tanımlanması ve açıklanması konusunda zengin bir literatür ortaya çıkmaktadır.

Suçun nedenleri konusuna dönecek olursak şüphesiz suçun en önemli belirleyicilerinden birisinin yoksulluk olduğunu söyleyebiliriz. Yoksulluk ile suç arasındaki bu ilişki her zaman gündemde olagelmiştir. “Aristo’ nun ‘ Yoksulluk devrimin ve suçun atasıdır’ veya Roma İmparatoru Maru Aurelius’ un ‘Yoksulluk suçun anasıdır’ söylemleri toplumda bu konuda var olan genel kabulün yansımaları olarak kabul edilebilir” (Çakmak, 2015:139). Bireylerin maddi imkânlardan mahrum kalması veya temel yaşam kaynaklarından yeterli derecede yararlanamaması kişileri kontrolsüz davranışlara itmekte ve toplumsal sapmalar ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, yoksulluğun suç ile ilişkisinin sosyolojik olarak tanımlanması ve değerlendirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Suç olgusuna benzer şekilde yoksulluk olgusu da evrensel nitelik taşımaktadır. Aynı zamanda tanımlanması sorunlu bir kavramdır. Kimin yoksul sayılacağı veya kimlerin yoksul sayılmayacağı konusunda ortak bir görüş bulunmamaktadır. Geçmişten günümüze birçok yoksulluk ölçümü denemeleri yapılmış ve farklı yoksulluk türleri ortaya çıkmıştır. Yoksulluk sorunu sadece kişilerin ve devletlerin değil, küreselleşme döneminde uluslararası kuruluşlarında ilgi odağı olmuştur. Bu ilgi ve çalışmalar yoksulluğun ne kadar önemli problem olduğunu göstermektedir. Yoksulluğun ortaya çıkardığı suç gibi toplumsal sonuçların ve ilişkilerin çözümlenmesi ise konuyu ele alan sosyolojik teorileri gerektirmektedir.

Doğrudan veya dolaylı olarak yoksulluk ve suç ilişkisine vurgu yapan birçok sosyolojik teori bulunmaktadır. Kent üzerine yaptıkları araştırmalarla ünlü olan Chicago Okulu sosyologları; özellikle kentin geçiş bölgelerinde yaşayan sosyo-ekonomik düzeyi düşük kişiler arasında suç oranlarının fazla olduğunu savunmuşlardır. Merton tarafından geliştirilen “gerilim kuramı” alt sınıflarda yer alan bireylerin yasal yollar aracılığı ile kültürel amaçlara ulaşmada yaşadıkları gerilim sebebiyle suça karıştıklarını iddia ederek araç-amaç uyumsuzluğu üzerinde durmuştur. Alt kültür kuramları, sosyo-ekonomik düzeyi düşük alt-kültürel unsurların nasıl suçu ürettiğini incelemişlerdir. Damgalama kuramı, suçluluğun ortaya çıkmasında damgalama süreçlerinin etkisine, alt sınıfta yer alan insanların yaftalanarak suçlu davranışlarının pekiştirilmesine dikkat çekmiştir. Çatışma kurumları ise sınıf çatışmaları, sömürü, güç ilişkileri ve kapitalizmin eleştirisi çerçevesinde işçi sınıfının sömürsünü ön plana çıkararak suç kavramını makro boyutta ele almaktadır.

Sosyolojik olarak suç-yoksulluk ilişkisini makro düzeyde inceleyen araştırmaların önemi büyüktür. Ancak mikro ve mezo düzeyde de suçun yoksullukla incelenmesi konunun derinleştirilmesine katkı sağlayacaktır. Yerel düzeyde yoksulluk ve suç ilişkisini inceleyen araştırmaların az olması bu alanda yapılacak araştırmaların önemine işaret etmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada, yoksulluk ve suç ilişkisinin yerel düzeyde araştırılması amaçlanmıştır.

Karabük ili Cumayanı Köyünde yapılan bu araştırmanın birinci bölümünde yoksulluk ve suç kavramlarının tanımları çözümlenmiştir. Aynı zamanda tarihsel süreç içerisinde kavramların geçirmiş olduğu değişimlere kısaca değinilmiştir. Sosyal

bilimlerdeki kavramların tanımlanmasındaki zorluklara bağılı olarak kavramların muğlak yönleri ve ortak noktaları ele alınmıştır. Bu bağlamda, ilk olarak suç kavramının; sapma, ceza, norm ve sosyal kontrol kavramları ile ilişkisi açıklanmıştır. Zira suç olgusunun sapma ile yakından ilişkisi bulunmaktadır. Zaman zaman iç içe geçen kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal normlar ve hukuki cezalar ile ise toplumsal kontrol sağlanarak bireylerin düzen ve huzur içerisinde yaşamaları amaçlanmaktadır. Suç kavramının açıklanmasının ardından ikinci olarak, yoksulluk kavramı analiz edilmiştir. Yoksulluk olgusunun daha iyi anlaşılması için Charles Booth, Rowntree ve Peter Townsend tarafından yapılan öncü yoksulluk çalışmalarına değinilmiştir. Daha sonra uluslararası kuruluşların yoksulluk konusundaki ilgisi ve yaklaşımları kısaca açıklanmıştır. Özellikle 1990' lardan itibaren yoksulluk olgusunun uluslararası kuruluşlarca tartışılmaya başlandığı ve yoksulluğun kişilerin, toplumların ve devletlerin sınırlarını aşarak küresel düzeyde ele alındığı göze çarpmaktadır. Bu bölümde diğer önemli konulardan birisi, yoksulluğun kimin suçu olduğu? Problemidir. Bazı düşünürlerce yoksulluğun sebebi bizatihi kişilerin kendisi olmakta, bazı düşünürlerce de yoksulluğun sebebi sistem veya devlet olmaktadır. Bu bölümün diğer bir başlığı ise Oscar Lewis tarafından ortaya atılan "yoksulluk kültürü" tezidir. Bu bölümde diğer başlıklarda ise yoksulluğun farklı ayrımları ele alınmış ve sınırları çizilmiştir. Mutlak ve göreceli yoksulluk, öznel ve göreceli yoksulluk, kentsel ve kırsal yoksulluk, sınıfsal ve yoksulluk endeksleri açıklanarak yoksulluk kavramının analizi genişletilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde sosyolojik teorilerden faydalanılarak kuramsal çerçeve çizilmiştir. Farklı sosyoloji ekollerinin konuya yaklaşımları özetlenerek, söz konusu ekollerin suç ve yoksulluk ilişkisini nasıl ele aldığı açıklanmıştır. Yoksulluk ve suç ilişkisini doğrudan ele almasa da yoksulluk ile suç arasında ilişki kurulabilecek kuramsal çalışmalara da yer verilmiştir. Böylece yoksulluk ve suç arasındaki ilişkinin kuramsal temelleri irdelenmiştir.

Yoksulluk ve suç ilişkisinin teorik çerçevesi çizilirken kent çalışmaları ile tanınan Chicago Okulu temsilcilerinin Chicago kentini analiz etmesi sonucunda elde ettikleri sonuçlardan, Chicago okulundan etkilenen Shaw ve McKay tarafından oluşturulan sosyal düzensizlik kuramından, Durkheim' in sapma sosyolojisinden, Durkheim' in anomi kavramını farklı şekilde teorileştiren Merton' un gerilim

kuramından, alt kültür teorisyenleri; Cohen, Clowerd, Ohlin, Wolfgang ve Ferracuti'nin görüşlerinden, çatışma teorilerinden ve damlama kuramlarından yararlanılmıştır.

Karabük ili Cumayanı köyünde yapılan bu araştırmada, yoksulluk ve suç ilişkisi daha önce cezaevine girip çıkmış kişiler ve denetimli serbestlik kapsamında cezası devam eden hükümlüler üzerinden incelenmiştir. Bu çerçevede daha önce suça karışmış ve denetimli serbestlik kapsamında cezası devam eden 48 kişiye anket uygulanmıştır. Yoksulluk sadece gelir düzeyi ile ilişkilendirilmeyip, eğitim düzeyi, sağlık durumu, yaşanan evin koşulları, semtin problemleri ve sosyal yardımlar gibi göstergelerle yoksulluk çok boyutlu olarak ölçülmeye çalışılmıştır. Anket toplam 30 sorudan oluşmakta ve açık uçlu sorular bulunmamaktadır. Bu kapsamdan elde edilen veriler SPSS 22.0 programına aktarılarak frekans tabloları halinde analiz edilmiştir. Aynı zamanda sahada yapılan kısa mülakatlar ve gözlemlerle elde edilen veriler desteklenmiştir. Elde edilen bu bilgiler ve ulaşılan sonuçlar, bölge hakkında yapılan kısa tanıtımın ardından üçüncü bölümde tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. SUÇ OLGUSU

1.1.Suç

Sosyal bilimlerdeki çoğu kavram gibi suç kavramının da belirli, net ve kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Sosyal bilimlerin doğası gereği tüm yazılanlar, anlatılanlar, araştırmalar ve incelemeler tez, teori, hipotez ve görüş olarak kalmaktadır. Bu bağlamda sosyal bilimlerde mutlak gerçeklik bulunmamakta, kanun veya yasa düzeyinde bilim yapılamamaktadır. Tüm teoriler ve araştırmalar her zaman başka bir teoriye ve araştırmaya ihtiyaç duymaktadır. Anlatılanlar ışığında, doğuş ve gelişim serüvenine göz atıldığında, suç kavramının; ilk olarak tarihselliği ve evrenselliği göze çarpmaktadır.

Suç insan varoluşunun temel eğilimlerinden birisi olarak tarih boyunca var olmuştur. Suç ontolojisinin diğer bir ayrılmaz niteliği onun evrensel olarak tüm toplumsal dünyada var olmasıdır. Toplumsal yapıların ve tarihsel dönemlerin farklı özellikler arz etmesi, suçun çeşitli şekillerde tanımlanmasına etki etmekte ve disiplinlerin suça ilişkin farklı tanımlarını ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda suçun ontolojik doğası suçun epistemolojik izahını zorlaştırmaktadır. Suçun bu karmaşık doğası gereği tek tip bir suç tanımı bulunmamaktadır. “Suç kavramı, daha çok hukuki terminolojide yer almakla birlikte, birçok disiplini içinde barındıran sosyal bilimlerin de inceleme alanına girmektedir. Örneğin suç olgusunu başta sosyoloji ve kriminoloji olmak üzere biyoloji, psikoloji, hukuk, din ve antropoloji gibi birçok değişik disiplinler incelemiştir” (Güçlü ve Akbaş, 2016: 24).

İlk olarak sosyoloji sözlüğünde “Kamusal alanı aşan kişisel alana giren ve yasak olan kural ya da yasaları çiğneyen, buna bağlı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve kamusal bir otoritenin (devlet ya da yerel bir kuruluş) müdahalesini gerektiren fiiller suç sayılmaktadır” (Marshall, 2005: 702). Tanımdan da anlaşılacağı üzere suç sadece kişisel alan ile sınırlı kalmayıp toplumsal bir niteliğe hitap etmektedir. Suç işlenişi veya eylem itibarıyla kişisel olsa da etkileri ve sonuçları açısından genelde toplumsaldır. Örneğin fahişelik ve uyuşturucu kullanma gibi suçlar bir mağdurdan yoksun olsa da toplumsal etkileri kaçınılmazdır. Bir başka

tanıma göre suç; “ceza tehdidi taşıyan bir kanunda yazılmış tarife uygun ve hukuka aykırı fiil” olarak tanımlanmaktadır (Güçlü ve Akbaş, 2016: 24). Burada, suç tanımının hukuki çerçevede ele alındığı görülmektedir. Aynı şekilde benzer diğer bir tanım suçu “hukuk kurallarının toplum içinde zararlı ve tehlikeli görerek yasakladığı ve cezai yaptırıma bağladığı eylem” olarak tanımlamaktadır (Bozkurt, 2005: 206). Yapılan tanımlamaların ortak noktası, suçun ceza kanunlarınca tanımlanması ve karşılığında cezai yaptırımın olmasıdır (Çakmak, 2015:128).

Yukarıdaki suç tanımları hukuk çerçevesinde tanımlanmış formel tanımlardır. “Hukukçular için suç, yasanın saydığı ve bir yaptırımı gerektiren eylemdir” (Bal, 2016: 24). Daha çok ülkelerin adalet sistemleri içerisinde insan davranışlarının kontrol edilerek, toplumsal zararın azaltılması veya en aza indirilmesi amaçlanmaktadır.

Suç olgusunun, sosyolojik olarak ele alınması ise suçun toplumsal yönü üzerinde durulmasını gerektirmektedir. Sosyoloji açısından suç; toplumsal bir olgudur ve toplumsal dinamiklerden büyük ölçüde etkilenmektedir. “Sosyoloji suçu toplumsal düzeni bozan davranışlar olarak görmekte ve toplumsal düzenin sağlanması amacıyla bu davranışların bastırılması ve kontrol altında tutulması gerektiğine inanmaktadır” (Güçlü ve Akbaş, 2016: 25). Tabi ki burada genel bir ifade ile sosyolojinin bakış açısı verilse de suça çok farklı yaklaşan sosyolojik teoriler bulunmaktadır. Bu teoriler ilerleyen bölümlerde detaylı olarak açıklanacaktır.

Disiplinler arası bir alan olan kriminoloji suçlu davranışı ve toplumun bu davranışa olan tepkisini inceleyen bilimsel bir yaklaşımdır. Biyologlar ve tıp doktorları yasaları ihlal eden davranışları üreten özellikleri belirlemeye çalışmışlardır. Aynı şekilde psikologlar ve diğer ruh sağlığı uzmanları anti sosyal davranışı ürettiği düşünülen zihinsel süreçlere odaklanmışlardır. Bunlara ek olarak, tarihçi ve ekonomistler yasaların tarihini incelemişler ve suçun tanımını geliştirmeye çalışmışlardır (İçli, 2016: 47).

Tarihsel olarak inanışlara göz attığımızda Hıristiyanlık’ ta suçun asli bir günah olarak karşımıza çıktığını görürüz. İnsanoğlunun dünyaya geliş hikâyesi ilk günahın işlenmesi ile karşımıza çıkmaktadır. Adem’ in işlediği kabul edilen ilk suç/günah nedeniyle doğuştan günahkar kabul edilmektedir. İslam inancı ise peygamberleri suçsuz olarak kabul etmekte ve İslamiyet’e göre ilk suç Âdemin

çocukları Kabil ile Habil arasında işlenen cinayete dayanmaktadır (Çakmak, 2015:126). İnanış üzerinden suçu tartıştığımızda, suçun daha çok günah kavramı ile ilintili olduğu ortaya çıkmaktadır. Suçun modern anlamda tanımlanması ile geleneksel veya klasik anlamda tanımlanması farklılık göstermektedir. “Modern öncesi dönemde suç bugün olduğu durumdan çok farklı durumdaydı. Geçmiş toplumların çoğu dinsel karakterde olduğu için, suç daha çok ‘günah’ kavramıyla birlikte anılmaktaydı. Suçun tanımlayıcısı ve belirleyicisi hukuk sistemleri değil, çoğunlukla dinsel kurumlardı” (Açıkgöz, 2015:254). Modern dönemde ise suç dinsel kurumların etkisinde kurtulmuş, aydınlanma düşüncesi üzerinden rasyonelleşme ile birlikte suça bakış açısı aşkınlıktan arınmıştır.

Suçta bakış açısındaki bu değişim cezaya bakış açısında da değişime yol açmıştır. Bedensel azaba yönelik, kazığa bağlama, organlarını parçalama, işkence, alınına damga vurma, suçunu toplulukta itiraf etme v.s gibi uygulamalardan vazgeçilmiştir. 18. Yüzyılın sonunda veya 19. Yüzyılın ilk yarısında Fransa, İngiltere, Avusturya, İsviçre, ABD’ nin Pensilvanya gibi bazı eyaletlerinde bu tür uygulamalar hemen hemen kaldırılmıştır. Ceza sahne olmaktan veya seyirlik bir durum olmaktan çıkmıştır (Foucault, 1992: 9-10). Ancak modern hukuk sisteminde cezaya bakış açısı da değişmiş, beden üzerinden cezalandırmadan vazgeçilmiş ve törensel mahiyeti ortadan kalkmıştır.

Suç kavramının farklı boyutlarının olduğuna ilişkin görüşlerde mevcuttur. Söz konusu düşünceye göre suç kavramının mağduriyet boyutu, politik boyut ve ciddilik boyutu bulunmaktadır. Mağduriyet boyutu suçun mağdur etme yönü ile ilgilidir. Fahişelik, uyuşturucu kullanımı gibi mağduru olmayan suçlar olsa da genel olarak suç eyleminin bireye veya topluma zararı ölçüsünde mağduriyet durumu vardır. Suçun diğer bir boyutu, suçun hükümete yönelik tehdit içeren yönü veya hükümetin vatandaşlara uyguladığı zararlar üzerinden vatandaşlara yönelik suç niteliğindeki uygulamalardır. Son bir boyut ise suça atfedilen ciddiliktir. Toplumsal algı tarafından farklı seviyelerde de olsa suça karşı ciddi bir algı mevcuttur (İçli, 2016: 25-26).

Özetle suç; tarihsel, evrensel, göreceli ve karmaşık bir olgudur. Farklı disiplinlerin odak noktasına göre tanımlanabilir bir kavramdır. Suçun işlevselliğini ön plana çıkaran teoriler mevcut olsa da genel olarak istenmeyen, hoşlanılmayan ve

sosyal düzeni bozan anormal bir durumdur. Suçu tanımlayan otorite ne olursa olsun, tanımlanan tarafından bir kötülüğü, istenmeyen durumu ve olumsuzluğu taşır.

1.2.Sapma

Suç kavramı ile yakından ilişkili kavramların en başında sapma kavramı gelmektedir. Aynı şekilde suç kavramının açıklanmasında karşılaşılan güçlükler sapma kavramının açıklanmasında da yaşanmaktadır. “Genel olarak sapma, bireylerin içerisinde bulunduğu toplumsal yapı içerisinde sosyalleşme sürecinde edindiği norm veya değerlere uymama veya bu çerçevede toplumsal beklentilere karşılık vermeme olarak tanımlanabilir” (Güçlü-Akbaş, 2016:25). Suç kavramının odak noktasını hukuki çerçeve çizerken sapma kavramının odak noktasını toplumsal beklentiler çizmektedir. Daha genel bir tanıma göre ise sapma “toplumsal kuralların ihlal edilmesidir” (Bozkurt, 2015: 173). Toplumsal kuralların göreceliliği göz önünde bulundurulduğunda, sapmanın evrensel olmadığı sonucuna ulaşmak mümkün görünmektedir.

Sapma kavramı informel sahaya işaret eder. Toplumun inanç, değer, kanı, norm ve ortalama davranışlardan ayrılmış kısmıdır. “Schmallager’ e göre, sapmış davranış sosyal normları ihlal eden veya ortalamadan istatistiksel olarak farklı olan insan faaliyetidir” (İçli, 2016: 23). Toplumsal kabulün sınırlarının dışına çıkmak sapmış olarak algılanır. Sapma davranışını gerçekleştiren birey ise sapmış olarak görülür. Suç ve sapma arasındaki ilişkiyi aşağıdaki pasajda belirtildiği şekilde açıklayabiliriz:

“Toplumlar karmaşıklıkça normların uygulanması informelden formel süreçler şekline dönüşür. Belirli normlar yasalarda temsil edilirler ve devlet suçun belirlenmesi ve cezanın tespiti sorumluluğunu yüklenir. Böylece sapma kavramı her tür norm ihlaline, suç ise sadece yasalarda yasaklanmış olan davranışlara uygulanır” (İçli, 2016: 22).

Suç kavramı yasal süreçlere ve hukuk alanına vurgu yaparken sapma kavramı daha çok toplumsal normların ihlali ile ilgilidir. Başka bir görüşe göre “toplumsal hoşgörü sınırlarının dışında olan davranışlara sapma veya sapkın davranış olarak tanımlanmakta ve toplumun çoğu tarafından tuhaf, rahatsız edici, tehlikeli, acayip görülen, geniş bir davranışlar yelpazesine işaret etmektedir” (Çakmak, 2015:128). Dolayısıyla sapma, toplumsal standartların dışına çıkma eğilimidir. Toplumsal düzeni sağlamak üzere oluşturulmuş normların, değerlerin, kuralların ihlalidir. Somut örnekler vermek gerekirse; yere tükürmek, kamusal alanda bağırarak telefonla

konuşmak, çevreyi kirletmek, toplu taşıma araçlarında yaşlılara veya kadınlara yer vermemek toplum tarafından tasvip edilen davranış kümeleri olmayıp, hoş görülmeyen davranış kalıplarıdır. Başka bir deyişle sapmadır.

Sapma davranışını gerçekleştiren bireyi sapkın olarak nitelendirebiliriz. Şu halde sapkınlık “bir topluluk ya da toplumda, önemli sayıda insan tarafından kabul edilen belirli bir normlar kümesine uyum göstermeme olarak tanımlanabilir” (Giddens, 2008: 842).

Sapkın davranışları sadece hukuk dışı alanla sınırlandırmak da yanlış olacaktır. Yasaların içine sızan sapmalar da mevcuttur. Belki de evrensel düzeyde sapmalardan biri olan, haksız yere insan öldürmek veya cinayet hem sapmadır aynı zamanda suçtur. Yasalarda suç olarak tanımlanan ancak toplumsal hayatta sapmış davranış olarak görülen eylemler de bulunmaktadır. Klişe bir örnek olarak, zina yasalarımızda suç olarak tanımlanmasa da toplumsal değerler veya normlar açısından sapmadır. Dolayısı ile tüm sapmalar suçtur veya tüm suçlar sapmadır şeklinde bir genelleme yapılamamaktadır. Sapmanın suç olduğu veya suçun sapma olduğu durumlar olduğu gibi tersi de söz konusudur. Keza sapmanın da suçun taşıdığı özellikleri bünyesinde taşıdığı aşikârdır. Sapma da suç gibi evrensel, tarihsel ve göreceli bir olgudur. Daha önce de bahsedildiği gibi tanımlanması ve sınırlarının çizilmesi zor kavramlardandır.

Sapma türlerinin düzeylerine göre toplumsal tepkilerin şiddeti de farklılıklar göstermektedir. Cinsel istismar veya tecavüz vakasına toplumun vereceği tepki ile otobüste yaşlıya yer vermeyen kişiye toplumun vereceği tepki çok farklı düzeylerde olacaktır. Özellikle medyada yer alan haberlerde, toplu taşıma araçlarında meydana gelen taciz olaylarına halkın verdiği linç girişimleri sapma davranışının bu yönünü ortaya çıkarmaktadır.

Sapma sadece bireysel tercih ürünü bir davranış olmayıp aynı zamanda toplumsal bir vaka olarak da karşımıza çıkabilir. Toplumda, aykırı olarak adlandırılabilen çeşitli grupların özellikleri toplumun geneli tarafından sapmış olarak tanımlanabilir. “Toplumda aykırı olarak algılanan çeşitli grupların sapma davranış içinde oldukları diğerleri tarafından kabul edilir. Amerika’ da savaş ve disiplinli endüstri toplumu karşıtı hippie gençlik grupları, toplu intiharı seçen tarikatlar v.b”

(Bal, 2016: 24). Burada toplumsal grubun üyeleri bu davranışları meşru görse de toplumun geneli tarafından normal dışı görülmektedirler.

Becker, sapkınlığa ilişkin yaklaşımları ayrıntılı şekilde açıklar. Bunları özetlersek;

- 1) En basit yaklaşım istatistikselidir; ortalamadan aşırı derecede sapan her şey sapkın olarak tanımlanır.
- 2) Sapkınlık özünde bir “hastalığın” varlığını ele veren patolojik bir durumdur.
- 3) Toplumun istikrarını olumsuz etkileme ve sürekliliği tehlikeye atma ihtimalidir.
- 4) Grup kurallarına uymama halidir (Bal, 2016: 15-16).

Görüldüğü üzere sapma kavramı da suç kavramı gibi tanımlanması zor ve muğlâk bir kavramdır. Var olan toplumsal dinamiklerin ve koşulların üzerine inşa edilmiş göreceli bir kavramdır. Aynı zamanda evrenseldir. Tüm toplumlarda farklı şekillerde de olsa karşımıza çıkmaktadır. Hukuki anlamda karşılığı olsa da genellikle toplumsal normlardan sapıştır. Ortalama davranışın veya ortak fikir birliğinin dışında kalan bir olgudur.

1.3.Norm

Suç ve sapmanın ortaya çıkabilmesi için suça veya sapmaya temel olacak normların olması gerekir. Toplumsal düzenin sağlanmasında en önemli ölçülerden birisi normlardır. Her toplumsal yapıya içkin, diğer insanların uymalarının beklendiği kurallar bütünü olarak ifade edebileceğimiz normlar, sapma davranışının ölçütüdür. Normun tanımlanmasında da görüş birliği bulunmamaktadır. “Norm sosyolojide, kültürel açıdan arzu edilir ve uygun olarak değerlendirilen davranışları akla getiren ortak bir beklentisidir. Normlar buyurgan olma özellikleriyle kurallara ve düzenlemelere benzerler, fakat normda kuralların resmi statüsü yoktur” (Marshall, 2005: 533). Her kültür parçasını oluşturduğu bireylerden bazı davranış kalıplarını ve rolleri yerine getirmesini bekler. Böylece toplumsal düzen garanti altına alınır. Normlar toplumsal beklentilerin yansımalarıdır. Sosyalleşme sürecinde bireylerin içselleştirerek model haline getirdiği normlar resmi statüsü olmasa da toplumsal düzen açısından büyük bir işlevselliğe sahiptir.

Norm, katıldığımız sosyal ortamlarda davranışlarımızı düzenleyen ve onayımız aranmaksızın uygulamamız beklenen kural standart ve toplumsal beklentidir (Güçlü ve Akbaş, 2016: 29). Tanımdan anlaşılacağı üzere normlar içinde buyurganlık taşır. Bireylerin belli standartlara göre hareket etmelerini bekler. Dolayısıyla toplumsal huzurun garanti altına alınması ve tehdit barındıran davranışların önlenmesi adına bireylerin kontrol altına alınması amaçlanır. Sosyal hayatın çelişkilerinin giderilmesinin anahtarlarından biri olarak karşımıza çıkar. Toplumsal sürekliliğin sağlanması noktasında önemli rol oynarlar. Örneğin, toplu yaşam alanlarında diğer bireyleri rahatsız edecek şekilde gürültü yapmamak toplumun tüm bireylerinden beklenen bir davranıştır. Böylece toplumsal huzur garanti altına alınır. Normların ihlal edilmesi ve yerine getirilmesi durumlarında ödüller ve yaptırımlar aracılığı ile davranışların beklenene uygun olması sağlanır. Norm ihlallerinin derecelerine göre toplumsal tepki değişir.

Bir başka benzer görüşe göre norm; her kültürde toplumsal düzeni sağlayan bireylere yol gösteren, doğru ve yanlış olumlu ve olumsuz belirleyen kurallar, standartlar ve fikirlerdir (Işıқтаç, 2002:493). Burada normların topluma kılavuz olarak yol göstermesi ön plana çıkmaktadır. Toplumsal uyum sağlanarak bireylerin belli standartlarda davranmaları beklenir. Normun psikolojik olarak, toplumda insanların uyulmasını beklediği, yap ve yapma şeklinde kodlanan öğrenilmiş davranış kalıpları olarak tanımlayabiliriz (Evcim, 2011:4). Özellikle sosyalleşme sürecinde normlar öğrenilerek içselleştirilir. Kişinin tüm hayatı boyunca davranışlarının eksenini oluşturur.

Normların genel olarak ortak özellikleri derli toplu şekilde aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

- a) Her toplum ve sosyal grup belirli bir süre içerisinde kendi normatif düzenini geliştirir,
- b) Toplum meydana getiren bireyler tarafından içselleştirildikleri zaman toplumsal yapının bir parçası olur,
- c) Toplum bireyleri normları etkileşim sonucu öğrenirler,
- d) Uygun ceza ve ödül yaptırımlarına sahiptir,
- e) Bütün normlar toplum nazarında aynı düzeyde olmayıp, normların önemine paralel olarak toplumsal tepkiler verilir,

- f) Uygulandıkları bireye göre farklı özellik gösterir,
- g) Genel kabul görmüş normların yaptırımı bulunması durumunda müesseseseleşir,
- h) Normlar zaman içerisinde değişebilir,
- i) Normlar bireylerin tüm aktivitelerinde etkili olabilir,
- j) Toplumun temel ihtiyaçları doğrultusunda bazı normlar sistemi geliştirerek müesseseseleşebilir (Güçlü ve Akbaş, 2016: 29).

Son olarak normların unutulmaması gereken en önemli özelliklerinden bir diğeri ise toplumsal yaşamın zorlayıcı ve etkili gücünü oluşturmasıdır. Normların etkinliği ancak toplumsal normlara karşıt davranış geliştirildiğinde ortaya çıkmaktadır. Bauman'ın ifade ettiği gibi “eğer bir sosyal normu –çalmaya karşı yasaları ve ahlak kurallarını- görmezden gelirim, yine cezaya çarptırılırım; hapse atılırım ya da hemcinslerim tarafından lanetlenirim” (Bauman, 2016: 244). Normun bu özelliği aynı zamanda toplumsal dayatma ile yakın ilgisini göstermektedir. “Bütün toplumsal normlar, uyumu gözeten ve uyumsuzluğa karşı önemleler alan dayatmalarla el ele gider” (Giddens, 2008: 844). Bu şekilde, sosyal normlar insan davranışlarının tezahür etmesinde başat bir rol üstlenmekte ve ancak aksi yapıldığında etkinliği anlaşılmaktadır. Ayrıca dayatma ile davranışın pekişmesi sağlanmaktadır; temelinde ise toplumsal düzenin sağlanması ve sürdürülmesi bulunmaktadır.

1.4.Sosyal Kontrol

Toplumsal düzen insanların bir arada yaşayabilmeleri için kaçınılmaz olarak kurguladıkları yaşam biçimidir. Toplumun sürdürülebilmesi veya toplum hayatının devam etmesi için toplumsal düzene ihtiyaç duyulmuştur. Bireylerin huzur içerisinde yaşamalarının imkânını toplumsal düzen sağlamaktadır. Doğanın düzen içerisinde kaostan uzak hareket etmesini doğa kanunları sağlarken, toplumsal dünyada düzeni ise sosyal kontrol mekanizmaları sağlar. “Sosyal kontrol, suç ve sapma türü davranışları minimize ederek toplumsal düzeni sağlayan bir sistemdir. Sosyal kontrol, toplumsal değerleri ve toplum düzenini gözetleme aracı olarak tarif edilmektedir” (Güçlü ve Akbaş, 2016: 31). Sosyal kontrol ile insan davranışları standart hale getirilerek toplumsal düzen inşa edilir. Başka bir deyişle toplumsal kontrol “sapkın davranış önleme ya da düzeltme” çabasıdır (Bozkurt, 2015: 174).

Sosyal kontrolün sağlanması için toplumsal normların bireyler tarafından öğrenilmesi ve tatbik edilmesi gerekir. Sosyalleşme sürecinde çocukluktan başlayarak başta aile olmak üzere farklı sosyalleşme mecralarında toplumsal değer ve normlar içselleştirilerek sosyal kontrol sağlanır. Her toplum kendi normlarını kurar ve diğer bireylerin bu normlar silsilesi içerisinde hayatını sürdürmesini ister. “Sosyal kontrol, aile ve okul gibi sosyal ve kültürel kurumlar tarafından bireylerin eylem ve davranışlarını düzenleyen toplumsal uyumun sağlanması sürecini temsil etmektedir” (Güçlü ve Akbaş, 2016: 31).

Sosyal kontrol ağı çok geniştir. Sosyal kontrol mekanizmaları ile bireyin diğer insanlarla, gruplarla, kurumlarla ve genel olarak toplumla ilişkilerini düzenlenerek sosyal uyum sağlanır. Sapma ve suç davranışlarının olmaması veya en aza indirgenmesi amaçlanır. Özellikle ceza ve ödüllendirme aracılığı ile sosyal kontrol güçlendirilir. Gerek hukuksal alandaki düzenlemeler gerek diğer toplumsal normlar üzerinden ceza ve ödüllendirme sistemleri kurulur. Sonuç olarak sosyal kontrol mekanizmalarının nihai amacı bireylerin davranışlarını belli standartlara göre düzenleyerek veya istenilmeyen davranışlardan uzaklaştırarak toplumun devamını sağlamak ve insanların huzur içerisinde yaşamalarına imkân vermektir.

1.5.Ceza

Suç kavramı ile ilgili diğer kavramlardan birisi de ceza kavramıdır. Özellikle sosyal kontrolün sağlanmasında veya toplumsal düzenin kurulmasında etkin rol oynayan bir olgudur. İnsanın sosyal varlık olmasının ve diğer insanlarla ilişkisinin bir sonucudur. Ceza en genel anlamıyla suçlu davranışa verilen olumsuz tepki olarak tanımlanabilir. “Yasalara ve emirlere uymayarak suç işleyenlere karşı uygulanan yaptırım ceza olarak tarif edilmektedir” (Güçlü ve Akbaş, 2016: 32). Ceza, yasalar üzerinden uygulanması sebebiyle genellikle hukuk terimi olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda yapılan tanımlamalarda hukuk vurgusu yapılır. “Ceza kavramı hukuki olarak, devletin ön gördüğü anayasa ve kanunlar karşısında, bireyin suç teşkil eden davranışı karşısında kendisine, kusurlu davranışı oranında yargı organlarınca müeyyide uygulanmasıdır” (Evcim, 2011: 53).

Cezanın amacı, kişinin suçlu davranışını yapmasını önleyerek yapılan davranışa karşılık kamusal vicdanın tatmin edilerek öğ alınması ve özellikle modern hukuk sisteminde suçlunun ıslah edilerek yeniden toplum hayatına kazandırılmasıdır.

Suçlu davranışa karşı ceza uygulanarak suçlunun acı çekmesi sağlanır. “Ceza, çağdaş görünüşte, suç işleyen kişiye çeşitli yapıcı amaçları gerçekleştirmesi için uygulanan ve esasında kişiyi bir takım yoksunluklara tabi kılan bir müeyyidedir...” (Bozkurt, 2005:211). Türk Ceza Kanununda ceza kanununun amacı “...kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir” şeklinde açıklanmaktadır (www.resmigazete.gov.tr). Böylece ceza toplumsal kontrol mekanizmasının etkin bir parçası haline gelmektedir.

Tek tip bir ceza sistemi bulunmamaktadır. Tarih boyunca farklı toplumların farklı cezalandırma yöntemleri olmuştur. Bu cezalandırma şekilleri kayda değer değişikliğe uğramıştır. Söz konusu değişikliklerinde temelinde ekonomik, dinsel, siyasal ve hukuki eğilimler bulunmaktadır (İçli, 2002:533).

Suçun genelde günah ile birlikte zikredildiği dönemlerde cezalar dinsel kurumların etkisi altındaydı. Suçlunun cezalandırılması bedensel azap şeklinde gerçekleştiriliyordu. Modern zamanlarda ise hapisane, içeri kapatma, kürek, ikamet yasağı, sürgün gibi cezalar yaygınlaşmıştır. Bu cezalarda bedensel acıyla ilişkilidir ancak ceza-beden ilişkisi azap çektirmeye yönelik olanlarla aynı değildir. Beden aracı veya araç konumundadır (Foucault, 1992: 12). Aynı zamanda suçlunun topluma kazandırılması ön plana çıkmıştır. Denetimli serbestlik gibi uygulamalarla suçlunun toplumsal hayata hazırlanması uygulamaları popülerlik kazanmıştır. “Yaklaşımın ana fikri ise suç işlemiş bireyi, tekrar suça yönelmemesini sağlamak amacıyla değiştirmektir” (İçli, 2002:541).

Ceza genel olarak bireylerin suç işlemesini önlemeyi amaçlamaktadır. Cezada aynı zamanda caydırıcılık ilkesi bulunmaktadır. Suçlu davranışı gerçekleştiren bireye ceza verilerek suçlu sembolleştirilir ve bu şekilde diğer bireylerin suç işlenmesi engellenmeye çalışılır. Aynı zamanda öç alma duygusu üzerinden kamusal vicdan rahatlatılır. Ceza ile kişi verdiği zararın bedelini öder. Diğer taraftan suçlu ıslah edilerek topluma kazandırılır. Bu çerçevede toplumsal düzeni sağlayan diğer kurallar gibi hukuk kurallarının uygulanması ile toplumsal kontrol sağlanır.

1.6.Suç Çeşitleri

Suç tek tip bir davranış kalıbını ifade etmez. Suçun çok geniş yelpazesi bulunmaktadır. Hukuk sistemi içerisinde ayrıntılı olarak suç çeşitleri düzenlenmiştir. Suçun tasnifleri ülkelere göre değişmektedir. “Özellikle Aydınlanma çağı ile başlayan kanunlaştırma hareketlerinde, Kıta Avrupa’sı ceza hukuku düzenlerinde, ceza hukukunun özel hükümlerinin oluşturulmasında, dolayısıyla suçların tasnifinde, suçun hukuki konusu düşüncesi egemen olmuştur” (Hafizoğulları ve Güngör, 2007: 23).

Diğer taraftan suç çeşitleri bazı yazarlar tarafından farklı şekillerde tasnif edilebilmektedir. Suç işleyen dürtüye göre suçlar: a) Cebir ve şiddet dürtüsüne yönelik suçlar b) Fayda ve kazanç dürtüsüne yönelik suçlar c) Sahte adalet duygusuna yönelik suçlar şeklinde tasnif edilmiştir. Aynı zamanda işleme şekline göre organize suçlar ve organize olmayan suçlar olarak da sınıflandırılmıştır (Soyaslan, 1998: 147-148).

Bir başka sınıflandırmada suçlar sosyolojik olarak ele alınmıştır. Buna göre *profesyonel suçlar*, suçluların bir uzman edasıyla gerçekleştirdikleri hırsızlık, uçak kaçırma, yan kesicilik gibi suçlardan oluşmaktadır. Burada, öğrenilen özek teknik ve bilgilerle suçlu eylem gerçekleştirilir. *Organize suçlar*, kapsamlı ve sistemli şekilde gerçekleştirilen, kadın ticareti, kaçakçılık, uyuşturucu satıcısı vb. suçlardan oluşmaktadır. *Beyaz yakalı suçları*, orta ya da üst sınıflar tarafından işlenen, vergi kaçırma, dolandırıcılık, rüşvet gibi suçlardır. Son olarak *mağdurun olmadığı suçlar* ise işleyen bir başkasına doğrudan zarar vermediği ve zararı daha çok suçu işleyenin gördüğü, uyuşturucu kullanmak, fahişelik ve kumar gibi suçlardır (Bozkurt, 2015: 187).

5237 sayılı TCK’ ya göre ise suç türleri aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir:

I. Uluslararası Suçlar

1. Soykırım ve İnsanlığa Karşı Suçlar
2. Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti

II. Kişilere Karşı Suçlar

1. Hayata Karşı Suçlar

2. Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar
3. İşkence ve Eziyet
4. Koruma, Gözetim, Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün İhlali
5. Çocuk Düşürme, Düşürme veya Kısırlaştırma
6. Cinsel Dokunulmazlığı Karşı Suçlar
7. Hürriyete Karşı Suçlar
8. Şerefe Karşı Suçlar
9. Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar
10. Mal Varlığına Karşı Suçlar

III. *Topluma Karşı Suçları*

1. Genel Tehlike Yaratan Suçlar
2. Çevreye Karşı Suçlar
3. Kamu Sağlığına Karşı Suçlar
4. Kamu Güvenliğine Karşı Suçlar
5. Kamu Barışına Karşı Suçlar
6. Ulaşım Araçlarına veya Sabit Platformlara Karşı Suçlar
7. Genel Ahlaka Karşı Suçlar
8. Aile Düzenine Karşı Suçlar
9. Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar
10. Bilişim Alanında Suçlar

IV. *Millete ve Devlete Karşı Suçlar*

1. Kamu İdaresinin Güvenliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar
2. Adliyeye Karşı Suçlar
3. Devletin Egemenli Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı Suçlar
4. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar
5. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar
6. Devlet Suçlarına Karşı Suçlar ve Casusluk

7. Yabancı Devletlerle Olan İlişkilere Karşı Suçlar

Suç türleri görüldüğü gibi kişiler arasından doğan ilişkilerden başlayarak toplumsal ve uluslararası ilişkilere kadar uzanmaktadır. İnsanlar arasındaki ilişkiler ağının sınırlarının olmaması sebebiyle mikro düzeyden makro düzeye kadar suçlu davranışların var olduğu göze çarpmaktadır. Suç tanımının kanunlar çerçevesinde ele alınması sebebiyle toplumsal hayattaki değişimler de yeni suç tanımlarına ve ceza uygulamalarına yol açmaktadır. Günümüzde teknolojik gelişmeler neticesinde siber suçların ortaya çıktığı görülmektedir. Dolayısıyla “bilşim suçları” başlığı altında yeni bir hukuki düzenleme ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda suç türlerinin sosyal hayatta ortaya çıkacak yeni değişimler ile suç türlerinin yeniden düzenleneceği gerçeği ile karşılaşılmaktadır.

Yukarıda sayılan suç türlerinin her biri belli bir alanı ifade etmektedir. Tek tek her birisi ayrı bir inceleme alanı oluşturabilecek kadar geniştir. Bu nedenle, bu çalışmada, suç türlerinin ayrıntılı açıklanması tercih edilmemiştir.

2. YOKSULLUK OLGUSU

2.1.Yoksulluk

Suç kavramının sınırlarının çizilmesi ve genel geçer tanımlamaların yapılması ve kavramın detaylandırılmasında ortaya çıkan sorunlar yoksulluk kavramında da karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle kimlere yoksul demeliyiz? Sorusu yoksulluk kavramının açıklanması bağlamında başlangıç noktası oluşturabilir. Bu çerçevede karşımıza birçok yoksulluk tanımı çıkmaktadır. Yoksulluk denildiğinde ilk aklımıza, insan yaşamını devam ettirebilmek için minimum düzeyde kaynaklara erişememe durumu gelmektedir. Burada karşımıza insan yaşamını sürdürebilmek için asgari düzeyde sahip olması gereken temel ihtiyaçlar ön plana çıkmaktadır. “Yoksulluğun ölçütü insanların sahip oldukları kaynakların miktarı değil, temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için etkin bir şekilde kullanabildikleri kaynakların miktarıdır” (Mingione, 2013: 4). Temel ihtiyaçlar ise tarihsel döneme, toplumsal çevreye, yaşa ve cinsiyete göre değişebilmektedir. Bu bağlamda yoksulluğun değişken bir yapıda olduğu, var olan koşullara göre bazen kronik bazen de geçici olarak tezahür edeceği ortaya çıkmaktadır.

Fiziksel olarak başkasına bağımlı olmayan ve sosyal çevresi ile uyumlu bir yaşlının temel ihtiyaçları ile fiziksel olarak başkalarına bağımlı ve sosyal yönden dışlanmış bir yaşlının temel ihtiyaçları birbirinden farklı olmaktadır (Mingione, 2013: 4). Kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarının birbirinden farklı olması, çocukların ve yetişkinlerin ihtiyaçlarının birbirinden farklı olması, geleneksel toplumlarda yaşayan bireylerin ihtiyaçlarının modern dönemde yaşayan insanların ihtiyaçlarından farklı olması, kırsal ve kentsel bölgede yaşayan insanların temel ihtiyaçlarının birbirinden farklılık göstermesi gibi durumlar temel ihtiyaçların göreliliğini gösteren durumlardır.

Yoksulluk genel olarak “insanların ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli kaynağa sahip olmama durumu” olarak veya çok benzer biçimlerde “mutlak asgari refah düzeyinin altında kalma durumu” ve “yaşamda kalabilmek için gerekli mal ve hizmetlere olan ihtiyaçların karşılanamaması durumu” olarak tanımlanmaktadır. Burada “refah”, “ihtiyaç” ve “kaynaklar” ın tanımının net olmaması ve yoruma açık olması yoksulluk tanımının yapılmasını zorlaştıran ve ölçüm çabalarını engelleyen unsurlardır (Şenses, 2017: 63).

Yoksulluk, yeterli kaynak ve gelir sahibi olmama konumuyken aynı zamanda insan yaşamının onurlu bir şekilde devam etmesini engelleyecek gıda, su, giyecek, barınma, sağlık, güvenlik ve genel olarak insani gereksinimlerden yoksun olmak olarak da tanımlanabilir (Oktik, 2008: 25). Başka bir deyişle insanların kabul edilebilir yaşam koşullarına özgür ve insana yakışır, kendilerine ve başkalarına saygılı; uzun, sağlıklı ve yaratıcı bir hayat sürmeleri için gerekli fırsat ve olanaklardan yoksun olmaktır (Gül, Sallan Gül, 2008: 59). Burada yoksulluğun salt ekonomik tanımından ziyade, toplumca kabul edilebilir, sosyal ve kültürel etkinliklerin de gerçekleştirildiği bir yoksulluk tanımı ortaya çıkmaktadır. Zaten yoksulluk “genellikle maddi kaynaklardan, bazen de kültürel kaynaklardan yoksun kalındığını ifade eden bir durumdur” (Marshall, 2005: 825). Bunların en önemli ve en fazla alıntılananlarından birisi Adam Smith’ e ait şu görüştür:

“Zaruri denince anladığım, sadece hayatı idame ettirmek için olmazsa olmaz mallar değil aynı zamanda o ülkenin gelenekleri açısından en alt kademede de olsa bir insanın itibarlı sayılması için sahip olması gereken şeylerdir” (Smith’ den Akt. Mingione, 2013: 48).

Yoksulluk kavramının açıklanmasında önemli yere sahip olan uluslararası kuruluşlardan Dünya Bankasına göre yoksulluk, temel gereksinimler yaklaşımı

bağlamında, bir kişi ya da hanenin, gıda ya da gıda dışı temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gereksinim duyduğu minimum tüketim miktarına erişememe durumudur. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programına (UNDP) göre ise belirli bir gelir düzeyini tutturamayan, temel kaynaklara, sağlık ve eğitim gibi temel kamu hizmetlerine erişim olanağı olmayan kişiler yoksul olarak tanımlanmaktadır (Gül, Sallan Gül, 2008: 59).

Enzo Mingione' ye göre “geçici süreliğine sıkıntılarla karşılaşan insanların aksine, genel olarak yaşam standartları ciddi ölçüde etkilenecek kadar uzun süre sıkıntı yaşamış bireyler yoksul olarak nitelendirilmektedir” (Mingione, 2013:5). Burada yoksulluğun geçici veya anlık durumlarla değil, kronik bir hal alması vurgulanmaktadır.

Yoksulluk kavramına veya yoksullara bakış açısında modern dönem ile modern öncesi dönem arasında farklılıkların ortaya çıktığı görülmektedir. Doğu ve Batı toplumları arasında farklılıklar bulunsa da modern öncesi dönemde hem bir yaşam tarzı hem de toplumsal işlev bağlamında yoksulluğun toplum için gerekli olduğu düşünülmekteydi. Yoksullar toplumu tehdit eden suç potansiyeli olarak görülmemekteydi. Yoksulluk algısına dini bakış açısı egemendi. Yoksullara manevi bir değer atfedilmekteydi. Özellikle Ortaçağ Avrupa'sında yoksulların varlığı Tanrı'ın kurtuluş planının bir parçasıydı. Zenginler yoksullara yardım etmek ile kurtuluşa erebilirler ve günahlarından arınırlardı. Modern dönemde ise yoksulluk iktisadi açıdan değerlendirilmiş, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı gibi uluslararası kuruluşların ilgi odağı haline gelmiştir. Dini bağlamından çıkarak düzeltilmesi gereken sorun haline gelmiştir. Hatta bazı düşünürlerce yoksulluk bir hastalık olarak görülmüştür (Çakmak, 2015:253-254). Suç kavramının çehresinde meydana gelen değişiklik böylece yoksulluk kavramında da ortaya çıkmıştır. Artık yoksulluk özel olarak incelenen bir olgu olup sosyal bilimlerce nedenlerinin araştırıldığı, yapılan araştırmalar ile gerek mikro gerekse makro düzeyde karşılaştırmaların yapıldığı ve siyasi alanda sıkça kullanılan argüman haline gelmiştir. Burada yoksulluğun daha önce ele alınmadığı sonucu çıkmamalıdır. Zira yoksulluk aşağıdaki pasajda belirtildiği gibi tarihsel bir bakış açısıyla ele alınmaktadır:

“Böyle bir bakış açısı yoksulluğun, “ zenginlerin ve yoksulların şehri ayrımının özgürlükleri yok ettiği ve düzensizliklerin temel nedenini oluşturduğu” nu ileri süren Plato’ dan “sınıf farkları azaltılmadan hakların eşitliğinin ve otoritenin sağlanamayacağını” vurgulayan Rousseau’ ya, “ekonomik sistemlerin başarı ve başarısızlıklarının en yoksul yurttaşların durumunu ne ölçüde iyileştirebildikleriyle ölçülmesi gerektiğine” işaret eden Adam Smith’ den, yoksul sınıfları “rekabet ve piyasa serbestisinin bir ürünü” olarak gören Marshall’ a, “tümüyle serbestleşmiş bir piyasa sisteminin sosyal ve siyasal açıdan mümkün olmadığına” işaret eden Polanyi’ den, ILO’ nun 1994 yılında benimsediği Philadelphia Deklerasyonu’ nda yer alan “Herhangi bir yerde yoksulluk, her yerde refah için bir tehlike oluşturur” görüşüne ve Papa II. J. Paul’ ün Arjantin Vatikan Büyükelçisi’ ne söylediği “vatandaşlarının çoğunu dışlayan bir sosyal örgütlenme modeli kabul edilemez” sözlerine kadar uzanan ve çok uzun bir zaman diliminde ilgi çeken, eski bir konu olduğunu göstermektedir” (Şenses, 2017: 26).

Yoksulluk kavramı görüldüğü üzere karmaşık ve farklı bakış açıları ile tanımlanan bir olgudur. Tarih boyunca canlılığını kaybetmemiş bir konu olmakla birlikte modern sonrası dönemde bilimsel bir içeriğe sahip olmuş ve uluslararası kuruluşların ilgi odağı haline gelmiştir. Kavramın daha iyi anlaşılması için öncü yoksulluk çalışmalarına göz atmak faydalı olacaktır.

2.2.Öncü Yoksulluk Çalışmaları (Charles Booth, Rowntree ve Peter Townsend)

Yoksulluk ile ilgili literatürde adı geçen ilk çalışmalar Charles Booth’ un ve Rowntree’ nin Londra’ da yapmış oldukları klasik yoksulluk çalışmalarıdır. “Booth, The Life and Labour of the People in London (1889-1903) adındaki on yedi ciltlik araştırmasında geliri bir yoksulluk ölçütü olarak kullanmış; ailelerin geçim ihtiyaçlarını karşılamalarına olanak tanımayan bir düzeyin altını ifade eden yoksulluk sınırı kavramını ortaya atarak, Londra’ da yaşayan insanların yaklaşık üçte birinin yaşamını yoksulluk koşullarında sürdürdüğünü kanıtlamıştı” (Marshall, 2005: 826). Ancak çalışması Rowntree’ den daha az sistemli ve daha fazla ahlaki temelli olmak ile eleştirilmiştir. Bu bağlamda yoksulluk olgusunu sistemli bir şekilde inceleyen ilk araştırmacının Seebohm Rowntree (York şehrinde 1901, 1941 ve 1951’ de Lavers ile birlikte) olduğu söylenir (Mingione, 2013: 9).

Rowntree York’ ta yaptığı incelemede geçim tanımı ile birlikte, geçinmek için gerekli temel yiyecekleri belirlemeye çalışarak, bu yiyecekleri sağlamak için ihtiyaç duyulan geliri hesaplamıştır. Ayrıca giyim ile barınma ihtiyaçlarını dikkate alarak daha kesin bir tablo sunmayı amaçlamıştır (Marshall, 2005: 826). Rowntree her toplum için geçerli olacak nesnel yoksulluk kıstasları oluşturmayı denemiştir. Bu ölçüm, sağlıklı bir yaşam için asgari enerji düzeyleri ile ilgili yapılan çalışmalar sonucunda belirlenen bir sepet dolusu tüketime dayanmaktaydı. Bu tüketim maddelerinin parasal değeri hesaplanarak kimlerin yoksul olarak değerlendirileceği

belirlenecekti. Böylelikle yoksulluk koşulu bu ölçüm üzerinden hesaplanan asgari geçim sınırının altında kalmakla sağlanmaktaydı (Mingione, 2013: 9).

Daha sonra Britanyada, Abel-Smith ve Peter Townsend gibi yazarlar Rowntree gibi araştırmacıların kullanmış olduğu yoksulluk ölçütlerinin, gelirlerin satın alma gücünü hesaba katmadıklarını iddia etmişlerdir. Mutlak anlamda yoksulluk tanımlarına göre görece tanımların daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Aileler hayatta kalabilmek için gerekli ekonomik gelirlere veya kaynaklara sahip olabilirler ancak bu durum gittikçe daha gerekli hale gelmeye başlayan (televizyon veya buzdolabı gibi) eşyaları alacak hatta sosyal faaliyetlere ve eğlencelere katılabilecek seviyede oldukları anlamına gelmez (Marshall, 2005: 826). Townsen' e göre görece yoksulluk kavramı temele alındığında, içerisinde yaşadıkları toplumlarda geleneksel görülen ya da en azından yaygın biçimde kabul gören veya teşvik edilen besinleri tüketebilmeleri, etkinliklere katılabilmeleri ve yaşam koşullarına ve konfora sahip olabilmeleri için gerekli kaynaklardan yoksun olan "bireyler, aileler ve nüfus içerisindeki gruplar" yoksul olarak nitelendirilirler (Townsend' den Atk. Mingione, 2013: 11).

Öncül yoksulluk araştırmaları her ne kadar İngiltere' de yapılmış olsa da yoksulluğu tanıma ve özellikle ölçme bağlamında genel itibariyle Amerika kökenli araştırmalar öne çıkmaktadır. Her iki ülkede de yoksulluğun giderilmesi hususunda kurumsal çalışmalar yapılmış olsa da, söz konusu zaman diliminde ne İngiltere' de ne de Amerika' da yapılan çalışmalarda göreceli yoksulluk ölçülmemiş, uzmanlar temel ihtiyaçları değerlendirerek geçim sınırı, yoksulluk sınırı gibi yoksulun maliyetine ilişkin belirlemelerde bulunmuşlardır (Aksan, 2009: 11).

2.3.Uluslararası Kuruluşlar ve Yoksulluk

Yoksulluk son yıllarda uluslararası ilgilin odak noktası olmuştur. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı 1990 yılında yıllık olarak İnsani Gelişme Raporunu yayınlamaya başlamış, 1996 yılında ülkelerin mutlak yoksulluğun niteliğini ve boyutlarını belirleme ve yoksulluğa karşı stratejiler geliştirme çabalarını desteklemek amacıyla Yoksulluk Stratejileri Girişimi Programını uygulamaya koymuştur. Bu gelişmelere ek olarak 1990' lı yıllarda çeşitli uluslararası toplantıların da ana gündem maddesini oluşturmuştur. 1992 yılında Rio' da toplanan Dünya zirvesinde çevrenin korunması, 1994' te Kahire' de toplanan Nüfus ve Gelişme Konferansın' da nüfus sorununun çözümü, 1995 yılında Pekin' de toplanan Birleşmiş Milletler 4. Kadın

Konferansında kadınların karşı karşıya kaldığı önemli sorun olarak ele alınmıştır. Mart 1995’ te Kopenhag’ ta Dünya Gelişme Zirvesi yapılmış, 2001 yılında Davos’ ta toplanan Dünya Ekonomik Forumu’ nun ana temasını yoksulluk oluşturmuş, Birleşmiş Milletler 1996 yılını Yoksullukla Mücadele Yılı ilan etmiş, 2000 yılında yapılan ve 147 ülkenin devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı Binyıl zirvesinde mutlak yoksulluk içinde yaşayan insan sayısının 2015 yılına kadar yarıya indirilmesi yönünde karar alınmıştır (Şenses, 2017: 24-25). “Bu çerçevede bakıldığında yoksulluk kavramı özellikle 1990’ lardan itibaren uluslararası platformlarda tartışılmaya başlanmıştır” (Öztürk, 2008: 266).

Yukarıda bahsedilen ilginin yoğunluğu bize yoksulluğun ne kadar önemli bir problem olduğunu göstermektedir. Sadece kişisel, toplumsal ve ülke sınırları içerisinde değil ülke sınırlarını aşan küresel bir problem haline geldiğini düşündürmektedir. Özellikle sanayileşme, kentleşme ve küreselleşme bağlamında ele alınmakta ve bu yelpaze üzerinde analizler yapılmaktadır. “Sanayileşmeye dayalı büyüme yanında kaynak ve gelir bölüşümündeki eşitsizlikleri gidermeye yönelik köklü yoksullukla mücadele programlarının gerekliliği vurgulanmaktadır” (Şenses, 2017: 25).

Günümüzde yoksullukla ilgili olarak yapılan birçok çalışmada, yoksulluğun nedenlerine dair önemli farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmaların etkisi ile farklı üsluplar oluşmuş, yoksulluğu devletin, yönetimin, siyasetin, ekonominin problemi olarak görme eğiliminin yanı sıra liberal politikaların önemli etkisi ile birlikte yoksulun kendi bireysel özelliklerinden ötürü yoksullaştığını ifade eden yaklaşımlara da rastlanabilmektedir (Aksan, 2009: 13).

Burada yoksulluk kimin suçu sorusu ön plana çıkmaktadır. Sistemin suçu mu? Yoksa bireyin suçu mu? Bir sonraki bölümde kısaca bu tartışmalara göz atılacaktır.

2.4.Yoksulluk Kimin Suçudur?

Yoksulluk nereden gelmektedir? Sorusuna birçok cevap verilmiştir. Kimi kuramlar yoksulluğu bireyin suçu olarak görmüş, bazı kuramlar ise bireyleri sistemin kurbanı olarak görmüşlerdir. “On dokuzuncu yüzyıldaki yoksulluk kuramları yoksulluğun, yoksulların kendilerinden kaynaklandığını kabul etmekteydiler” (Oktik, 2008: 29).

İngiliz sosyolog Herbert Spencer yoksulları şiddetle eleştirmiştir. Sefih yaşam sürenlerin eylemlerini engellemek için yoksullara yardım etmek doğal değildi. Spencer, çok sert şekilde tembellik yaparak çalışmayanların yemek yemesine bile izin verilmemesi gerektiğini savunuyordu. Devletin bireylerin yaşamına mümkün olduğunca az müdahale etmesi gerektiğini düşünüyordu. Eğer yoksullara yardım edilmeye devam edilirse bireyler çalışmayı düşünmeyecek ve kendilerine sunulan kolay hayatı tercih edeceklerdi. Bu durum genele yayılarak toplum zararlı çıkacak ve ekonomi başarılı sayılmayacaktı. “Güçlü olanın yaşamını sürdürmesi” sözünü kaide haline getiren Spencer’ e göre toplumun gelişmesi ve daha başarılı olması isteniyorsa güçlü olan ve çok çalışanların gücünün karşılığı olan ödül verilmeli ve güçsüz, yetersiz ve tembel hak ettiği yoksul yaşama mahkûm edilmeliydi (Oktik, 2008: 29).

Karl Marx ise kapitalizmin çelişkileri üzerinde durmuştur. Üretim araçlarına sahip olan sınıf, işçi sınıfının emeğinin yarattığı “artı değere” el koymaktadır. Sosyal sınıfların bu şekilde bir sömürü sistemi üzerine oturması Marx’ a göre toplumsal bir eşitsizlik yaratmaktadır. Üretim araçlarının mülkiyetini ve kontrolünü elinde tutan sınıf sürekli zenginleşirken, üretici olan sınıflar sürekli kaybeden ve ancak geçimlerini sağlayabilen görece yoksul kalmaya zorlanmaktadır (Kalaycıoğlu, 2003: 251-252). Bu şekilde çatışmacı teoriler daha çok kapitalist sistemin kişiyi yoksullaştırdığını ve emek sömürüsü üzerinden bir nevi köleleştirdiğini iddia etmektedirler.

David Marsland ise refah devletinin yapmış olduğu sosyal yardımların “bağımlılık kültürü” oluşturduğunu öne sürerek yoksulluğun ortaya çıkmasında refah devletinin harcamalarına vurgu yapmıştır. Toplumun, devletin ve hükümetin bizim sorunlarımızı gözeteceğine inanmanın kendimize güveni ve sorumluluk duygumuzu azaltacağını düşünmektedir. Refah dağıtımlarının işsiz kalma dürtüsünü yaratacağını, yarışı basite almayı ve eğitimde geliştirme isteğini körelteceğini belirtmektedir (Oktik, 2008: 30-31).

Yoksulluğun sebebinin ne olduğu konusu genel olarak bireysel teoriler ile sistem teorileri arasında tartışılmaktadır. Bireyin ve sistemin yoksulluğu ortaya çıkarmadaki rolü üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu tartışmalarda bazen sistem bazen de birey yoksulluğun sebebi olmaktadır. Ancak son zamanlarda küresel adaletsizlik ön plana çıkmakta ve bölüşüm sorunları ile sömürü üzerinden yoksulluk sorunu anlaşılmaya çalışılmaktadır.

2.5.Yoksulluk Kültürü

Batıda yoksulluk kültürü üzerine geliştirilen araştırmaların ilkini, “İşte Hayat” ve “Sançezi’ in Çocukları” isimli araştırmaları ile belgeleyen Amerikalı Antropolog Oscar Lewis’ tir (Türkdoğan, 1977: 220). Lewis İspanyol kent yoksulları üzerine yaptığı çalışmalardan yola çıkarak Siyahi yoksullar ile Latin Amerika da yaşayan yoksulların kültürel özelliklerinin benzer nitelikler taşıdığını, bu nedenle bir yoksulluk kültüründen bahsedebileceğini ileri sürer (Gül, Sallan Gül, 2008: 67).

Levis’ e göre çoğu zaman yoksulluk kültürü, feodalizmden kapitalizme geçiş ya da teknolojik değişiklikler ve gelişmeler döneminde, bir sosyal ve ekonomik düzenin yıkıldığı ve yerine yenisinin yerleşmeye başladığı zaman ortaya çıkar (Türkdoğan, 1977: 20). “Lewis, yoksulluk kültürünün bir nesilden diğerine aktarılan bir yaşam modeli olduğunu tartışır” (Oktik, 2008: 32).

Yoksulluk kültürünün unsurları bireysel düzeyde; kıyıda kenarda kalma duygusu, çaresizlik, bağımlılık, aşağılık duygusu, görece olarak az bir haz alma, kadercilik ve teslim olma duygusudur, Aile düzeyinde; resmi olmayan kayıt dışı evlilik, üst düzeyde anne ve çocukların terk edilmesi ve buna bağlı olarak anne merkezli ailenin oluşmasıdır. Topluluk düzeyinde ise etkili katılım eksikliği ve geniş toplumun temel kurumları ile bütünleşememe yoksulluk kültürünün en önemli özelliklerindedir (Oktik, 2008: 32-33). Yoksulluk kültüründe aynı zamanda “zayıf bir benlik yapısı, analık duygusunun yok olması, cinsiyet düşkünlüğu, bugünü yaşama ve yarını pek düşünmeme, kendini bırakma, tevekkül ve her türlü psipatolojiye karşı gösterilen büyük ölçüde hoşgörü” ön plana çıkmaktadır (Türkdoğan, 1977: 22).

Lewis yoksulluk kültürü içerisinde yetişen çocuğun altı veya yedi yaşına kadar bu kültürü içselleştirdiğini ve bu nedenle toplumun kendilerine sunduğu fırsatları değerlendiremediklerini belirtir. Yoksulluk kültürünün genel felsefesi aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Yoksulluğu üreten ve sürekli kılan öğe yoksulluk kültürüdür.
- Yoksulluk kültürü, toplumda kuşaktan kuşağa aktarılan kısır döngü bir yaşam biçimini ifade eder.
- Yoksulluk kültürünün, genel egemen toplumsal kültürden ayrılan belirgin özellikleri vardır (Gül, Sallan Gül, 2008: 69).

Orhan Türkdoğan, yoksulluk kültürü tezini “yoksulluk kültürünün” evrensel ilkeleri olabileceği düşüncesi ile Erzurum gecekondularına uygulamıştır. Bu araştırma Hüseyin Gül ve Songül Sallan GÜL tarafından, yoksulluk sorununa çözüm önerme konusunda hem yetersiz kalmakla, hem etiketleme ve dışlama süreçlerinin işlenmesine yol açmakla, hem de varolan sosyoekonomik ayrışmaları körüklemekle eleştirilmiştir (Gül, Sallan Gül, 2008: 87).

Her ne kadar yoksulluk kültürü tezi eleştirilse de yoksullukla ilgili literatürde güncelliğini kaybetmeyen bir açıklama olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle alt kültürlerin yaşam koşullarını analiz etmede başvurulan anahtar kavramların başında gelmektedir.

Yoksulluğun tarihsel görünüşleri, yoksulluğa karşı ilginin kökenleri ve yoksulluğun nereden geldiği ile yoksulluğun kültürü tartışmalarından sonra yoksulluğun türlerine göz atmak kavramın derinlemesine açıklanması için faydalı olacaktır.

2.6.Mutlak Yoksulluk ve Göreli Yoksulluk

Yoksulluk tanımında hakim olan ve ilk yoksulluk çalışmalarında vurgu yapılan, gelir/tüketim harcamaları çerçevesinde ele alınan yaklaşım, mutlak yoksulluk yaklaşımıdır (Şenses, 2017: 62). “Mutlak olarak tanımlanmış yoksulluk, bireyin geçimini sağlayabilmek için ihtiyaç duyduğu kaynaklardan yoksun kaldığı bir duruma işaret eder” (Masrahall, 2005: 825). Bu yaklaşımda insanların fiziksel olarak yaşamlarını sürdürebilecekleri asgari geçim koşulları baz alınır. Böylece yoksulluk sınırı oluşturularak bu sınırın altında kalanlar yoksul olarak sınıflandırılır.

Mutlak yoksulluk; hanelerin veya bireylerin hayatta kalabilmeleri için asgari geçim standartlarının altında kalmayı ifade eder. Mutlak yoksulluk daha çok refah ve devlet politikalarında gelir dağılımı ve tüketim harcamaları hesaplamalarına dayalı olarak tanımlanmaktadır (Kalaycıoğlu, 2003: 258). “Bir insanın veya hane halkının fiziksel yaşamlarını idame ettirebilecek minimum refah düzeyini yakalayamama durumu mutlak yoksulluk olarak ifade edilmektedir” (Çakmak, 2015: 138). Keza mutlak yoksulluk başka bir benzer düşünceye göre “...bir insanın yaşamını minimum düzeyde sürdürülebilmesine, yani biyolojik olarak kendisini yeniden üretebilmesi için gerekli kalori ve diğer besin bileşenlerini sağlayacak beslenmeyi gerçekleştirilmesine dayalı olarak tanımlanmaktadır” (Öztürk, 2008: 266).

Mutlak yoksulluk yaklaşımının salt gıda harcamaları üzerine odaklanan dar biçimi yanında gıda dışı harcamaları da hesaba katan geniş biçiminden söz edilebilir. İlk çalışmalarda gıda dışı harcamaları göz önünde bulunduran mutlak yoksulluk tanımları mevcut olup günümüz az gelişmiş ülkelerin birçoğunda insanın yaşamını asgari düzeyde sürdürecektir minimum kalori hesabı ile oluşturulan gıda ve gıda dışı harcamalara göre yoksulluk sınırları belirlenmektedir (Şenses, 2017: 64). Dolayısıyla temel ihtiyaçlar perspektifinden mutlak yoksulluk tanımı yapılmaktadır diyebiliriz. Türkiye İstatistik Kurumu ise mutlak yoksulluğu şu şekilde tanımlamaktadır:

“Hane ya da bireylerin yaşamlarını fiziksel olarak sürdürebilmeleri için ihtiyaç duyulan minimum tüketim seviyesi, mutlak yoksulluk olarak tanımlanır. Bu nedenle mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenebilmesini gerektirir. Mutlak yoksulluk gıda ve gıda dışı bileşenler dikkate alınarak ayrı ayrı belirlenebilmektedir” (Tüik, 2008: 33).

Görelî yoksulluk için ise üç farklı tanımdan söz edilmektedir. İlk olarak göreceli yoksulluk; bir kişinin veya grubun yaşam düzeyini kendisinden daha yüksek bir gelir grubu veya yaşam düzeyiyle karşılaştırılması sonucu elde edilen bir ölçü olarak tanımlanmaktadır. İkinci bir tanımda göreceli yoksulluğu, maddî kaynakların, toplumda adet haline gelmiş veya en azından toplum tarafından kabul edilebilir, normal etkinliklere katılım ve konfora erişim için yetersiz kalması durumu olarak ifade eder. Üçüncü bir tanım, “temel ihtiyaçlarını mutlak olarak karşılayabilen ancak kişisel kaynakların yetersizliği yüzünden toplumun genel refah düzeyinin altında kalan ve topluma sosyal açıdan” katılmanın engellenmiş olması durumu göreceli yoksulluk olarak açıklar. Dolayısıyla mutlak yoksulluk bireylerin fiziksel yaşamlarını devam ettirme durumu iken göreceli yoksulluk, toplumun kültürel yapısına uygun olarak ve diğer kesimlere görece olarak yaşam standartlarının karşılaştırılması ile ortaya çıkan bir olgudur (Kalaycıoğlu, 2003: 258).

“Görelî yoksulluk, bir kişinin veya grubun yaşam düzeyini, kendisinden daha yüksek gelire sahip bir referans grubunun geliriyle karşılaştırması sonucunda ortaya çıkan bir ölçü olarak tanımlanmaktadır” (Şenses, 2017: 91). Tüik görelî yoksulluğu, “bireylerin, toplumun ortalama refah düzeyinin belli oranının altında olması durumu” olarak tanımlar” (Tüik, 2008: 38). Yine benzer bir tanımda “bireylerin ve hane halkının mutlak yoksun olmayan ancak toplumsal refah düzeyinin altında yer alma durumu” görelî yoksulluk olarak ifade edilmektedir (Çakmak, 2015: 138). “Sıklıkla sosyologların tercih ettiği görelî tanımlar; bireyin ya da grubun toplumun diğer üyelerine kıyasla sahip oldukları görelî yaşam standardını gösterir” (Marshall, 2005:

825). “Buna göre, belirli bir toplumda kabul edilebilir minimum tüketim düzeyinin altında geliri olanlar görelî yoksul olarak tanımlanmaktadır” (Öztürk, 2008: 266).

Yukarıda bahsedilen tanımlardan anlaşılacağı üzere mutlak yoksulluk insan yaşamının devamını sağlayabilecek minimum yaşam standartlarını ifade ederken görelî yoksulluk toplumun ortalama refah seviyesinin altında kalma durumudur.

2.7.Öznel ve Nesnel Yoksulluk

Öznel yoksulluk mutlak ve görelî yoksulluktan farklı olarak kişinin kendisini yoksul hissetme durumu ile ilgilidir. Kişi veya hanelerin kendilerini yoksul olarak hissetmeleri ve düşünmeleri büyük ölçekli anket çalışmaları ile ortaya çıkarılmaktadır. Anketler aracılığı ile kişilere geçim düzeylerinin çok kötü, kötü, iyi ve çok iyi olabileceği gibi sorular sorulmakta ve alınan cevaplara göre gelir ve refah düzeyleri arasında ilişki kurulmaktadır (Çakmak, 2015: 138). Öznel yoksullukta uzmanların nesnel ölçütlere göre ölçmeye çalıştığı yoksulluk durumundan ziyade kişinin kendisini yoksul olarak nitelendirmesi veya nitelendirmemesi durumu söz konusudur. Bireyi veya haneyi önceleyen bir bakış açısı ön plandadır.

Yoksulluk araştırmaları veya ölçümleri genel olarak gelir/tüketim harcamaları üzerinden yapılmaktadır. Uzmanların belirlediği, insanların yaşamını sürdürebileceği kalori miktarı baz alınarak oluşturulan tüketim sepetinin parasal değeri tespit edilmekte ve bu nicel değerin altında kalan kişiler yoksul olarak kabul edilmektedir. Söz konusu nicel değer yoksulluk çizgisi olarak ifade edilmektedir. Bu yaklaşımda yoksulluk çizgisi kişinin kendi değerlendirmesi sonucu değil uzmanların belli kıstaslara göre yaptığı değerlendirmelerin sonucu olarak hesaplanmaktadır. Dolayısıyla bu yaklaşım “uzmanların üzerinde anlaştıkları ihtiyaçlar esasına göre saptanmış mal ve hizmetlerin satın alınabilmesi için gerekli en az maliyeti yansıttığı için nesnel yoksulluk çizgisi olarak adlandırılmaktadır” (Şenses, 2017: 63).

Araştırmacılar için objektif yaklaşımın subjektif yaklaşıma göre yoksulluğun analiz edilmesinde daha önemli veya pratik olduğu görülmektedir. Subjektif yaklaşımda bireyler kendi bireysel değerlendirmelerini ön plana çıkarması sebebiyle araştırmanın nesnellikten uzaklaşma ihtimali ortaya çıkmaktadır. Objektif yaklaşım daha rasyonel ve öznellikten uzak olması sebebiyle nesnelliğe daha yakın sonuçlar verebilmektedir (Başaran, 2012: 11). “Yoksullukla ilgi öznel duygular yoksulluğun sonuçlarının incelenmesinde önem taşısa da, ölçütlerin basitçe bu tür duygularla ilgili olmadığı belirtilmelidir” (Marshall, 2005: 825).

Öznel yoksulluk ve nesnel yoksulluk sınıflandırması, yoksulluğun belirlenmesinde bireyin mi yoksa nesnel kriterlerin mi temel alınacağı noktasından ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda yoksulluğun tanımlanmasında özneye önem verilmesi öznel yoksulluğa, yoksulluk sınırı gibi nesnel ölçütlere önem verilmesi ise nesnel yoksulluğa işaret etmektedir diyebiliriz.

2.8.Kentsel ve Kırsal Yoksulluk

Kentleşmenin tüm dünyada yayıldığı ve yayılmaya da devam edeceği ön görülmektedir. Kasaba ya da kenti daha küçük nüfuslardan ayırmak için yapılan ölçütlere göre tüm sanayileşmiş ülkeler büyük oranda kentleşmiştir. Aynı zamanda Üçüncü Dünya Ülkelerinde de büyüyen kentsel alanlar bulunmakta olup kentsel alanlar on dokuzuncu yüzyıldan önceki kentlere kıyasla çok büyüktür (Giddens, 2005:5). Bu bağlamda yoksulluk literatüründe, yoksulluğun kentlilikle ilişkilendirilerek tanımlandığı görülmekte ve özellikle kentlerin problemi olarak birçok kuruluşça çözüm aranan sosyal bir konu haline gelmektedir. Son 30 yıllık zaman diliminde gelişmekte olan birçok ülkede kentleşme ve kentsel büyümenin oldukça hız kazandığını söylemek mümkündür. Doğal nüfus artışının yanı sıra kırsaldan gelen göçlerin de etkisi ile kentlerdeki nüfus oranlarında ciddi artışların olduğu günümüz dünyasında, yoksulluk olgusunun kentlerde sorun haline gelme süreci, bu hızlı büyüme ile yakından ilgili olduğu görüşleri ifade edilmektedir (Aksan, 2009: 34).

Son dönemlerde kentsel yoksulluk kavramı merkezinde birçok literatür birikmiş, yoksulluğun -kentsel görünümünü- genellikle mekan okumaları, işgücü, göç ve kentleşme odağında irdelendiği görülmüştür (Yılmaz, 2008: 163).

Kent yoksulluları kavramı bir başka açıdan, nüfus kentlerinde yaşayan bir kesimin çeşitli nedenlerle tarihsel ve coğrafi olarak belirlenmiş asgari geçim standartlarını sağlayabilecek yeterli kaynaklara ve konuta ulaşamaması, barınma sorunları ile birlikte toplumsal açıdan sorunlara yol açabilecek durumlar olarak tanımlanmaktadır (Kalaycıoğlu, 2003: 258).

Yeni dönemde kentsel mekânda kümeleşen yoksullar dışlanma ve yalnızlaşma süreçleri ile geleceğe dönük olarak algıladıkları riskleri dönüştürecek

kapasiteden uzaktır. Kente yeni gelen ve kente tutunamayan yoksullar kendilerinin riskli gruplar olarak tanımladıkları bölgelere yerleşmektedir (Yılmaz, 2008: 166).

ABD ve Kıta Avrupa' sındaki birçok ülkede daha az gelişmiş kesimlerin toptan terk edilmesi suretiyle geleneksel kırsal yoksulluk olgusundan artan kentsel yoksulluk olgusuna geçiş ancak 1950 ve 1960' larda başlamıştır (Mingione, 2013: 12-13).

Kuzey Amerika örneğine baktığımızda kent merkezlerindeki yoksulluğun 1969 ile 1982 arasında % 59 arttığı görülmektedir. Burada yoksulluğun etnik özelliğine de vurgu yapılmıştır. Özellikle etnik temelli konut pazarındaki ayrımcılığın Siyahları belli bölgeler hapsettiği tartışılmaktadır. Söz konusu yerlerde fiziksel yapının kötüleştiği, eğitim kalitesinin düştüğü, yardım bağımlılığının arttığı ve ölüm oranlarının yükseldiği gözlemlenmektedir. Sonuç olarak getto yoksulluğundaki artış ancak yüksek ayrımcılık koşulları altında yoğunlaşmış bir yoksulluk meydana getirmektedir (Bıçkı, 2013: 146-147). Mingione ise kentsel yoksulluğu aşağıdaki şekilde açıklamıştır:

“Kronik yoksulluk batağına düşme riskleri çeşitli nedenlerden dolayı günümüzde şehirlerde yoğunlaşmıştır. Buralarda ekonomik yoksulluğun akut, artan ve önlenemeyen sosyal dışlanma biçimlerine dönüşmesi oldukça muhtemeldir. İstihdam ve demografik dönüşümler daha radikaldir ve insanların sürekli olarak farklı açılardan kırılğan/savunmasız hale gelmelerine neden olmaktadır. Sosyal ilişkilerdeki tutarsızlıklar, heterojenlik ve anonimlik, akrabalık ve dayanışma sistemlerini zayıflatır. Devletin sunduğu yardım olanakları çok daha gelişmiştir, ancak zaman içinde hızla değişen ve birbirinden farklılık gösteren taleplerin altından kalkamaz hale gelmekte ve bu yüzden de finansal çöküntüye daha fazla maruz kalmaktadır” (Mingione, 2013: 18).

Diğer taraftan küresel ideolojinin neoliberal politikaları sonucunda gelir dağılımlarındaki eşitsizliklerin alt grupların aleyhine olması, kentsel mekânda yoksulları ve yoksulluğa aday grupları her geçen gün arttırmakta ve bu bağlamda yeni dışlama ve yeni risk durumları kuşaklar boyunca etkisini göstermektedir. Aynı zamanda yoksulluk koşulları altında zayıflayan güvenlik ağlarının dışlanma ve izolasyon süreçlerini işletmesi kentsel mekanda kutuplaşmış ilişkileri arttırmaktadır (Yılmaz, 2008: 170).

Kentsel yoksulluk tartışmaları bir tarafa dünya genelinde birçok az gelişmiş ülkede yoksulluğun kırsal alanlarda eksik istihdam içinde topraksız köylüler, tarım işçileri, küçük toprak sahibi köylüler arasında yaygın olduğu görülmektedir. Dünya genelinde yaşayan yoksulların büyük bir bölümünün kırsal alanda yaşadığı anlaşılmaktadır (Öztürk, 2008: 268). Her ne kadar yoksulluk tartışmaları kent merkezli yapılsa da genel olarak yoksulluğun kırsal alanlarda yoğunlaştığı bilgisi

mevcuttur. Kırsal alanlarda göçün erken dönemde yaşandığı İngiltere örneği hariç, ekonomik yoksulluk sanayileşmiş dünya ülkelerinin kırsal alanlarında kümelenmiştir. Mingione' ye göre bu durum "kentsel alanlara özgü yoksulluk olgusuyla ilgili tartışmalarda vurgulanan özelliklerin yoksul insanların büyük çoğunluğu için geçerli olmaması gibi çelişkili bir sonuç doğurmuştur" (Mingione, 2013: 12).

Dünyada 1,2 milyar yoksul insanın yüzde 75' ini oluşturan yaklaşık 900 milyonu kırsal kesimde yaşamakta, söz konusu yoksul nüfusun tamamına yakını ihtiyaçlarını tarım ile karşılamakta ve bu ülkelerin temel geçim kaynağı tarımsal faaliyet olmaktadır. Tarım sektörü bu ülkelerde temel istihdam alanı oluşturmaktadır (Öztürk, 2008: 269). Genel olarak kırsal alanda yoksulluğu besleyen faktörler aşağıdaki gibidir:

- 1- *Kırsal alanlardaki ikilik*: Kırsal alanlarda büyük toprak sahipleri ve ticari üretim sistemleri ile küçük toprak parçalarına sahip olan köylüler ve geçimlik tarım ekonomisi eş zamanlı olarak bulunuyorsa bu koşullar altında gelir dağılımında eşitsizlik ve yoksulluk ortaya çıkabilir.
- 2- *Kötü yönetim*: Kırsal alanda yönetim ve organizasyondaki çarpıklıklar kırsal kesimdeki üreticilerin maliyetlerini artırır. Aynı zamanda kamusal hizmetlerin kalitesi düşük şekilde sunulması yoksulların yaşam standartlarını düşürür. Genel olarak hukuk devleti ilkesine uyulmuyorsa ve kırsal alan iyi yönetilemiyorsa yoksulluğun bu alanlarda artması sonucu ortaya çıkmaktadır.
- 3- *Kırsal kesimi dışlayan iktisadi ve sosyal politikalar*: Kırsal kesimde uygulanan, alt yapı ve sosyal güvenlik uygulamalarında kentlere öncelik verilmesi, ithalatın sübvansede edilmesi v.b gibi kırsal alanı dışlayan politikalar kırsal bölgelerde yoksulluğu arttırmaktadır (Öztürk, 2008: 274-275).

Kentsel ve kırsal yoksulluk ayrımı özellikle modernleşme sürecinde kentlerde meydana gelen büyük nüfus artışının sonucunda belirginleşmiştir. Mekânsal olarak yoksulluğun kır ve kentteki görünüşleri üzerine yapılmış bir sınıflamadır. Modernleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan köklü dönüşümler kırsal alandan kente göç akımını başlatmış ve aynı zamanda kırsal alandaki küçük tarım işletmelerini

zayıflatmıştır. Kentlerde ise belirli bölgelerde yaşayan, işsiz, sosyal güvencesi olmayan, kente uyumda zorluk yaşayan, zaman zaman ayrımcılığa maruz kalan yoksul profili ortaya çıkarmıştır.

2.9.Sınıfaltı/Altsınıf

Yoksullukla ilişkili literatürde karşımıza çıkan kavramlardan bir diğeri sınıfaltı kavramıdır. 1990 sonrası literatüre giren alt sınıf/sınıf altı kavramı uzun süre işsizlik sorunu yaşayan, iş bulma olasılığı çok zayıf, formel sektörlerden dışlanmış, marjinal enformel işler ile kısıtlanmış, toplumdan ve sosyal olanaklardan dışlanmış bir grup olarak tanımlanmaktadır (Kalaycıoğlu, 2003: 258).

Sınıfaltı kavramı daha çok nüfusun kıyıda kalmış dezavantajlı kesimi anlatmak için kullanılır. Etnik temelli yoksulluk ayrımı için özellikle kavramın ABD üzerinden kullanımı fonksiyoneldir. Ancak ABD için belirleyici olan ekonomik bölünme ve toplumsal dışlanma eğilimlerinin Avrupa için de geçerli olmaya başladığı görülmektedir. Londra, Manchester, Rotterdam, Frankfurt, Paris gibi şehirlerde de sınıfaltı yoksulların oluşmaktadır. Bu sınıflar sadece toplumsal çözülmenin hızlandığı yoksullaşan bölgelerdeki beyazları da içine almakta ve sadece etnik temelli bir ayırım ortaya çıkmamaktadır. Söz konusu sınıflar tehlikeli sınıflar olarak da ifade edilmektedir (Aytaç: 2013: 80-81).

Modern kentlerin rekabet ortamı da, ezilen, tutunamayan, ırksal, mekansal ve iktisadi yönden ayırma ve dışlanmaya uğrayan marjinal kesimlerin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Böylece sınıfaltı, yeni bir sosyo-mekansal, ırksal ve sınıfsal iktidar yapısına karşılık gelmektedir. Aynı zamanda bu sınıflar “tehlikeli sınıf” gibi kavramsallaştırmalarla damgalanmaktadır (Aytaç, 2013: 81-82).

Özellikle 1970’lerden itibaren krizle birlikte yoksulları koruyan refah devletinin çöküşü, imalat sanayinin gelişmekte olan ülkelere göçü, postendüstriyalizmin ortaya çıkışı ve uzun dönem işsizliğin doğuşu sınıfaltı bir kesimin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Diğer taraftan gelişmiş ülkelerde etkisi azalan imalat sanayinin yerini hizmet sektörünün almasıyla bu sektördeki iş imkânlarının niteliği de sınıfaltı kitlenin oluşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda yetenek gerektiren işgücü piyasasında yukarı yönelişler olurken, asgari eğitim ve yetenek gerektiren işgücü piyasalarında çalışanlar için sürekliliğe dönüşecek işsizlik riskini oluştururlar. Söz konusu sınıfaltı kesim sadece uzun dönem işsizlik yoluyla ekonomik olarak dışlanmamakta, politik ve sosyal dışlanma ile de karşılaşmaktadır.

Dolayısıyla bu dışlanma sürecinde sınıf bile olmayan sınıfsız bir kesim ortaya çıkmaktadır (Işık-Pınarcıoğlu, 2015: 70).

Sınıfsız kavramı daha çok kentsel odaklı bir kavramdır. Sosyal, ekonomik ve siyasal olarak dışlanmış, sınıf olarak toplumun en dibindeki kesimi oluşturan sınıftır. Bu haliyle daha önce bahsedilen “yoksulluk kültürü” tezini andırır niteliktedir. Ancak sınıfsız kavramı daha koyu ve yoksulluk kültürüne göre daha mikro bir kavramdır.

2.10. Bileşik Yoksulluk Göstergeleri, İnsani Gelişme Endeksi ve Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi

Yoksulluk ile ilgili ölçümlerde genelde mutlak yoksulluk kıstası kullanılmaktadır. Ancak yoksulluğun geniş yelpazede ele alınmasının gereği olarak sadece gelir ve tüketim odaklı ölçütlerin değil diğer ögelere de vurgu yapan yoksulluk ölçümü eğilimleri ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda “gelir ve tüketim harcamalarına ilişkin verilerin başta sağlık ve eğitim olmak üzere diğer sosyoekonomik göstergelerle desteklenmesi ve bu kıstaslardan birkaçının birlikte kullanılarak karma (bileşik) göstergeler” oluşturulmasıyla bileşik yoksulluk göstergeleri ile yoksulluk ölçülmeye çalışılmaktadır (Şenses, 2017: 99). Bu yaklaşım ile farklı göstergeler kullanılarak yoksulluk kapsamlı bir şekilde değerlendirilmektedir. Böyle yoksulluğun tek tip kriterler üzerinden hesaplanması önüne geçilerek yoksulluğun kapsamı genişletilmektedir.

Birleşik ölçütler arasında en fazla ilgiyi Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilen ve 1990 yılında itibaren kullanılan İnsani Gelişim Endeksidir (İGE) (Şenses, 2017: 100). UNDP 1997 yılındaki İnsani gelişim Raporunda daha çok gelir kavramı üzerinden ölçülen yoksulluk kavramını genişleterek insani yoksulluk kavramını geliştirmiştir. Bu kavram ile yoksulluk olgusu sadece ekonomik bakış açısı ile değil insan için gerekli iktisadi, sosyal, kültürel ve çevresel faktörler esasında ele alınmıştır (Çakmak, 2015: 138-139).

İnsani gelişim endeksi “iyi ve uzun yaşam, bilgiye erişim ve yüksek yaşam standardı esasına dayalı bir insani gelişim tanımından yola çıkarak gelir, eğitim ve sağlık göstergelerinden oluşmakta, sosyoekonomik göstergeleri ekonomik büyüme ile ilişkilendirmekte ve gelişmiş ülkeler AGÜ’ nün durumlarını birlikte izleyerek uluslararası kıyaslamalar yapılabilmesine olanak sağlamaktadır” (Şenses, 2017: 100).

İnsani kalkınmanın üç temel boyutu aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

- Doğumda yaşam beklentisi olarak ölçülen uzun ve sağlıklı bir yaşam,
- Yetişkin okur/yazar oranı ve gayri safi okula kayıt oranı olarak ölçülen bilgi,
- Satın alma gücü paritesine göre hesaplanan kişi başına GSYİH olarak ölçülen arzulanan bir yaşam standardı (Tüylüoğlu-Karalı, 2006: 57).

UNDP İnsani Gelişme Raporu ilk olarak 1990 yılında Pakistanlı tanınmış iktisatçı ve maliye bakanı Mahbub Ul Haq önderliğinde yayınlanmıştır. Raporun yayınlandığı dönemde kalkınma, ekonomik büyüme ile özdeş olarak kullanılıyor ve zeminde tartışılıyordu. Bu yaklaşıma yönelik eleştiriler ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltmadığı ve ortaya çıkan sosyal problemlere çözüm getirmediği noktalarında yoğunlaşıyordu. Ekonomik kalkınma anlayışlarına tepkilerin yoğun olduğu bu dönemde 1990' dan beri yayınlanan İnsani Gelişme Raporlarının amacı, ulusal ve küresel kalkınma politikalarının merkezinde insanın yer alması gerektiğini vurgulayarak uluslararası topluluğun dikkatini bireylerin yaşam kalitesine çekmekti (Gürses, 2009: 341).

Birleşmiş Milletlerin yoksulluk konusunda kullandığı son yöntem ise Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi' dir. Bu yeni gösterge ile yoksulluğun gelir dışında kavramlarla ele alınması amaçlanmış; sağlık, eğitim ve yaşam standartları bağlamında yoksulluk ele alınmıştır. Sağlık boyutu ile çocuk ölümleri ve yetersiz beslenme ele alınmış; eğitim boyutu ile hanehalkı içinde en az beş yıl eğitim almamış ve sekiz yaşına kadar okulu bırakan kişi sayısı ele alınmış; yaşam kalitesi boyutu ile elektrik, içme suyu, kanalizasyon, yaşanılan evin zemini, yemek pişirmede kullanılan yakıt, hanede, radyo televizyon, bisiklet, motosiklet, buzdolabı vs. araç ve gereçlerden en az ikisinin bulunmaması durumu ele alınmıştır. Parasal olmayan göstergeler puanlanarak yoksulluk düzeyi hesaplanmıştır. Bu puanlamaya göre birey bahsedilen göstergelerin en az % 33.3' ünde yoksun olduğunda yoksul olarak kabul edilmektedir (Özer-Çolak, 2015: 481-482).

İlk olarak UNDP' nin yayınladığı insani gelişim raporunda tanıtılan ÇBYE aynı hane içinde eğitim, sağlık ve diğer yaşam standartlarına odaklanarak birden fazla yoksulluğu ölçmektedir. ÇBYE, İnsani Gelişme Endeksi gibi yoksulluğu sağlık, eğitim ve yaşam standartları açısından ele almakta ve çok boyutlu yoksulların hane

düzeyinde karşı karşıya kaldıkları yoksunlukları göstermektedir. Söz konusu endeks anketler aracılığı ile elde edilen verileri kullanarak sağlık, eğitim ve yaşam standartlarında bireysel düzeyde var olan yoksunluğu tespit etmeyi amaçlar. Bu doğrultuda veri hanesindeki her bireyi yoksunluk sayılarına göre yoksul ve yoksul olmayan olarak sınıflandırmakta ve ulusal yoksulluk ölçümünde bir araya getirilmektedir (Doğan-Tatlı, 2014: 118).

İKİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK-SUÇ İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA SOSYOLOJİK SUÇ TEORİLERİ

2.1.Chicago Okulu

Chicago Üniversitesi ortaya koyduğu yeni fikirler ve araştırmalarla özelinde sosyoloji genelinde ise sosyal bilimlerde ön plana çıkmıştır. Sosyoloji Departmanında çalışan bilim adamlarının ortaya koydukları bu bilimsel görüşler “Chicago Okulu” olarak etkilerini 1982 yılından 1950’ lere kadar sürdürmüştür. Bu yaklaşım o güne kadar insan davranışlarını belirlediği ifade edilen biyolojik yaklaşımları reddederek asıl etkinin bireyi çevreleyen fiziksel ve sosyal çevre olduğunu iddia etmişlerdir (Dolu, 2010: 205). “Bu bağlamda 1900’ lerin başında özellikle Chicago Üniversitesindeki akademisyenler, sanayileşmenin olumsuz koşullarını anlamak için önemli çalışmalar yapmışlardır” (Güçlü-Akbaş, 2016: 42).

Chicago kentinin nüfusunun 1860-1910 yılları arasında endüstrileşme ve kitlesel göçler sonucu artması ve bununla ilişkili olarak kentte çok önemli sosyo-kültürel ve demografik problemlerin ortaya çıkması ilk olarak Park ve meslektaşlarının dikkatini çekmiştir (Kızmaz, 2005: 151). Robert Ezra Park 1914’ de sosyoloji bölümüne atanmadan önce 25 yıl gazeteci olarak şehrin sosyal koşulları hakkında ve şehrin problemleri hakkında veri toplamak için muhabirlerin metotlarını kullanmıştır. 1920’ lerde Chicago Üniversitesindeki bilim adamları sosyal düzensizliğin olduğu bölgelerde geleneksel değerlerin yerini suçlu değerlerin ve geleneklerin aldığını ve bu durumun kuşaklar boyu devam ettiğini savundular (İçli, 2016: 113). Bu bağlamda insanı suçlu davranışa yaşadıkları çevrenin koşullarının sürüklediği tezi teşekkül etmiştir.

Hızlı nüfus artışı, göç ve sanayileşme gibi süreçlerin Chicago kentinde meydana gelmesi bu bölgeyi sosyologların laboratuvarı haline getirmiş, istihdam edilmeyen nüfus ve gelir dağılımındaki eşitsizlik durumları sosyal düzensizlik teorileri adı verilen ve ilerleyen bölümlerde açıklanacak çalışmaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Park ve Burges söz konusu çalışmalarında yüksek suç

oranlarını açıklamak için suçlu yerine bölgenin özelliklerini incelemişler ve “doğal şehir bölgeleri” fikrini geliştirmişlerdir (Bal, 2016: 55).

Burgess “çemberler teorisi” olarak bilinen tezinde şehri beş bölgeye ayırarak analiz etmiştir. Bu teoriye göre bölgeler tek merkezli merkezi iş çevreleri bölgesinden şehrin dışına doğru oturanların yerleşim bölgelerine doğru çemberler oluştururlar. Her çemberin kendine ait kültürel özellikleri ve organizasyonu bulunmaktadır. Birinci bölge adı loop olan kentin iş merkezidir ve bu bölge yüksekten geçen tren sistemi ile halka oluşturmaktadır. İkinci bölge geçiş bölgesidir. Bu bölge akıl hastalığından en derin suçlara kadar sapan bölgeyi temsil eder. Burada şehrin en ucuz evleri, lokanta, tiyatroları ile yoksul insanların yaşadığı bölgedir. Ekonomik imkânları genişleyen bireyler bu bölgenin dışına doğru yayılırlar ve onların yerine bu bölgeye yeni göçmenler gelir. Bu şekilde şehrin nüfus yapısı pek bozulmaz. Şehrin nüfusu meslek ve ekonomik güçlere göre parçalanmıştır. Bu bölünme aynı zamanda ırk ve etnik temelli bölünmeye götürür. Söz konusu bölge sosyal kontrol olarak zayıf bir bölgeyi ifade eder. Üçüncü bölgede işçi sınıfının evleri bulunmaktadır ve burada yaşayanların işleri onları şehrin dış bölgelerinde yaşayan kişilerin sahip oldukları bazı imkânlara sahip olmasını mümkün kılar. Dördüncü bölgede orta sınıf profesyoneller ve küçük iş sahipleri ikamet etmektedir. Beşinci bölge ise şehrin en dış bölgesini kapsamaktadır. Bölge uydu kentler ve banliyö bölgesidir. Bu bölgede kentin en varlıklıları yaşamaktaydı (İçli, 2016: 114).

Şehrin düzenlenişi:

- Merkezi İşyeri Bölgesi
- Toptancı ve İmalat Sanayi Bölgesi
- İşçi Yerleşim Bölgesi
- Orta Sınıf ve Memur Yerleşim Bölgesi
- Üst Sınıf Yerleşim Bölgesi şeklindedir (Bal, 2016: 58).

Bu yapı içerisinde insanların maddi yaşam standartları arttıkça, ekonomik iyileşme oldukça daha dıştaki bölgelere taşınıyorlardı. Şehre yeni gelenlerin eskilerinin yerini almasıyla belli bir süreklilik arz etmekteydi. Şehir merkezinden dışa doğru gözlemlenen bu hareketlilik ile şehir merkezinde ve geçiş bölgesinde yerleşik bir kültür oluşmasını, bu bölgelerde yaşayan insanların birbirlerini tanıyabilmeleri ve aralarında sağlıklı bir ilişki kurmalarını engellemekteydi (Dolu,

2010: 207). Sonuç olarak ekonomik ve kültürel durumları benzerlik gösteren insanların belli bölgelerde kümелendikleri bir yapı oluşmaktaydı.

Kentsel yaşamın temel özellikleri;

- 1- Birincil ilişkilerin yerine ilişkilerin alması,
- 2- Akrabalık bağlarının zayıflaması,
- 3- Ailenin toplumsal açıdan öneminin zayıflaması, bunun yanında annelerin çalışması, evliliklerin ertelenmesi, çocuk sayısının azalması,
- 4- Komşuluğun kaybolmaya başlaması,
- 5- Toplumsal dayanışmanın zayıflaması,
- 6- Sanayi, eğitim ve eğlenceye ilişkin etkinliklerin ev dışına, uzmanlaşmış kurumlara kaydırılması,
- 7- Sağlığın korunması, eğitim, eğlence ve kültürel gelişmeyle ilgili olanakların sağlanması ve bunları sunan uzmanlaşmış kurumların yaygınlaşması vs. (Bal, 2016: 59).

Chicago Okulu geliştirdiği teori ile kentsel yaşam dinamikleri ile suç arasında kuramsal ve ampirik olarak ilişki kurmuştur. Kentte meydana gelen nüfus patlamalarının veya göçlerin suçlu bölgeleri nasıl ürettiğini açıklamıştır. Bu teori ile suçun bireysel veya biyolojik temelinden çok toplumsal temeli ön plana çıkarılmıştır.

2.2.Sosyal Düzensizlik Teorisi

Chicago Üniversitesinden, Shaw ve Henry Mckay' ın, Park ve Burgess' in çalışmalarından etkilenerek suç ve şehir yapısı arasındaki ilişki bağlamında geliştirmiş oldukları teori sosyal düzensizlik teorisi olarak adlandırılmaktadır. Shaw ve Mckay, ilk olarak 1942 yılında yayınladıkları “Çocuk ve Gençlik Suçluluğu ve Şehir Bölgeleri” çalışmalarıyla toplam üç dalga halinde Chicago şehrindeki suç oranları değişimini incelemişlerdir. Çalışmalarını çocuk mahkemelerine sevk edilen suçlu çocuklar ile hapisneden elde ettikleri verileri kullanarak 30 yılı aşkın bir sürede çalışmalarını temellendirmişlerdir (Dolu, 2010: 207).

Shaw ve Mckay üç dalga halinde yaptıkları analizler neticesinde suçun şehir merkezinden dışarı doğru uzaklaştığını iddia etmişlerdir. Şehir merkezinden itibaren ikiye beş halka çizdikleri modelde suçun şehrin merkezinde bulunan iş ve sanayi bölgelerinde yer aldığını ve bu merkezden uzaklaştıkça da suçun azaldığını

tespit etmişlerdir. Böylece bu durumun Burgess' in, yoğunlaşma bölgeleri teorisiyle örtüşüğünü fark etmişlerdir (Dolu, 2010: 207).

Shaw ve Mckay araştırmalarında, okuldan kaçma oranları, bebek ölüm oranları, tüberküloz oranları, ruhsal bozukluk oranları ve genç yetişkin suçlu oranları olmak üzere beş ek değişken kullanmışlardır. Yaptıkları bu araştırmalarda suç oranlarının şehir merkezlerinden uzaklaştıkça azaldığını tespit etmişlerdir (Güçlü-Akbaş, 2016: 43).

“Sosyal düzensizlik kuramı, heterojen yapı, çöküntü bölgeleri, sosyal hareketlilik, sanayileşme ve kentleşme gibi değişkenlerin, doğrudan veya dolaylı olarak suçluluk üzerindeki etkilerine dikkat çekmektedir” (Kızmaz, 2005: 151). Sosyal düzensizlik, etnik heterojenlik, nüfus hareketliliği, düşük ekonomik statü, sağlıklı bir aile yapısının olmayışı, sosyal düzensizliği ortaya çıkarmaktadır. Bu etkenler ise suçu üreten bir yapı meydana getirmektedir (Bal, 2016: 61; Dolu, 2010: 211).

Shaw ve Mckay' in çalışma sonuçlarına göre ise suç oranlarının şehirde farklı bir dağılımı olmakta, merkeze yaklaştıkça suç oranlarında artma, uzaklaştıkça ise azalma görülmekte, etnik nüfusun yapısı ne olursa olsun bazı bölgelerde suçluluk oranı yükselmektedir. Genç suçlu oranlarının yüksek olduğu bölgelerde, göçmen oranı yüksek, gelir ve ev sahipliği oranı ise düşüktür ve beyaz olmayan nüfus bu alanlarda ikamet etmektedir. Suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde geleneksel olmayan normlar genelde kabul edilmektedir, bu normlar bölge sakinlerinin çoğu tarafından geleneksel normlarla tamamlanmıştır (İçli, 2016:115).

Sosyal düzensizlik kuramının son dönemdeki temsilcilerinden Sampson ve Groves ise sosyal düzensizliğin göstergeleri olarak; yerleşimcilerin düşük düzeyde bir ekonomi yapıya sahip olmaları, aynı yerleşim yerlerinde çok farklı etnik grupların varlığı, yüksek düzeyde yerleşimci hareketliliği, ailelerin fonksiyonunu kaybetmesi ve kentleşmeyi belirtmişlerdir (Kızmaz, 2005: 152).

Sampson ve arkadaşlarına göre, hem birey hem de toplum sosyal düzensizliğin belirleyicisidir. Birey düzeyinde yaşadığı yerde ne kadar sabit kaldığı, ev sahipliği, orada ne zamandan itibaren yaşadığı, boşanma durumu, sosyo-ekonomik seviye vb. değişkenler, sosyal düzensizliğin altında yatan faktörlerdir.

Toplum düzeyinde ise, dezavantaj, göçmen yoğunluğu ve mahalli oturmuşluk gibi faktörler sosyal düzensizliğin nedenlerini oluşturmaktadır (Bal, 2016: 63).

Görüldüğü üzere sosyal düzensizlik teorisi Şikago Okulu çalışmalarından etkilenmiştir. Suçlu bölgelerin oluşmasında veya suçun oluşmasında ekolojik yaklaşımı benimsemişlerdir. Kentsel yaşam dinamiklerinin suçu nasıl ortaya çıkardığı durumunu incelemişlerdir. Suçun oluşumunda sadece bireysel faktörlerin değil yaşadıkları dış çevrenin-kentin bireyleri suça teşvik ettiğini iddia etmişlerdir. Kentin belirli bölgelerinin kriminojen özellikler yansıttığını ileri sürmüşlerdir. Sosyal organizasyonluk ile bireyin geleneksel değerler ile gruplardan koptuğunu ve suç işlemeye eğilimli hale geldiği tezini savunmuşlardır.

2.3.Durkheim ve Fonksiyonalist Teori

Durkheim' in suç tanımı bizatihi sosyoloji ve toplum tanımının üzerine inşa edilmiştir. Dukehime göre toplum tek tek bireylerin toplamından oluşmaz. “Toplum bireylerden değil, birey toplumdan doğar” (Aron, 2004: 259). Toplumsal analizinde bütünü parçalara önceleyen yaklaşımı benimsemiştir. Suç üzerine düşünceleri de toplum teorisi üzerine kurulmuştur. Suç tanımı “ortak bilinç” kavramı ile doğrudan ilişkilidir. Ortak bilinç, “bir toplumun ortalama üyelerinin ortak inanç ve duygularıdır” (Aron, 2004: 258). “Kolektif bilinç, paylaşılan anlayışların, normların ve inançların genel yapısına işaret eder. Bu nedenle her şeyi kapsayan ve amorf bir kavramdır” (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 81-82).

Bir suç, sosyolojik olarak ortak bilincin yasakladığı harekettir. Bu hareketin zamansal olarak farklı dönemlerde veya başka toplumların gözlemcileri tarafından masum olarak görülmesi önemsizdir. Bu tanım nesnel ve görelidir. Suçlu, sitenin yasalarına uymayı reddeden kişidir. Durkheim suç kuramının ana çizgilerini belirledikten sonra ondan rahatlıkla ceza kuramı çıkarır. Cezanın suç olan hareketin yinelenmesini önlemek olan klasik yorumları küçümseyerek; cezanın işlevinin ortak bilinci doyuma ulaştırmak olduğunu söyler. Çünkü bu, topluluğun üyelerinden birinin yaptığı bir hareketle yaralanmıştır. Onarım ister ve suçlunun cezalandırılması herkesin duygularına sunulan bir onarımdır (Aron, 2004: 260-261).

Durkheim için suç mevcut normların bir ürünüdür. Yanlış kavramı doğruya anlam kazandırmak için gereklidir ve bu kavramın içinde kalıtımsaldır. Suç

fonksiyoneldir ve sosyal değişme için şarttır. Suç bazen yararlı da olabilir, hatta toplumun sağlık işaretidir. Suçun varlığı sosyal değişme yolunun açık olduğunu, sosyal yapının katı olmadığını gösterir. Bir başka ifade ile suçun var olmaması toplumda herkesin aynı şekilde davranması, doğru ve yanlış üzerinde aynı fikirde olması demektir. Bu da yaratıcılık ve bağımsız düşünmeyi yok eder. Buna ek olarak, suç sosyal hastalıklara dikkat çekerek de topluma yarar sağlar. Suç oranlarının yükselmesi sosyal değişme ihtiyacının bir işaretidir (İçli, 2016: 99).

“Gerçekten de, birçok durumda suç gelecekteki ahlak anlayışının oluşumunu hızlandıran bir faktördür. Olacak olan şeylere doğru bir ilerlemedir. Atina hukukuna göre Sokrates bir suçluydu ve onun mahkum edilmesi tamamen haklı bir şeydi. Bununla birlikte, Sokrates’ in suçu, yani özgür düşünce, yalnızca kendi ülkesi için değil, bütün insanlık için yararlı olmuştur. Zira bu suç yeni bir ahlakın ve yeni bir inancın doğusunu hazırlamıştır ve Atinalılar’ in o dönemde buna ihtiyacı vardı, çünkü o zamana kadar izledikleri gelenekler artık onların varlık koşulları ile uyumuyordu. Fakat Sokrates’ in durumu bu konudaki tek örnek değildir; tarih boyunca farklı dönemlerde yeniden karşımıza çıkar. Eğer düşünce özgürlüğünü yasaklayan kurallar ortadan kalkmadan önce birileri tarafından çiğnenmemiş olsaydı, bugün sahi olduğumuz düşünce özgürlüğü hiçbir zaman gerçekleşmezdi” (Durkheim, 2014: 100).

Durkheim’ de suçun varlığı normaldir. Ancak suçun artış düzeyindeki aşırılık suçu normal olmaktan çıkarır. Suçun bu şekilde artış göstermesi suçun işlevselliğini tehlikeye sokar. Durkheim aşırı düzeyde artan suçluluk oranlarını patolojik olarak değerlendirir. Suçun kendisi problem değildir, suçun olabileceğinden fazla artması normal dışı bir durumdur (Bal, 2016: 46).

Durkheim’ in üzerinde durduğu en önemli kavramlardan birisi de anomi kavramıdır. Durkheim “Toplumsal İşbölümü” ve “Anomi” isimli kitaplarında anomi kavramı üzerinde durmuştur. Anomi süreci toplumu mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya geçiş süreçlerinde ortaya çıkmaktadır. İşbölümünün gittikçe artmasına bağlı olarak organik dayanışma sayesinde toplumsal bütünleşme sağlanmakta ancak ekonomik değişimin ahlaki düzenlemelerinin farklılaşma ve uzmanlaşmanın artışına ayak uyduramayacağı kadar hızlı olduğu yerlerde anomi ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda Durkheim intiharların arkasında da anomik durumların olduğunu ileri sürmektedir. Ekonomik depresyon ve patlamalarda insanlar toplum düzenine daha az bağlı kaldıklarından temel arzuları sınırsız ve karışık boyutlara varabilir. Anomi bu süreçte toplumun ve toplumsal düzenin yapısal bir özelliği olmaktan ziyade psikolojik bir düzensizlik ve anlamsızlık durumuna dönüşmektedir (Marshall, 2005: 32-33).

Sosyal hayattaki değişim ile sosyal hayatı düzenleyen kurallardaki değişimin aynı hızla gerçekleşmemesi anomiyi ortaya çıkarıyordu. Değerler, kurallar ve normların ortaya çıkan yeni durumu düzenlemekte yetersiz kalması çalkantı ve düzensizlik meydana getiriyordu. Ortaya çıkan bu yeni süreç Durkheim tarafından anomi olarak ifade ediliyordu (Dolu, 2010: 299). “Durkheim, anomiyi sadece normsuzluk olarak değil, sosyal dayanışmanın tamamen ya da kısmen çökmesi neticesinde bireyin toplumsal düzene uyumunu sağlayan bağlardaki bozulma ve çözülme olarak da görmektedir” (Güçlü-Akbaş, 2016: 48).

Durkheim sonuç olarak suçu toplumlar için normal bir olgu olarak değerlendirmiştir. Aynı zamanda belli bir seviyede suçun normal olduğunu ve sosyal değişmeye işaret ettiğini belirtmiştir. Suçun özellikle anomi durumlarında arttığını ifade etmiştir. Durkheim’ in teorisi esasında yoksulluk ve suç ilişkisini incelememektedir. Bu bölüm Merton’ un Gerilim teorisine giriş için -anomi bağlamında- ön bilgi olarak değerlendirilebilir. Nitekim Merton; anomi kavramını Durkheim’ den ödünç alarak suç olgusunu, kültürel amaçlar ile bu hedeflere ulaşmak için var olan yollar arasındaki ilişkiler çerçevesinde analiz edecektir.

2.4.Merton ve Gerilim Teorisi

Merton Amerikan toplum yapısından yola çıkarak suç ve sapmayı ele almıştır. Amerikan toplumunun yapısı, alt sınıfa ve siyah ırka mensup olanların sosyo-ekonomik statülerini engelleyici bir rol oynamaktadır. Bu şekilde alt sınıf ve azınlıkların iyi bir eğitime ve iyi bir işe sahip olma olasılıkları azalmakta ve suçluluk ortaya çıkmaktadır. Merton bu durumda alt sınıfa mensup olan bireylerin meşru amaçlara yasal yollardan ulaşma imkânlarının engellenmiş olduğuna inanmaktadır. Söz konusu alt sınıfların varlıklı ve üst sınıflardaki bireylerle aynı imkânlarla ve fırsatlara sahip olmamasının alt sınıflarca meşru yolların ihlali sonucunu doğurmaktadır (Kızmaz, 2005: 154). Bu çerçevede Merton Durkheim’ den farklı olarak suçu ani değişimler ile açıklamamakta ve suçu daha çok sosyal yapının bir özelliği olarak görmektedir.

Merton Durkheim’ in anomi kavramını genişleterek gerilim teorisini oluşturmuştur. Durkheim’ e göre insan arzuları sınırsızdır. Toplumsal düzenin sağlanabilmesi ve insanın da mutlu olabilmesi için insan arzularının toplum tarafından sınırlandırılması gerekir. Anomi, insan arzularının kontrol altına alınmadığı toplumsal düzensizlik ortamlarında ortaya çıkar. Merton Durheim’ in

belirttiği anominin sadece bu şekilde ortaya çıkmayacağını, “ayrıca bir de hedefler ve bu hedeflere giden meşru yollar arasındaki bağlantının kopmasının da anomiyeye yol açacağını” belirtmiştir (Dolu, 2010: 300). “Durkheim’ den farklı olarak Merton anomi kavramını toplumdaki sosyal yapı ve kültür arasındaki varsayılan dengenin bozulması ya da entegre olmaması olarak tanımlamaktadır” (Ünal, 2008: 331). Başka bir deyişle kültürün istedikleri ile yapının izin verdikleri arasında bütünleşme eksiklikleri olması, örneğin kültür başarıyı teşvik ederken yapının onu önlemesi normların bozulmasına neden olmaktadır (İçli, 2016: 102).

Merton burada suçlu davranışın ortaya çıkmasını bireye değil sosyal yapıya bağlamaktadır. Sosyal yapının, kültürün teşvik ettiği amaçlara kişinin ulaşmasını engellemesi sebebiyle suçun ortaya çıktığı vurgulanmaktadır. Sosyal yapı ve kültürel amaçlar arasındaki bu gerilim suçlu davranışın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle alt sınıflara mensup bireylerin toplumun meşru hedeflerine ulaşacak imkânlarla sahip olmaması onları yasalardan koparmaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için kişiler meşru olmayan yollara eğilim göstermektedir.

Merton’ a göre iyi düzenlenmiş toplumlarda amaçlar ile bu amaçlara giden yollar arasında iyi bir ahenk kurulmuştur. Bu şekilde bireyler bütünleşmiş toplumda amaçların ve yolların kabul edilmesinden memnun olurlar. İyi örgütlenmiş bir toplum üyelerine rekabet, adaletli bir fedakârlık ve ödüllendirme değerlerini öğretir. Böylece toplum, herkesin onaylanan davranışlarla ödüllendirildiği dev bir oyuna dönüşür (İçli, 2016: 103).

Gerilim teorisine göre sınıflı toplumlarda yukarıya doğru yükselme fırsatları eşit şekilde dağıtılmamıştır. Amaçlar ve yollar arasındaki uyumsuzluklar, sosyal yapının bu çelişkisi, suç probleminin kaynağını oluşturur. İnsanlar yasaya uyarlar ancak meydana gelen büyük baskılar altında suça sürüklenirler. Bu baskı ise amaçlar ve bu amaçlara giden yollar arasındaki uyumsuzluktan gelmektedir (Bal, 2016: 52).

Uyumluluk modelinde birey hem kültürel hedefleri hem de bu hedeflere ulaşmak için toplum tarafından onaylanan yolları kabul eder. Bu uyum modeli toplumda en fazla görülen davranış modelini ifade eder. Yenilikçilik modelinde ise, bireyler toplum tarafından kabul edilen kültürel hedefleri; örneğin, zenginlik, para ve statü gibi değerleri kabul ederler. Ancak bu amaçları yasal yollardan gerçekleştirme imkânları sınırlı olduğu için, bireyler yeni yollar keşfederler. Hırsızlık ve zimmete para geçirmek gibi bazı suçlar işleyerek toplumda kurumsallaşmış normların dışına çıkarlar. Şekilciler kültürel hedefleri reddederken kurumsal yolları ve araçları kabul

ederler. Bu modelde, en kaba tabiri ile oyunu kurallarına göre oynar. Örneğin toplumda kutsal sayılan kültürel amaçları kabul etmeseler de bunu elde etmek için meşru olmayan araçların yerine çok çalışmak ve gayret göstermek gibi meşru yollarla ulaşmaya çalışırlar. Bu grupta yer alanların kurumsallaşmış normlara uyumu devam ettiği için, davranışlarının sapma olup olmadığı tartışılmaktadır. Geri çekilme modeli ise, en az görülen uyum modelidir. Bu modeli benimseyen bireyler hem kültürel amaçları hem de kurumsal amaçları reddedeler. Bu grupta yer alan bireyler topluma yabancılaşmıştır. Serseriler, alkol ve uyuşturucu bağımlıları bu tür uyum tipolojisine girmektedir. Son olarak isyan modelinde ise, bireyler kültürel araçları ve kurumsal araçların her ikisini reddederek yeni araç ve amaçlar benimserler. İsyen modeli, yeni amaçlar ve yollar için teşebbüs ederek var olan toplumsal durumu değiştirmeye çabalarlar. Yeni bir sosyal düzen kurmaya yönelirler. Bir şekilde devrimci faaliyet içerisinde hareket ederler (Güçlü-Akbaş, 2016: 52-53; İçli, 2016:104-105; Dolu, 2010:309-310; Bal, 2016: 52-53).

Merton, yoksullukla suç ilişkisini tartışarak yoksulluğun doğrudan suça etki etmediği sonucuna ulaşır. Merton ve takipçileri suç oranlarının alt sınıfta daha yüksek olmasına, bu kişilerin amaçlarına yasal olarak ulaşma imkânlarının az olmasına bağlamıştır (İçli, 2016: 105).

Servete nasıl ulaşılacağından çok servetin toplumsal veya kültürel değerler tarafından ön plana çıkarıldığı durumlarda, ekonomik olarak dezavantajlı durumda olan alt gruplar daha fazla gerilim hissederek kendileri için kolayca ulaşabilecekleri yasal olamayan yolları kullanarak servet sahibi olmaya çalışırlar. Bu sebeple yoksulların veya ekonomik olarak dezavantajlı grupların suç oranları diğer sosyal gruplardan farklı olmaktadır. Sonuç olarak yoksullar arasında suç oranlarının yüksek olmasının sebebi onların servete ulaşmak için yasal fırsatlardan eşit şekilde yararlanamamalarıdır (Ünal, 2008: 332).

2.5.Alt Kültür Kuramları

Suçun sosyolojik olarak açıklanmasında alt kültür teorileri önemli bir yere sahiptir. “Kültür içerisindeki kültür veya hâkim kültür içerisindeki sahip olduğu etnik köken, din, gelenek ve dil gibi bazı özelliklerinden dolayı asıl kültürden ayrılarak gelişen kültürlere alt kültür denilir” (Güçlü-Akbaş, 2016: 55). Toplumun genelinden ayrılarak kendilerine has bir kültür oluşturan satanistler, Çingeneler, hippiler v.s tipik alt kültür örnekleridir. Alt kültür teorilerinde özellikle Merton’ un etkisi

görülmektedir. Alt kültür teorileri arasında Albert Cohen, Cloward ve Ohlin, Walter Miller' in teorileri literatürde ön plana çıkmaktadır (Güçlü-Akbaşı, 2016: 56).

Merton ve Sutherland' ın öğrencisi olan Amerikalı sosyolog Cohen “Suçlu Çocuklar: Çetenin Kültürü” isimli çalışması ile Chicago Okulu ve Gerilim Teorisini birleştirerek suçun sosyal, kültürel ve psikolojik temellerine ilişkin yeni bir sentez oluşturmuştur. Cohen' e göre suç doğuştan kazanılan ve çocuğun icat ettiği bir şey değildir. Çocuklar ve gençler suçlu olmayı yaşadıkları grubun bir üyesi olmak ile öğrenirler. Cohen Merton' un ortaya koyduğu yenilikçilik modelinin kullanarak suçu açıklamaya çalışmış ve suçu bir problem çözme yolu olarak görmüştür (Dolu, 2010: 344).

Cohen araştırmalarında; suç kültürü neden kaynaklanmaktadır? Neden özellikle gecekondü bölgelerinde bu şekilde alt kültürler bulunmaktadır? Neden bu kültürlerin kendilerine özgü değerleri vardır neden bu değerler nesilden nesile devam eder? Sorularına yanıt aramaya çalışmıştır (Güçlü- Akbaşı, 2016: 56)

Cohen' e göre hakim kültüre ters düşen suçlu alt kültürü Amerikan şehirlerinin gecekondü bölgelerinde ortaya çıkar. Bu durumun nedeni ise okul standartları, çocuk yetiştirmedeki farklılıklar ve ebeveyn arzularıdır. Çocukların ailesinin sosyal yapıdaki görelî pozisyonu, çocukların yaşamı boyunca karşılaşacağı sorunları belirler. Alt sınıfa ait bu çocuklar anne ve babalarının orta sınıf değerlerini bilmemeleri nedeniyle zayıf iletişim becerisi, eğitimi ve bilgiyi önemsemeyen, tatmini ertelemeyi bilmeyen çocuklar olarak büyürler (İçli, 2016: 107).

Orta sınıfa mensup gençler kendilerine koyulan hedefleri gerçekleştirmek için ihtiyaç duydukları becerileri ve eğitimi oldukça bilinçli ve disiplinli şekilde aileleri tarafından öğrenirler. Alt sınıf gençlere göre hayata çok daha avantajlı şekilde başlayarak toplumun hedeflerine ulaşmaya çalışırlar. Orta sınıf gençlerinde kendi başına iş yapabilme, bağımsızlık ve kendine güven duygusu ön plandadır. Dolayısıyla topluma entegre olmaları ve sosyalizasyon süreçlerini sağlıklı bir şekilde yaşamaları kolaylaşır. Sorunlarını medeni bir şekilde çözerler. Alt sınıf gençlerde ise anlatılan süreç hemen hemen tam tersine ilerler. Toplum tarafından kendilerine koyulan hedefleri gerçekleştirmek için yeteri eğitime ve bilince sahip değillerdir. Alt sınıf aileler çocuklara orta sınıfın değerlerini veremezler. Çocuklar problemlerini medeni bir şekilde çözme kabiliyetlerine sahip değillerdir. Genellikle çevrelerine ve ailelerine karlı duygusal bağımlılık hissederler. Toplumla bütünleşmeleri ve sosyalleşmeleri problemlidir. Sorunlarını şiddetle çözme eğilimindedirler ve gençlere

göre güçlü olmak için insana fiziksel üstünlük kurmak meziyettir (Dolu, 2010: 348-349).

Alt sınıfta bulunan gençler orta sınıfın amaçlarına ulaşacak araçlara sahip olamadıkları için orta sınıfın değerlerine karşıdırlar. Bu hedeflere ulaşamadıkları için hayal kırıklığı içindedirler. İçinde buldukları hayal kırıklıklarını aşmak için tepkisel tutum sergilerler ve hiç ihtiyaçları olmamasına rağmen sadece kötülük yaparlar veya eğlence olsun diye hırsızlık gibi suç işlerler. Suçlu alt kültürün en temel karakteristiği hayal kırıklıklarına kolektif bir tepkidir (Güçlü-Akbaş, 2016: 56).

“Örneğin, alt sınıf ebeveynleri çocuklarını orta sınıfa girebilecek şekilde sosyalleşemeler. Çete mensubu bu çocuklar orta sınıf statüsünü yasal kanallardan elde edemezler, içinde başarılı bir rekabet sürdürebilecekleri, alternatif bir statü sistemi kurarlar. Orta sınıfa karşı olan düşmanlıkları, onları zıt bir alt kültür yaratmaya yönlendirir. Bu çocuklar mala yönelik ve şiddet suçlarına orta sınıfın şiddetle karşı olduğunu kabul ederler ve çok çalışma gibi geleneksel davranış biçimi de dahil, orta sınıfın bütün değerlerini lanetlemeye yönelirler” (Ritzerden’den Akt. İçli, 2016: 107).

Cohen, sosyal sınıf farkı gözetmeksizin bütün çocuk ve gençlerin suç işleyebileceğini, ancak alt kültüre ait erkek çocuklar ile çalışan sınıfa ait gençlerin genel olarak daha fazla suç işleyeceğini düşünmektedir. Cohen’ in araştırma sonuçlarına göre suçlu çocukların ortak özelliği; hemen hepsinin varlık mücadelesi veren fakir ailelere mensup olması ve hiç suç işlememiş çocuğa rastlamanın neredeyse imkânsız olduğuydu. Her ne kadar suç tipine göre belli bir kadın-erkek ayrımının varlığı inkâr edilmesi de gerek en genel anlamda suç gerekse belli bir alt kültüre mensubiyet dolayısıyla işlenen suçlarda ağırlıklı olarak erkekler görülmektedir (Dolu, 2010: 345).

Diğer ikinci bir alt kültür teorisi ise Clowerd ve Ohlin’ nin Ayırıcı Fırsatlar Teorisidir. Bu teori gerilim, ayırıcı birleşimler ve sosyal düzensizlik teorilerinin sentezi niteliğindedir (İçli, 2016: 109) Diğer bir yoruma göre ise bu suç teorisi Merton’ un teorisi ile Cohen’ in suçlu alt kültür teorisinden, diğer taraftan ise Sutherland’ ın ayırıcı birliktelik teorisi ile Shaw ve Mckay’ in sosyal düzensizlik teorisinden yararlanılarak geliştirilmiştir. Sonuç olarak Clowerd ve Ohlin’ nin teorisi bu dört teorideki yaklaşımları bir araya getirmiştir (Güçlü-Akbaş, 2016: 57).

Clowerd ve Ohlin, Cohen’ nin içinde buldukları durumdan memnun olmayan gençlerin orta sınıfa yükselmeyi amaçladıkları önermesini kabul etmemişlerdir. Onlara göre alt kültüre mensup gençlerin orta sınıfın değerlerini benimsemek ve kendi insanlarını terk ederek orta sınıfa yükselmek gibi düşünceleri yoktur (Dolu, 2010: 356). Merton gibi sosyal yapıdaki baskının alt kültürlerde amaç

ve araç uyuşmazlığı yaratarak kişileri suça sürüklediğini düşünüyorlardı. Onlar da, suçluluğun statü engellenmesi neticesinde ortaya çıktığına inanmaktadırlar. Cohen' den farklı olarak ise tek tip bir alt kültürden değil üç tür suçlu alt kültüründen bahsetmektedirler ve bu üç kültürün hangi koşullar altında ortaya çıktığını analiz etmişlerdir (Güçlü-Akbaş, 2016: 56-57).

Clowerd ve Ohlin' nin belirlediği üç suçlu alt kültür tipolojisi; suçlu alt kültürü, çatışma alt kültürü ve geri çekilmeci alt kültürden oluşmaktadır:

Suçlu alt kültürü, maddi yollardan kazanç elde etmeyi kendilerine amaç edinmişlerdir. Bu suçu işleyenler ekonomik bir kazancın peşindedirler (Kızmaz, 2005: 159; Güçlü-Akbaş, 2016: 58). Bu tür alt kültürlerin ortaya çıkmaları için en müsait yerler yasal ve yasadışı birbiri ile etkileşim halinde olduğu, farklı yaş gruplarından suçluların birbirlerine usta-çırak halinde bilgi ve tecrübelerini aktardığı yerlerdir. Suçlu geleneksel değer sistemleri ve farklı yaş grupları arasındaki bütünleşme bu tür alt kültürlerin oluşması için en uygun ortamı oluşturmaktadır (Dolu, 2010: 359).

Çatışma alt kültürü, dövüşçü çeteler olarak da isimlendirilmektedir. Bu alt kültürde çete üyeleri acımasız ve tahripkârdır. İstediklerini yaptırabilmek ve grup içersinde saygın bir konuma gelebilmek için katı ve yıkıcı olurlar. Güçlüdürler ve dövüş bilme yeteneklerine sahiptirler. Bu kültürde şiddet kullanarak güç sahibi olmak önemli bir motivasyon kaynağıdır. Çeteye bağlı olmak, çeteye karşı gelebilecek bütün tehlikelere karşı şiddetli savunma durumu çete üyelerinin birbirlerinin gözünde yer edinmelerini sağlar (Kızmaz, 2005: 159; Güçlü-Akbaş, 2016: 58-59; Dolu, 2010: 359; İçli, 2016: 110). Çatışma çeteleri ne yasal ne de yasal olmayan fırsatları elde etmenin mümkün olmadığı yerlerde ortaya çıkar. Gençler için herhangi bir şekilde hayatta ileri doğru hareket etmenin mümkün olmadığı, gençlerin statü veya güç elde edebilmeleri için ellerinde şiddetten başka bir yolun kalmadığı ortamlarda teşkil eder (İçli, 2016: 110; Dolu, 2010: 360). Bu gruplar aynı zamanda sosyal düzensizliğin görüldüğü alt sınıfların yaşadığı yerlerde ortaya çıkmaktadır. Göçmenlerin yerleştikleri yeni yerleşim yerleri ile farklı ırk, din ve kültürden olan heterojen yapılar bu kültür için uygun alanlardır (Güçlü- Akbaş, 2016: 58; Kızmaz, 2005: 159).

Geri çekilmeci alt kültür ise ne şiddet yolu ile ne de hırsızlık gibi maddi kazanç elde etme ile başarılı olabilmiş bireylerden oluşmaktadır. Bu alt kültürün üyeleri kendisini tamamen uyuşturucu ve alkole vermişlerdir. Boş vermişlik duygusu

hâkimdir. Okulda, meslek hayatında ve genel olarak toplumda kendilerine yer bulamamışlardır. Yukarıda anlatılan her iki alt kültür grubunda başarılı olamayan bireylerden oluşmaktadır. Başarısızlık ve değersizlik içinde savrulan gençlerden oluşmaktadır. Ne amaç vardır ne de araç vardır. Gerek yasal yollardan gerekse de yasadışı yollardan mahrum kalmışlardır. Bu grup için hippiler örnek gösterilebilir (Güçlü-Akbaş, 2016: 59).

Diğer bir alt kültür teorisi Cohem, Cloward, Ohlin gibi araştırmacıların akabinde ekonomik imkânsızlıklar bulunan alt sınıf suçlu erkek çetelerine yoğunlaşan Walter Miller' in ilgi odakları teorisidir. Miller suçlu davranışın sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan sınıflarda ortaya çıkma sebebini incelemiştir. Miller' e göre bu sınıflarda suçun ortaya çıkmasının sebebi alt kültüre ait bireylerin dünyaya algılama ve yorumlama biçimidir. Düşük sosyo-ekonomik düzeyde yaşayan bu bireyler yaşadıkları kötü koşullar neticesinde suçlu olurlar (Güçlü-Akbaş, 2016: 59). Miller' in ilgi odakları teorisine göre, suç orta sınıf değerlerin reddedilmesi sonucunda ortaya çıkan tepkisel bir hareket değil alt sınıfa ait koşulların ve değerler sisteminin bir ürünüdür. Alt sınıfa mensup insanların değer verdikleri ve üzerinde durdukları bir takım odak noktaları vardır. Bu çerçevede suç, ilgi odağı olan bu durumların abartılı bir şekilde dışa vurulmasıyla kendini gösterir. Bu ilgi odakları bela arama, sertlik, zekilik, heyecan, kadercilik ve başına buyrukluktur (Dolu, 2010:352).

Bela Arama, alt sınıfa mensup bireylerin, kavga etmekten çekinmediği ve şiddetle iç içe olduğu durumlardır. Bela ile yaşamak ve yasalardan sapmak alt kültür bireyleri için sıradan bir özelliktir. *Sertlik ise*, fiziksel cesaretin sergilenmesi, zorluklara karşı direnme, korkusuzluk, acıya dayanıklılık ve erkekliktir. Acıya ve zorluğa dayanıklılık, atletik bir duruş güçlü bir erkeğin en önemli özellikleridir. Burada erkeklik kimliği ön plana çıkmaktadır ve homoseksüellere ve yumuşak davranışlar sergileyen erkeklere karşı son derece tahammülsüzlük ve sertlik vardır. *Zekilik durumu ise*, alt sınıf kültürün değer verdiği dolandırmak veya başkasını aldatılma becerisine işaret eder. Bu bölgelerdeki sokaklar dolandırıcılık, üçkâğıtçılık, hilebazlık ve kapkaç için okul olarak görülebilir. Bireyler, sivri dilli ve lafın altında kalmayan kıvrak bir zekâyâ sahip olup oldukça küfürbazdırlar. *Heyecan arama* alt sınıf kültürü ile yetişen bireylerde sürekli bir hareketlilik hali durumudur. Alt kültür bireyleri heyecan arayışı içindedirler. Bunun için kumar oynama, cinsel fanteziler, şiddet olayları ve tehlikeli oyunlar sergilenir. *Kadercilik ise*; alt kültür

bireylerinin kendisini her şey olacağına varır inancına bırakmasıdır. Kadercilik anlayışı tamamen dini temel üzerine kurulmaz. Bu bakış açısına göre, şanlı olmak, şansı yaver gitmek, şansı dönmek ve şanssız olmak gibi kavramlar gündelik dilde ön plana çıkar. Eğer bir şey olacaksa küçük şeylerin dahi bunun olmasını sağlayacağına inanırlar. *Başına buyrukluk*, otoriteden bağımsız ve özgür olarak hareket etmeyi ifade eder. Alt sınıf kültürleri başına buyruk hareket ederek toplumsal kurallardan sapma gösterirler. Disiplin ve kontrolün bulunduğu kurumlara karşı direnirler (Dolu, 2010: 353-354-355; Güçlü-Akbaş, 2016: 60-61).

Bir diğer alt kültür teorisi ise, Wolfgang ve Ferracuti' nin geliştirmiş olduğu şiddet alt kültürü yaklaşımıdır. Wolfgang ve Ferracuti, düşük gelirli erkek beyazlar ve siyahilerdeki cinayet oranlarını açıklamak için alt kültür şiddet tezini geliştirmişlerdir. Onlara göre “özellikle sosyo-ekonomik gruplar ve ekolojik alanlarda yoğunlaşan şiddetin açıklanmasında sosyolojik ve psikolojik yapılar öne çıkmaktadır” (Güçlü-Akbaş, 2016: 61).

Wolfgang ve Ferracuti' ye göre “cinayet ve diğer şiddet içerikli saldırı suçları, (aynen diğer insan davranışları gibi) içinde geliştikleri (sosyal ve) kültürel şartlar çerçevesinde değerlendirilmelidirler (Dolu, 2010: 362).

Wolfgang 1945 ve 1952 yılları arasında adam öldürme ile ilgili yaptığı araştırmada bu suçun kültürel bir temel sahip olduğunu keşfetmiştir. Böylece bu kültürde yaşayan insanların egemen kültürel yapıdan farklılık gösterdiklerini ileri sürmüşlerdir. Genel olarak şiddet alt kültürü, bireyler arasındaki sorunların şiddet ile çözülebileceğini ön görmüştür. Şiddet alt kültüründe şiddet yanlısı olmayan bireyler dışlanmakta ve grup içerisinde şiddete başvurmak kişisel onur gerekçesi olarak görülmektedir (Kızmaz, 2005: 160).

Sonuç olarak Wolfgang ve Ferracuti' nin ortaya koyduğu şiddet alt kültürü modelinde; hiçbir alt kültür tamamen farklı bir yapıda olamaz ve içerisinde bulunduğu toplumsal düzleme mutlak surette zıt düşmez, şiddet alt kültüründe bütün bireyler, bütün durumlarda şiddete eğilimi olmaz, bazı durumlarda şiddete başvurma yönelimi bu alt kültürün ne kadar etkin olduğunu gösterir, şiddet alt kültürü bütün yaş gruplarında olabilmekte ancak daha çok ergenlik döneminin sonlarından orta yaşa kadar devam etmekte olup temel sosyal norm şiddete başvurmadır. Şiddetin uygulanması öğrenme yolu ile gerçekleşmekte ve kişiyi diğer bireylerden farklılaştırmaktadır. Alt kültürü oluşturan bireyler uyguladıkları şiddeti yasa dışı görmez ve pişmanlık duygusu hissetmezler (Dolu, 2010: 363).

2.6.Damgalama/Etiketleme Teorileri

Damgalama kuramı 1960' lı yıllarda suç analizinde dikkat çeken ve kısa sürede ilgi gören kuramlardan birisidir. Bu kuram bireylerin etiketlenmelerinin onların suç işleme süreçleri üzerinde etkili olduğu üzerinde durmaktadır. Bireylerin sapkın veya suçlu olarak etiketlenmeleri onları toplumdan dışlayan kişiler haline getirmektedir. Böylece dışlanmış ve etiketlenmiş bireyler suçlu gruplarla etkileşim içine girmektedirler (Kızmaz, 2005: 167).

Etiketleme teorisyenleri suçlu davranışın bireyler arasındaki sosyal etkileşimden meydana geldiğini savunmuşlardır. Etiketleme teorisinde suçlulara yöneltilen suçlu tanımlamaları kişiler üzerinde büyük etki oluşturmaktadır. “Onlara göre kişiler öğretmenleri, polis, komşuları, ebeveynleri ve arkadaşları tarafından etiketlendikleri için sapmış veya suçlu olurlar” (Bal, 2016: 66).

Kişinin davranışı başkaları tarafından değerlendirilerek ve tanımlanarak etiketlenmektedir. Etiketleme ekolü temsilcileri “aptal”, “zihinsel yönden dengesiz”, “yetişkin suçlu” gibi tabir veya yaftaların kullanılan kişiye zarar verdiğini savunmaktadırlar (İçli, 2016: 139).

Etiketleme teorisyenlerinden Lemert 1951 yılında yazmış olduğu “Sosyal Patoloji: Sosyal Davranış Teorisine Sistemik Bir Yaklaşım” isimli çalışmasıyla suça neden olan şeylerin ne olduğu ile ilgilenmiyor ve asıl önemli olanın bir suç tespit edildiği zaman ne olacağıyla ilgili olduğunu ifade ediyordu. Bu bağlamda ilk olarak kişinin yaptığı hata veya suçun kişinin genel davranışlarına genellenmediği durumlarda yani birincil sapmalarda kişi kendisini dönüşü olmayan bir suç döngüsüne sokmamaktadır. Ancak birey ne zaman kendisine karşı suç olarak tanımlanan toplumsal tepkiye karşılık bir savunma mekanizması geliştirirse işte burada ikincil sapma meydana gelir. Böylece birey kendisine yakıştırılan özellikleriyle toplumsal alanlarda görünür hale gelerek bu damgayla uyumlu hareket etmiş olur. Bireyin bu şekilde davranmaya devam etmesi için damgalanması ve alay edilmesi olarak kendini gösteren net bir toplumsal dışlanma ile karşılaşması şarttır (Dolu, 2010: 383-384).

Birincil sapma bireyin ilk norm ihlali olarak geçici bir durumu ifade etmektedir. Kişinin gerçekten suçlu olması ikincil sapma ile mümkün olmaktadır. İkincil sapma bireyin normlara olan tepkisini pekiştirmektedir. Etiketlenmiş birey sapkın alt kültür gruplarıyla iletişime geçerek suçlu kültür içinde yeniden

sosyalleşmektedir. Bu yaklaşıma göre cezaevleri, ıslahevleri ve akıl hastaneleri sapkınlığı pekiştiren kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Kızmaz, 2005: 168).

İkincil sapmaya yol açan mekanizmalar şu şekildedir:

- 1- Birincil sapma
- 2- Sosyal tepkiler ve cezalar
- 3- Daha fazla birincil sapma
- 4- Daha güçlü cezalar ve reddetme
- 5- Daha fazla ve cezalandıranlara yoğunlaşarak onlara düşmanlık besleme
- 6- Bu aşamada artık tahammül sınırları aşılmış olup kişi resmi kurumlarca damgalanır
- 7- Damgalamaya tepki olarak kişi daha fazla sapkın davranışlarda bulunmaya başlar ve sapkın tutum ve davranışlar perçinlenir
- 8- Son olarak sapkın statünün benimsenir (Dolu, 2010: 384-385).

Etiketleme kuramının başka bir savunucusu olan Howard S. Becker, toplumsal grupların sapkınlık olarak tanımladığı kuralları belirleyerek ve bunları bazı insanlara yansıtarak sapkınlığın toplum tarafından yaratıldığını ifade etmiştir. Bu bağlamda sapkınlık bir insanın yaptığı davranışın niteliği değil kuralların uygulanmasının sonucudur. Başka bir ifade ile “sapkın davranış, insanların bu şekilde adlandırdığı davranıştır” (Marshall, 2005: 212).

Becker’ e göre sapmış kişi etiketin başarılı bir şekilde uygulandığı kişidir. Ancak bu durum suçlu kavramı olmasaydı suçlu davranış ortaya çıkmayacaktı anlamına gelmemektedir. Burada anlatılmak istenen suçlu davranışın tabiatının, dağılımının, sosyal anlamının ve ortaya çıkışının toplumsal tepkiden etkilendiğinin belirtilmesidir. “Becker’ e göre eğer kişiye suçlu gibi davranırsak muhtemelen suçlu olacaktır” (İçli, 2016: 141).

Becker, suç olgusunun toplumda egemen olan sınıf veya güçlü konumda olanların çıkarları çerçevesinde inşa edilen bir tanımlama olduğunu düşünmektedir. Bu yaklaşım suçun davranışsal olmaktan çok hukuksal bir tanımlamayla ilgili olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde suçlu bireylerden çok kural koyucuların suçlu olması gerekmektedir (Kızmaz, 2005: 168).

Becker’ e göre hangi davranışın sapma olarak tanımlanacağı o davranışı kimin yaptığı ile ilgilidir. Üst ve orta sınıfa ait gençlerin tutuklanması alt sınıfa

kıyasla daha düşüktür. Giddens bu olayın nedenini, üst sınıfa ait bireylerin çocuklarının izinsiz eşya alma olayını masum bir oyun olarak nitelenmesi alt sınıftaki bireylerin çocuklarının aynı davranışı sergilemesini ise hırsızlık olarak nitelendirmesi olarak açıklamaktadır (Giddens, 2008: 848). Orta ve üst sınıftaki aileler çocukların işlemiş olduğu suçları örtbas etme gücüne sahipken alt sınıftaki yoksul ailelerin bu gücünün olmaması sebebiyle yoksul olan gençlerin etiketlendikleri görülmektedir. Suçlu olarak etiketlenmek yoksul gençlerin tekrar suç işlemelerini önleyecek sosyal ağlara girmelerini güçleştirecek ve onların suç işleyen alt gruplara girmelerini kolaylaştıracaktır (Ünal, 2008: 347).

Sonuç olarak etiketleme kuramının kurbanlarını suçlama tarzında bir yaklaşım benimsediği görülmektedir. Suçlu veya sapkın etiketi toplumsal güçleri elinde tutanlar tarafından verilmektedir. Etiketlenen kişinin damgalanması sonucu sapkın davranışı tekrarlamaya devam ettiği açıklaması kişinin başka türlü davranmasının mümkün olmadığını ima etmekte ve suç, etiketin yapıştırıldığı bireylerin kaderi olmaktadır. Bu bağlamda damgalananlar yoksullarsa, sapkınlık ve suçun yoksulların yaşam tarzlarının bir parçası olduğu görülmektedir (Açıkgöz, 2015: 261).

2.7.Çatışma Teorileri

Çatışma teorilerinin esin kaynağı hiç şüphesiz Karl Marx' tır. Özellikle kapitalizm eleştirisi bağlamında işçi ve burjuva arasındaki gerilimi ve çatışmayı analiz eden öncü sosyologlardandır. Marx suç teorisi üzerinde durmamış ve bir sapma teorisinden söz etmemiştir. Fakat yazıları iki yönden sapma konusu ile ilgilenenlere ilham olmuştur: 1) Marx' ın çalışmaları sapmayı çatışmanın bir ürünü gibi ortaya koymaktadır. Sapma kapitalist toplumunun özelliğidir. Ekonomik yönden güçsüz olanların sömürüye karşı olan ifadesidir. 2) Marx toplumun sapmış ve sapmamış özelliklerine dikkat çekerek sapmanın toplumun varoşluna nasıl hizmet ettiğine dikkat çekmiştir. Ona göre sapma davranışı olmasaydı hakimler ve avukatlar gibi meslek dalları işsiz kalırdı (İçli, 2016: 144).

Marx Kapital isimli temel eserinde suçluluk olgusuna ikinci düzeyde değinmiştir. Ayrıca "Nüfus, Suç ve Kitle Yoksulluğu" isimli makalesinde İngiltere' de belli tarihlerde yoksulluğun fazla değişmemesine rağmen suçun hızla artışı, yoksulluğu azaltmadan zenginliği arttırmaya bağlamıştır. Ona göre hukuk dışı davranışlar ekonomik faktörlerin sonucudur (Bal, 2016: 79).

Marksist bakış açısına göre ekonomik gücü elinde bulunduran kapitalistler ve işçiler arasındaki çatışmada; kapitalist sınıf işçileri kontrol altına alabilmek için kanunları yaparlar. Dolayısıyla kapitalist sınıf varlığını korumak için hukuk sistemini kullanmaktadır. Suçun, kapitalist sınıf tarafından işçileri tehdit ederek ve kullanarak sömürüldüğü ön görülmektedir (Güçlü-Akbaş, 2016: 146).

Engels' in ise suçluluk ve kapitalizm arasında kurduğu ilişki üç madde halinde özetlenebilir:

- 1- Suçluluk kapitalizmin ekonomik ilişkileri içinde saklıdır.
- 2- Suçluluk kapitalist sınıfa karşı işçi sınıfının meydan okumasının bir ifadesidir.
- 3- Sınıf mücadelesinin uygun şeklinde suçluluk verimsiz ve başarısızdır (Bal, 2016: 79-80).

Hollandalı kriminolog olan Willem Bonger “Suç ve Ekonomik Şartlar” isimli eseriyle Karl Marx’ ın düşünceleri kriminolojiye uygulayan ilk kriminologdur. Bonger’ e göre suçlu davranışları anlayabilmek için insanları egoistçe davranışlara iten ekonomik düzenin ve sistemin birey üzerindeki etkisinin araştırılması gerekmektedir. Ona göre egoizm tek başına kişiyi suçlu yapmasa da giderek artan potansiyeli ile bireyleri diğerkâmlıktan uzaklaştırarak suça iter. Kapitalist toplumda ekonomik düzenin sermaye, emek ve ürün takası üzerine kurulduğunu, böyle bir sistem içerisinde insanların kendi menfaatleri için her türlü takasa girebileceğini ve bu durumda topluma zarar vereceğini ifade etmektedir (Dolu, 2010:428).

Bonger’ e göre kapitalist düzen içerisinde bir tarafta işsizlik ve fakirliğin savurduğu yoksul insanların hayatta kalma mücadelesi sonucunda işlemeye hazır oldukları suçlar diğer tarafta ise varlıklarını artırmak için her türlü hileli yolu deneyen açgözlüler bulunmaktadır. “Yani, her iki ucu iki ayrı aşırılığa giden bir sistem olarak kapitalizm toplumsal barışın düşmanı ve suçların da başlıca nedenidir” (Dolu, 2010:431).

Modern çatışma yaklaşımına katkı sağlayan düşünürlerden birisi de Dahrendorf’ tur. Ona göre toplum zorunlu olarak bir araya getirilmiş organizmadan ibarettir. Bu toplum yönetenler ve yönetilenler olmak üzere ikili bir ilişkiyi içerir. Dahrendorf’ un teorisine göre; sosyal değişme her yerdedir, sosyal çatışma her toplumda mevcuttur, toplumda her unsur kendi çözülme ve değişmesine hizmet eder ve her toplum üyelerinden bazılarının başkaları tarafından zorlanmasına dayalıdır. Bu teori kriminolojiye Vold tarafından uyarlanmıştır. Vold’ a göre yasalar kendi

haklarının ve çıkarlarının korunması için hükümetten yardım arayan politik kesimler tarafından yaratılmıştır. Suçlu faaliyetler toplumu kontrol etmek isteyen güçler arasındaki temasın sonucudur (İçli, 2016: 146-147).

Çatışma perspektifi içerisinde suçu analiz eden bir diğer yazar Richard Quinney' dir. 1980 yılında "Sınıf, Devler ve Suç" isimli çalışması ile kapitalizmin toplum, devlet ve suç üzerindeki etkisini araştırmıştır. Ona göre kapitalistlerin çıkarlarını korumak için işledikleri üç tür suç bulunmaktadır: Ekonomik hâkimiyeti sağlamak için işledikleri suçlar, devlet yönetiminde kalabilmek için işledikleri suçlar ve durumu kontrol altında tutabilmek için işledikleri suçlar (Dolu, 2010: 431-432).

Çatışma teorisyenleri arasında sayılan Chambliss ise Marksist perspektiften suçun nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır:

"(1) suçlu ve suç olmayan davranışlar insanların kendi sınıf pozisyonlarıyla uyum içinde rasyonel olarak hareket etmelerinden kaynaklanır. Suç, bir kimsenin (içinde yaşadığı) sosyal sınıfın yaşam koşullarına bir tepkidir. (2) Suç, toplumların politik ve ekonomik yapılarına bağlı olarak toplumdan topluma değişiklik arz eder. (3) Sosyalist toplumlar çok daha düşük suç oranlarına sahip olacaklardır çünkü daha az sınıf çatışması suça yol açan faktörleri azaltacaktır" (Chambliss' ten Akt. Dolu, 2010:434-435).

Çatışma kuramı suç olgusunu genel olarak hâkim güçler üzerinden ele almıştır. Özellikle kapitalizmin çelişkileri çerçevesinde sistemin birey üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekilmiştir. Bu çerçevede hukuk düzeni kapitalist sınıfın çıkarlarını korumak için bir araç olarak yorumlanmaktadır; işçi sınıfı ise bu eşit olmayan ve sömürü üzerine kurulan sisteme suçlu davranış ile tepki göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE SONUÇ

3.1.Cumayanı Köyü Genel Tanıtımı

Cumayanı, Karabük ilinin merkez ilçesine bağlı bir köydür. Karabük merkezine 15 km uzaklıktadır. Köyün iklimi, Karadeniz iklimi etki alanı içerisindedir. Köyde 2 adet ilköğretim okulu vardır. Köyün hem içme suyu şebekesi hem kanalizasyon şebekesi vardır. PTT şubesi yoktur ancak PTT acentesi vardır. Sağlık ocağı vardır ancak sağlık evi yoktur. Köye ulaşımı sağlayan yol asfalt olup köyde elektrik ve sabit telefon vardır. (www.wikipedia.org)

Cumayanı Köyü' nün kuruluşuna ait yazılı bir belgeye ulaşılamamıştır. Köy Muhtarı Bilal BOZKURT ile yapılan görüşmelerde; 1969 yılında ilk muhtarlığın kurulduğu ve ilk muhtarın dedesi Hüseyin BOZKURT olduğu bilgisi alınmıştır. Ayrıca Köyün yaşlıları; Kastamonu Yeşilova bölgesinden ve Ankara Haymana bölgesinden gelen göçler ile 1950-1960 yılları arasında köyün kurulduğunu ifade etmişlerdir. Sosyolog Ziaeddin Fahri FINDIKOĞLU' nun Karabük' ün kuruluşuna dair yaptığı araştırmada (1960) Karabük' ün ilk kuruluş dönemlerinde birçok mahalle ve köye yer verilirken söz konusu köylere yakın olan Cumayanı köyüne ait herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir (dergipark.gov.tr). Bu bağlamda köy halkının vermiş olduğu bilgilerde göz önünde bulundurulduğunda köyün 1960' lı yıllardan sonra göç ile kurulmuş olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Aşağıdaki tablo, Cumayanı Köyü' nün 2007 yılından 2017 yılına kadar geçirmiş olduğu nüfus değişimini göstermektedir. Köyün nüfusunun sürekli artış halinde olduğu göze çarpmaktadır. Kadın ve erkek nüfusu arasında orantısızlık bulunmamaktadır.

Tablo 1: Yıllara ve Cinsiyete Göre Cumayanı Köyü Nüfusu

YIL	ERKEK	KADIN	TOPLAM
2017	1.447	1.424	2.871
2016	1.440	1.423	2.863
2015	1.407	1.430	2.837
2014	1.385	1.423	2.808
2013	1.354	1.384	2.738

2012	1.301	1.348	2.649
2011	1.287	1.290	2.577
2010	1.250	1.271	2.521
2009	1.216	1.243	2.459
2008	1.191	1.170	2.361
2007	1.078	1.082	2.160

Kaynak:www.nufusune.com

Köy halkı ile yapılan görüşmelerde; köyün Kardemir Demir Çelik Fabrikasına yakın olması nedeniyle fabrikada çalışmanın yaygın olduğu, işsizliğin ve gündelik işlerde çalışan kişilerin fazla olduğu, belli bir kesimin İstanbul ve Ankara gibi şehirlere giderek dilencilik yaptığı, tarım ve hayvancılıkla geçim sağlamanın yaygın olmadığı ancak kişisel ihtiyaçlar doğrultusunda tarım ve hayvancılık yapıldığı bilgilerine erişilmiştir.

Cumayanı Köyü halkı Kürt kökenli vatandaşlardan oluşmaktadır. Bölge halkı kendine has konuşma tarzları, kullandıkları dil, giyim ve kuşamları ile alt kültür özelliklerine sahiptir.

Karabük İl Jandarma Komutanlığı görevlisi ile Cumayanı Köyü hakkında yapılan görüşmelerde; diğer bölgelerle karşılaştırıldığında Cumayanı Köyü' nün suç olayları istatistiklerinde ön plana çıktığı, köyde bir yılda yaşanan suça ilişkin olay sayısının Ovacık ve Eflani ilçelerinde oluşan suç sayısından fazla olduğuna dair şifahi bilgiler alınmıştır. Keza bölge halkı ile yapılan görüşmelerde, köyde suça karışmanın fazla olduğu ifade edilmiştir. Bölgede yaşayan kişilerde gayri resmi evliliklerin ve birden fazla evliliklerin yaygın olduğuna, bölgenin genel olarak çok çocuklu geniş ailelerinden oluştuğuna ve dilencilik ile uyuşturucu kullanımının azımsanmayacak düzeyde bulunduğuna dair rivayetler de mevcuttur.

3.2.Araştırmanın Konusu

Yoksulluk olgusunun suç üzerindeki etkisinin-yerel düzeyde- incelenmesi bu çalışmanın temel konusudur. Bu çalışmada, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ve damgalanmış bir bölge olarak bilinen Karabük ili Cumayanı bölgesinde; yoksulluğun suç ile ilişkisi incelenecektir.

3.3.Araştırmanın Amacı

Suçlu davranışın biyolojik, psikolojik ve sosyolojik temelleri bulunmaktadır. Suçlu davranışın oluşmasında kişinin kendisinden kaynaklanan özellikleri dışında, toplumsal yapının ve özelde sosyo-ekonomik özelliklerin de etkili olduğu tartışma konusudur. Bu bağlamda, sosyolojinin bilgi üretme imkânları kullanılarak, suçun oluşumunda yoksulluğun oynadığı rolün açıklanması veya yoksulluk ve suç ilişkisinin araştırılması bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

3.4.Araştırmanın Önemi

“Türkiye’ de genel olarak suç konusunda yapılan çalışmalar bilindiği gibi çok az sayıdadır” (İçli, 2016: 117). Batıda gerek makro düzeyde gerekse de mikro düzeyde suça ekonomik temelli yaklaşımın gelişmesine karşın ülkemizde suça ekonomik temelli bir bakışın gelişmediği söylenebilir. Yapılan sınırlı sayıdaki makro temelli yaklaşımlarda bir takım ekonomik değişkenler kullanılarak suçun zaman içindeki seyri ile makro ekonomik değişkenler arasında ilişki incelenmiştir. Mikro temelli çalışmaların sayısı ise neredeyse yok denecek kadar azdır ve bu çalışmalar da daha çok sosyolojik temelli araştırmalar olmuştur (Çakmak, 2015: 129). Bu çerçevede suç açısından Karabük ilinin en sorunlu bölgelerinden birisi olarak bilinen ve tanınan Cumayanı Köyü’ nde yoksulluk ve suç ilişkisi bağlamında yapılmış herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Diğer taraftan; yapılacak araştırmanın bulguları ve bölge hakkında üretilecek sosyal bilginin, Cumayanı Köyü’ nün sosyal sorunlarının çözümünde önemli rol oynayacağı öngörülmüştür. Sonuç olarak bölgede sosyal bir sorun olarak tezahür eden suç olgusunun yoksullukla ilişkisinin araştırılmasının; gerek yoksulluk-suç ilişkisi teorilerine gerekse de bölgede gerçekleştirilebilecek uygulamalı sosyal politika alanlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.5.Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada, Karabük ili Cumayanı Köyünde, daha önce cezaevine girip çıkmış ve denetimli serbestlik kapsamında cezası devam eden suçlulara anket uygulanmıştır. Ankette 30 soru bulunmakta ve açık uçlu soru bulunmamaktadır. Araştırmaya toplam 48 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılanlar tesadüfî örnekleme yoluyla seçilmiştir. Araştırma 2018 Nisan ve Mayıs aylarında gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında yüz yüze anket yolu izlenmiştir. Anket uygulaması

yapılırken Köy azası ve eski hükümlülerden yardım alınmıştır. Elde edilen veriler SPSS 22.0 programına yüklenmiş ve frekans tabloları oluşturularak analiz edilmiştir. Ayrıca sahada yapılan görüşme ve gözlemlerle elde edilen veriler desteklenmiştir.

Karabük ilinde, Cumayanı Köyünü ziyaret etmek il halkı tarafından tehlikeli olarak değerlendirilmektedir. Köy halkı dışında köye girip çıkmak çok tercih edilen bir durum değildir. Diğer taraftan Cumayanı bölgesinde yapılan hiçbir sosyal araştırma bulunmamaktadır. Köyün bu dezavantajları araştırma sürecini olumsuz etkilemiştir. Ayrıca suça karışmış bazı kişilerin anket sorularına yanıt vermek istememesi ve yanıt vermekten çekinmesi nedenleri ile örneklem hacmi kısıtlı kalmıştır. Çalışma son derece kısıtlı bir örneklem ile yapılmıştır. Bu nedenle elde edilen sonuçlar, suç ve yoksulluk ilişkisini açıklamaya yönelik, evrensel hükümler koyma amacıyla değildir.

Araştırmada gelir düzeyi, yaşanan konutun koşulları, işsizlik, geçinme durumu gibi değişkenler çok boyutlu yoksulluk göstergeleri olarak ele alınmıştır. Yoksulluk ve suç ilişkisi, suça karışmış kişiler üzerinden incelenmiştir. Araştırmanın ana hipotezi; yoksulluk ve suç arasında güçlü ilişkinin olduğu veya suçun ortaya çıkmasında yoksulluğun önemli bir faktör olduğudur.

3.6.Araştırmanın Bulguları ve Yorumları

Araştırmada elde edilen bulgular aşağıda tablolar halinde sunulmuştur:

Tablo 2: Cinsiyet dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
<i>Erkek</i>	46	95,8
<i>Kadın</i>	2	4,2
Toplam	48	100,0

Daha önce cezaevine girip çıkmış veya denetimli serbestlik kapsamında cezası devam eden 46 erkek ve 2 kadına anket uygulanmıştır. Kadınlar, örneklem % 4,2' sini oluştururken erkekler ise % 95,8' ini oluşturmaktadır. Genel olarak suçlar erkekler tarafından işlenmektedir.

Tablo 3: Medeni durumu

Medeni durum	Frekans	Yüzde
<i>Evli</i>	30	62,5
<i>Bekâr</i>	14	29,2
<i>Boşanmış</i>	3	6,3
<i>Eşi vefat etmiş</i>	1	2,1
Toplam	48	100,0

Anket uygulanan, daha önce cezaevine girip çıkmış veya denetimli serbestlik kapsamında cezası devam edenlerin % 62,5' i evlilerden oluşmaktadır. Bekârlar % 29,2' sini oluşturmakta, %6,3 boşanmış kişilerden oluşmakta, % 2,1' nin de yani sadece bir kişinin de eşinin vefat ettiği görülmektedir. Genel tablo evli olan kişilerin örneklemin yarısından fazlasını oluşturduğunu ve suçluların genelde evlilerden meydana geldiğini göstermektedir.

Tablo 4: Yaş dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde
26-35	23	47,9
18-25	11	22,9
36-45	11	22,9
46 ve üzeri	3	6,3
Toplam	48	100,0

Cumayarı bölgesinde yaşayan suç işlemiş kişilerin % 47,9' u 26-35 yaş grubunu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda suç işleyenlerin genel olarak genç olduğu görülmektedir. 46 yaş ve üzeri kişiler ise % 6,3' lük bir oranla en az suç işleyenler olarak göze çarpmaktadır. Geçmiş dönemde uzun yıllar önce suç işlemiş olanların da olabileceği düşünüldüğünde, yaş gurupları arasında geçişlerin olma ihtimali de bulunmaktadır.

Tablo 5: Evlilik sayısı

Evlilik sayısı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
1	21	43,8	55,3
2	12	25,0	31,6
3 ve üzeri	5	10,4	13,2
Toplam	38	79,2	100,0
<i>Cevapsız</i>	10	20,8	
Toplam	48	100,0	

Anket uygulanan, daha önce cezaevine girip çıkmış veya denetimli serbestlik kapsamında cezası devam edenler içinde verilen cevaplar baz alındığında %55,3' ünün bir evlilik gerçekleştirdiği, % 31,6' nın iki evlilik gerçekleştirdiği, %13,2' nin ise üç ve üzeri evlilik gerçekleştirdiği görülmektedir. Genel olarak suçlular bir evlilik gerçekleştirmiştir. Ancak % 44,8' lik bir kesim birden fazla evlilik gerçekleştirmiştir. Katılımcılardan bekâr olanların sayısı, soruya cevap vermeyenlerin sayısını arttırmıştır.

Tablo 6: Evliliğin gerçekleşme şekli

Evlilik şekli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
<i>Severek/tanışarak</i>	24	50,0	66,7
<i>Görücü usulü</i>	12	25,0	33,3
Toplam	36	75,0	100,0
Cevapsız	12	25,0	
Toplam	48	100,0	

Evlilik yapan kişilerin % 66,7' si severek ve tanışarak evliliklerini gerçekleştirmişlerdir. % 33,3' ünün ise görücü usulü şeklinde evlendikleri görülmüştür. Kaçarak evlenmelerin de fazla olduğuna dair genel bir kanı bulunmaktadır. Bir önceki tabloda olduğu gibi araştırmaya katılanlardan bekar olanların sayısı, soruya cevap vermeyenlerin sayısını arttırmıştır.

Tablo 7: Evlilik türü

Evlilik türü	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
<i>Resmi Evlilik</i>	23	47,9	59,0
<i>Gayri resmi evlilik/imam nikahlı evlilik</i>	16	33,3	41,0
Toplam	39	81,3	100,0
Cevapsız	9	18,8	
Toplam	48	100,0	

Suçluların % 59' unun resmi evlilik yapmıştır. Gayri resmi evliliklerin oranı ise % 41' dir. Genel olarak resmi evlilik görülse de kayıt dışı evliliklerin oranı azımsanmayacak düzeydedir. Tablo 5 ve tablo 6' da karşılaştıldı gibi araştırmaya katılanlardan bekâr olanların sayısı, soruya cevap vermeyenlerin sayısını arttırmıştır.

Tablo 8: Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
<i>İlkokul mezunu</i>	23	47,9
<i>Ortaokul mezunu</i>	11	22,9
<i>Okur-yazar değil</i>	8	16,7
<i>Diplomasız okur-yazar</i>	4	8,3
<i>Lise mezunu</i>	2	4,2
Toplam	48	100,0

Suçta karışmış kişilerin % 47,9' u ilkokul mezunudur. Suçta karışmış kişiler büyük oranda ilkokul mezunlarından oluşmaktadır. Yükseköğretim ve üzeri eğitim görmüş suç işlemiş kişi bulunmamaktadır. Köy' de lise ve üzeri eğitim kurumlarının olmaması sebebiyle genel olarak suçta karışmış kişilerin eğitim düzeyinin düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 9: Sosyal güvence durumu

Sosyal Güvence	Frekans	Yüzde
<i>Yeşilkart</i>	41	85,4
<i>SGK</i>	5	10,4
<i>Bağ-kur</i>	1	2,1
<i>Güvencesi yok</i>	1	2,1
Toplam	48	100,0

Suçluların % 85,4' nün sosyal güvencesi yeşil karttır. Yeşil kartlı olabilmek için ailenin aylık kazancının asgari ücretin 1/3' ünden az olması gerekmektedir. Bu çerçevede, suçluların büyük kısmının yeşil kartlı olması yoksulluk göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 10: Hanede yaşayan bireylerin toplam aylık geliri

Gelir düzeyi	Frekans	Yüzde
<i>0-500 TL</i>	30	62,5
<i>501-1.000 TL</i>	8	16,7
<i>1.001-1.500 TL</i>	7	14,6
<i>1.501-2.000 TL</i>	2	4,2
<i>2.001 TL ve üzeri</i>	1	2,1
Toplam	48	100,0

Suçta karışmış kişilerin şu an için büyük kısmının (%62,5) aylık gelirinin 0-500 TL olduğu görülmektedir. Ancak % 2,1' lik kesimin 2.001 TL ve üzeri geliri olduğu göz önünde bulundurulduğunda suç işleyenlerin genel olarak gelir düzeyi düşük kişilerden oluştuğu söylenebilir. Araştırma örnekleminiz içerisinde daha önce cezaevine girip çıkmış kişilerin olması, söz konusu kişilerin cezaevinde oldukları döneme göre gelirlerinde değişiklik olabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Ancak yeşil kartlı sayısının fazla olması ve yeşil kartlı olabilmek için ailenin aylık kazancının asgari ücretin 1/3 ü' ünden az olması gerekliliği daha önce suçta karışmış kişilerin gelirlerinde fazla değişikliğin olmadığını göstermektedir.

Tablo 11: Eğitime devam etmeme veya yarıda bırakma sebebi

Eğitime devam etmeme sebebi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
<i>Ekonomik sebepler</i>	25	52,1	53,2
<i>Anne/babanın ölümü ya da boşanması</i>	8	16,7	17,0
<i>Sosyal sorunlar/imekansızlıklar</i>	7	14,6	14,9
<i>Başarısızlık / sorunlu öğrencilik</i>	4	8,3	8,5
<i>Kişisel ailevi sorunlar</i>	3	6,3	6,4
Toplam	47	97,9	100,0
Cevapsız	1	2,1	
Toplam	48	100,0	

Suçluların eğitime devam etmemesinin sebebi ise % 53,2' lik oranla ekonomik sebeplerdir. Anne ve babanın ölümü veya boşanması %17' lik bir oranla eğitime devam etmemenin ikinci sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal sorunlar ve imekansızlıklar %14,9 oranında eğitimi bırakma sebebi olarak gösterilmiştir. Başarısız öğrencilik % 8,5, kişisel ailevi sorunlar ise % 6,4' lik bir oranı oluşturmaktadır. Ekonomik sebepler ve imekansızlıklar bir arada değerlendirildiğinde eğitimin yarıda bırakılmasına veya eğitime devam edilmemesine büyük oranda yoksulluk yol açmaktadır. Köyde yapılan görüşmelerde de genel olarak maddi imekansızlıklar nedeniyle çocukların lise eğitimine devam edemedikleri ifade edilmiştir.

Tablo 12: Hanede yaşayan birey sayısı

Birey sayısı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
5 ve üzeri	15	31,3	31,9
4	11	22,9	23,4
3	8	16,7	17,0
2	8	16,7	17,0
1	5	10,4	10,6
Toplam	47	97,9	100,0
Cevapsız	1	2,1	
Toplam	48	100,0	

Suçta karışmış kişilerin % 31, 9' unun hane sayısı beş kişi ve üzerinden oluşmaktadır. Hanede dört kişi yaşayan suçta karışmış bireyler ise % 31,9' luk bir kesimi kapsamaktadır. Suçta karışmış 5 kişi % 10,6' lık oranla yalnız yaşamaktadır. Tablo, suçta karışmış kişilerin geniş ailelerden geldiğini ve yalnız yaşayan kişilerin oranının az olduğunu göstermektedir.

Tablo 13: Bakmakla yükümlü olunan çocuk sayısı

Çocuk sayısı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
3	12	25,0	27,3
1	10	20,8	22,7
2	8	16,7	18,2
Yok	6	12,5	13,6
5 ve üzeri	5	10,4	11,4
4	3	6,3	6,8
Toplam	44	91,7	100,0
Cevapsız	4	8,3	
Toplam	48	100,0	

Anket uygulanan, daha önce cezaevine girip çıkmış veya denetimli serbestlik kapsamında cezası devam eden kişilerin bakmakla yükümlü olduğu çocuk sayısı genel olarak (%27,3) üçtür. Bakmakla yükümlü olunan bir tane çocuğu olanlar ise % 22,7' lik kesimi oluşturmaktadır. Suçlular arasında birden fazla evlilik gerçekleştirenlerin sayısının azımsanmayacak kadar fazla olması bakmakla yükümlü olunan üç çocuk ve üzeri sayıyı arttırmaktadır. Hane hacminin genişlemesi sonucunda çocukların ihtiyaçlarının karşılanması konusunda eksiklikler ortaya çıkabilmektedir.

Tablo 14: Sağlık durumu dağılımları

Sağlık durumu	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
<i>Herhangi bir ağrı ya da rahatsızlığım yok</i>	24	50,0	51,1
<i>Biraz rahatsızım ancak ciddi değil</i>	12	25,0	25,5
<i>Ciddi ve zor bir rahatsızlığım var</i>	11	22,9	23,4
Toplam	47	97,9	100,0
Cevapsız	1	2,1	
Toplam	48	100,0	

Araştırmaya katılanların % 51,1' inin herhangi bir sağlık sorunu bulunmamaktadır. % 25,5' inin rahatsızlığı olduğu ancak ciddi olmadığı görülmüştür. Suça karışmış kişilerin % 23,4' ünün de ciddi ve zor bir rahatsızlığı bulunmaktadır.

Tablo 15: Çocukluk yıllarında ailenin geçinme durumu

Geçinme düzeyi	Frekans	Yüzde
<i>Geçimini güçlükle sağlıyor</i>	32	66,7
<i>Geçimini ancak başkalarının yardımı ile sağlıyor</i>	10	20,8
<i>Geçimini rahatça sağlıyor</i>	6	12,5
Toplam	48	100,0

Suçta karışmış kişiler çocukluk yıllarında ailesinin geçimini genel olarak (%66,7) güçlükle sağladığını düşünmektedir. Çocukluğunda, ailesinin geçimini ancak başkalarının yardımı ile sağladığını düşünen % 20,8'lik suçlu kesim bulunmaktadır. %12,5 ise çocukluk yıllarında ailesinin geçimini rahatlıkla sağladığını düşünmektedir. Dolayısıyla suçta karışmış kişilerin büyük bir bölümü çocukluk yıllarında geçim sorunu yaşamıştır.

Tablo 16: Çocukluk yıllarında ailedeki problemler

Ailedeki sorunlar	Frekans	Yüzde
<i>Ekonomik problemler</i>	32	50,0
<i>Aile içi geçimsizlik</i>	12	18,8
<i>Aile içi şiddet</i>	8	12,5

<i>Uyuşturucu ve madde kullanımı</i>	5	7,8
<i>Alkol</i>	4	6,3
<i>Bölünmüş aile</i>	3	4,7
Toplam	64	100,0

Not: Çoklu yanıtı sorudur.

Çocuk yılları aile problemlerinde en fazla işaretlenen seçenek % 50 oranı ile ekonomik sorunlardır. Çocukluk yıllarında ailede şiddet sorunu yaşayanlar % 12,5' lik bir kesim bulunurken, aile içi geçimsizlik sorunu yaşayan % 18,8' lik bir grup bulunmaktadır. Bu doğrultuda aile içi anlaşmazlıklarında suçlu kişilerin çocukluk yıllarında yaşadığı önemli sorunlar arasında yer aldığı söylenebilir. Ancak çocukluk yılları aile sorunlarında başat öge ekonomik problemlerdir.

Tablo 17: Ceza alınan suç kapsamı

Suç türü	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
<i>Adam yaralama</i>	15	31,3	31,9
<i>Hırsızlık</i>	14	29,2	29,8
<i>Uyuşturucu</i>	4	8,3	8,5
<i>Diğer</i>	4	8,3	8,5
<i>Gasp / Kapkaç</i>	3	6,3	6,4
<i>Dolandırıcılık</i>	2	4,2	4,3
<i>Adam öldürme</i>	2	4,2	4,3
<i>Cinsel saldırı</i>	2	4,2	4,3
<i>Kız kaçırma</i>	1	2,1	2,1
Toplam	47	97,9	100,0
Cevapsız	1	2,1	
Toplam	48	100,0	

Araştırmaya katılanların % 31,9' u adam yaralama kapsamında ceza almıştır. İkinci olarak % 29,8 ile hırsızlık suçu göz çarpmaktadır. Ancak gasp/kapkaç ve dolandırıcılık suçunu hırsızlık suçu ile birlikte ele aldığımızda ekonomik kökenli suçların ön planda olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer suç türleri arasındaki dağılımda anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Katılımcıların gerek çocukluk dönemlerinde gerekse yetişkinlik dönemlerinde ekonomik sorunlar yaşamakta ve aynı zamanda ciddi oranda (% 29,8) hırsızlık suçuna yönelmektedirler. Araştırma sürecinde yapılan kısa mülakatlarda uyuşturucu madde kullanımının da bölgede fazla olduğu, uyuşturucu madde kullanarak dilencilik yapmanın yaygın olduğu ve özellikle hafta sonları farklı illere giderek dilenen kişilerin bulunduğu yönünde bilgiler alınmıştır.

Ancak soruya cevap verenlerin % 8,5' nin uyuşturucu suçu kapsamında ceza aldığı tespit edilmiştir. Bazı katılımcıların işlemiş olduğu suçu gizleme eğiliminde olacağı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Tablo 18: Cezaevine girmeden önce veya denetimli serbestlikten önce yapılan iş

Meslek grubu	Frekans	Yüzde
İşsiz	22	45,8
Günderlik işler	12	25,0
Çiftçi	5	10,4
İşçi (sanayi sektörü)	3	6,3
Zanaatkâr	2	4,2
Esnaf	2	4,2
İşçi (hizmet sektörü)	1	2,1
Kamu çalışanı	1	2,1
Toplam	48	100,0

Cezaevine girmeden önce veya denetimli serbestlik kapsamından önce suçluların % 45,8' inin herhangi bir işte çalışmadığı görülmektedir. Suçlu kişiler genel olarak işsizdir. Suça karışmadan önce kişilerin %25' i gündelik işlerde çalışmakta ve düzenli bir geliri bulunmamaktadır. Suça karışmış kişilerden çalışanlar arasında gündelik işlerden sonra en fazla yapılan iş % 10,4 oranı ile çiftçiliktir. Çok az kesim zanaatkâr, işçi ve esnaf olarak çalışmıştır. Örnekleminiz içerisinde suça karışmadan önce kamu görevi yapan 1 kişi bulunmaktadır.

Tablo 19: Suça karışmadan önce işten elde edilen gelirin geçim düzeyine etkisi

Geçim düzeyi	Frekans	Yüzde
Geçimi güçlükle sağlıyor	34	70,8
Geçimi ancak başkalarının yardımı ile sağlıyor	10	20,8
Geçimi rahatça sağlıyor	4	8,3
Toplam	48	100,0

Suçta karışmadan önce kişilerin % 70,8' i kadar büyük çoğunluğu geçimini güçlükle sağlamaktadır. Geçimin başkaların yardımı ile sağlayan % 20,8' lik bir kesim bulunmaktadır. Suçluların, suç işlemiden önce % 8,3' lük kısmı geçimini rahatlıkla sağlamaktadır. Bölgede yaşayan kişilerin büyük çoğunluğu suç işlemiden önce geçim sıkıntısı yaşamaktadır.

Tablo 20: Cezaevindeyken veya denetimli serbestlik döneminde ailenin geçinme durumu

Geçimi sağlayan	Frekans	Yüzde
<i>Sosyal Yardımlar (SYDV, Aile ve Sosyal Politikalar, Belediye Sivil Toplum)</i>	26	54,2
<i>Anne/baba (eşinizin ya da sizin anne babanız)</i>	12	25,0
<i>Akraba, komşu, arkadaş</i>	6	12,5
<i>Eş</i>	3	6,3
<i>Çocuklar (öz çocuklar, gelin, damat)</i>	1	2,1
Toplam	48	100,0

Kişilerin, cezaevindeyken veya denetimli serbestlik kapsamında cezası devam ederken, ailesinin % 54,2' sinin sosyal yardımlarla geçimini sağladığı görülmektedir. Bölgede yaşayan kişilerin cezası devam ederken % 25' inin ailesinin geçimini anne ve babası sağlarken, % 12, 5'inin ailesinin geçimini arkadaş, komşu ve arkadaş sağlamaktadır. Nispeten daha az bir kesimin ailesinin geçimini ise eş ve çocuklar sağlamaktadır. Suçluların yarısından fazlasının ailesinin geçiminin sosyal yardımlarla sağlanması devlet kurumlarının etkinliğini ön plana çıkarmakta ve suçlu davranışın azaltılması veya engellenmesinin devlet kaynakları için önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 21: Ekonomik sıkıntı yaşandığında başvuru yapılan yer

Başvuru yapılan yer	Frekans	Yüzde
<i>Valilik, İl Sosyal Hizmetler</i>	31	43,7
<i>Aile</i>	20	28,2
<i>Dernekler, Vakıflar, Hayır Kuruluşları</i>	6	8,5
<i>Akraba</i>	5	7,0
<i>Arkadaş</i>	4	5,6
<i>Komşu</i>	3	4,2
<i>İşveren</i>	1	1,4
<i>Tefeci</i>	1	1,4
Toplam	71	100,0

Not: Çoklu yanıtı sorudur.

Ekonomik sıkıntı yaşandığında nerelere başvurursunuz? Sorusu birden çok seçeneğin işaretlendiği çoklu yanıtı bir sorudur. Cezaevine girmiş çıkmış ve denetimli serbestlik kapsamında cezası devam eden hükümlüler bu soruya en fazla (% 43) Valilik ve İl Sosyal Hizmetler yanıtını vermiştir. İkinci olarak (% 28,2) en çok tercih edilen yer ise aile olarak karşımıza çıkmaktadır. İşsizliğin fazla olması nedeniyle en az başvuru alan yer işveren olmaktadır. Akraba (%7), arkadaş (% 5,6) ve komşu (%4,2) ekonomik sıkıntı yaşandığında az da olsa tercih edilen yerler arasındadır.

Tablo 22: Yaşanılan konut tipi

Konut tipi	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
<i>Gecekondu</i>	43	89,6	91,5
<i>Apartman</i>	2	4,2	4,3
<i>Evsiz</i>	2	4,2	4,3
Toplam	47	97,9	100,0
Cevapsız	1	2,1	
Toplam	48	100,0	

Cumayanı bölgesi gecekondu tarzı yapılardan oluşan kırsal bir bölgedir. Bu nedenle suçların yaşandığı konut tipi büyük oranda (% 91,5) gecekondu. Suçluların %4,3' ü apartman, %4,3 de evsiz yanıtını vermiştir. Araştırmaya katılan 1 kişi soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 23: Yaşanılan evin problemleri

Konut problemleri	Frekans	Yüzde
<i>Yeterli oda yok</i>	18	27,7
<i>Çatı sızıyor/tavan akıyor</i>	11	16,9
<i>Odaları dar</i>	11	16,9
<i>Duvarlarda çatlaklar var</i>	9	13,8
<i>Banyosu yok</i>	9	13,8
<i>Yeterli ısınma sistemi yok</i>	4	6,2
<i>Problemi yok</i>	2	3,1
<i>Çok karanlık</i>	1	1,5
Toplam	65	100,0

Not: Çoklu yanıtı sorudur.

Tablo 24 çoklu cevaplardan oluşan verileri göstermektedir. Araştırmaya katılanların yaşadıkları konutta en fazla sorun oluşturan konu % 27,7 ile yeterli oda olmamasıdır. Suçluların genel olarak geniş aileden oluşması bu duruma yol açmaktadır. İkinci olarak % 16,9 oran ile eşit yüzdeye sahip odaların darlığı ve tavanın sızması gelmektedir. Üçüncü olarak ise % 13,8 oran ile eşit yüzdeye sahip konutların duvarlarında çatlakların oluşması ve banyonun olmaması gelmektedir. Yaşanılan konutun problemlerinin olmadığı seçeneği % 3,1 oranında tercih edilmiştir. Yeterli ısınma sisteminin olmaması % 6,2 oranında işaretlenmiş, % 1,5 oranında ise evin çok karanlık olması konut problemi olarak gösterilmiştir.

Tablo 24: Yaşanılan konutun elektrik durumu

Elektrik	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
<i>Var</i>	46	95,8	97,9
<i>Yok</i>	1	2,1	2,1
Toplam	47	97,9	100,0
Cevapsız	1	2,1	
Toplam	48	100,0	

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun (%97,9) evinde elektrik bulunmaktadır. Sadece bir katılımcının evinde elektrik bulunmamaktadır.

Tablo 25: Evde temiz içme suyunun bulunması durumu

Temiz içme suyu	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
<i>Var</i>	24	50,0	52,2
<i>Yok</i>	22	45,8	47,8
Toplam	46	95,8	100,0
Cevapsız	2	4,2	
Toplam	48	100,0	

Suçla karışmış katılımcıların % 52,2'si evinde temiz içme suyu olduğunu düşünürken % 47,8' i evde temiz içme suyunun olmadığı belirtmiştir. Temiz içme

suyunun katılımcıdan katılımcıya farklı yorumlanması nedeniyle, katılımcılar soruya cevap verirken zaman zaman muğlaklık oluşmuştur.

Tablo 26: Yaşanılan konutun mülkiyet durumu

Mülkiyet durumu	Frekans	Yüzde
Kendinize ait	34	70,8
Kiracı	7	14,6
Ev kendinizin değil ancak kira ödemiyorsunuz	7	14,6
Toplam	48	100,0

Araştırmaya katılanların % 70,8' inin kendine ait evi bulunmaktadır. % 14,6' sının kiracı olduğu görülmekte % 14,6' sının ise evinin olmadığı ancak kira da ödemediği tespit edilmiştir. Tablo 22' de evsiz yanıtını işaretleyenler büyük ihtimal kiracı olduklarını veya evin mülkiyetinin kendisine ait olmadığını düşünmüştür. Aksi halde araştırmaya katılanların tamamının mülkiyet sorusuna cevap vermemesi gerekirdi.

Tablo 27: Evinizde hangi eşyalar mevcut

Sahip olunan eşyalar	Frekans	Yüzde
<i>Televizyon</i>	47	16,4
<i>Cep Telefonu</i>	40	14,0
<i>Buzdolabı</i>	36	12,6
<i>Kilim/halı</i>	34	11,9
<i>Ocak</i>	34	11,9
<i>Çamaşır makinesi</i>	30	10,5
<i>Fırın</i>	15	5,2
<i>Elektrik süpürgesi</i>	12	4,2
<i>Radyo</i>	9	3,1
<i>Araba</i>	8	2,8
<i>Müzik seti</i>	6	2,1
<i>Bulaşık makinesi</i>	5	1,7
<i>İnternet</i>	5	1,7
<i>Bisiklet</i>	3	1,0
<i>Bilgisayar</i>	1	0,3
<i>Motosiklet</i>	1	0,3
Toplam	286	100,0

Not: Çoklu yanıtı sorudur.

Tablo 28 keza çoklu yanıtlar neticesinde elde edilen verileri göstermektedir. Araştırmaya katılanların genel olarak televizyon (% 16,4), cep telefonu (14,0), çamaşır makinesi (%10,5), halı (% 11,9), ocak (11,9) ve buzdolabı (% 12,6) gibi eşyaları bulunmaktadır. Bulaşık makinesi (% 1,7), bilgisayar (% 0,3), motosiklet (% 0,3), internet (%1,7), müzik seti (% 2,1), radyo (% 3,1), elektrik süpürgesi (% 4,2) ve araba (% 2,8) gibi eşyalar fazla bulunmamaktadır. Yapılan araştırmanın sosyal yardımla ilişkili olabileceği düşüncesi araştırmaya katılanların bu gibi sorularda hatalı cevap verme olasılığını arttırmaktadır.

Tablo 28: Maddi durum sebebiyle dışlanma durumu

Dışlanma durumu	Frekans	Yüzde
<i>Akrabalarımın dışladığını hissettim</i>	28	51,9
<i>Arkadaşlarımın dışladığını hissettim</i>	12	22,2
<i>Komşularımın dışladığını hissettim</i>	8	14,8
<i>Dışlandığımı hissetmedim</i>	6	11,1
Toplam	54	100,0

Not: Çoklu yanıtli sorudur.

Maddi durum sebebiyle dışlandığınızı hissettiniz mi? Sorusu da çoklu yanıtlardan oluşmaktadır. Araştırmaya katılanlar % 51,9 oranında maddi durumunda dolayı en çok akrabaları tarafından dışlandığını belirtmiştir. İkinci olarak % 22,2 oranla arkadaşları, % 14,8 oran ile komşuları tarafından dışlandığını düşünmüşlerdir. % 11,1 oranında ise dışlanmadığı seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu bağlamda suçluların büyük bir bölümünün dışlanma duygusu yaşadığı tespit edilmiştir.

Tablo 29: Yaşanılan semtin problemleri

Semtin problemleri	Frekans	Yüzde
<i>Gürültülü</i>	26	33,8
<i>Hırsızlık var</i>	16	20,8
<i>Temiz değil</i>	11	14,3
<i>Can güvenliğimiz yok</i>	9	11,7
<i>Akşamları dışarı çıkmaya korkuyoruz</i>	9	11,7
<i>Malıma zarar veriyorlar</i>	6	7,8
Toplam	77	100,0

Not: Çoklu yanıtli sorudur.

Suçu karışmış kişiler yaşadıkları bölgenin sorunları sorusuna (çoklu yanıtli soru), en fazla % 33,8 ile “gürültülü” yanıtını vermiştir. Hırsızlık sorunu % 20,8 ile ikinci önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. % 14,3’ ü temizlik problemi olduğunu belirtmiştir. Anket çalışmasında köyün gürültülü olduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda mahallenin bazı bölgelerinde kötü kokuların bulunduğu ve hijyen yönünden zafiyet yaşadığı görülmüştür. Araştırmaya katılanların % 11,7’ si can güvenliğinin olmadığını, aynı şekilde %11,7’ si ise akşamları dışarı çıkmaya korktuğunu belirtmiştir. % 7,8’ i ise yaşadığı bölgenin mala zarar verme probleminin olduğunu işaretlemiştir. Araştırmaya katılanların tüm semte ait tüm problemleri işaretlemeyi tercih etmesi yaşanan bölgeden tam olarak memnun olunmadığını göstermektedir.

Tablo 30: Suç işleme sebepleri

Suç sebebi	Frekans	Yüzde
<i>Para ihtiyacı</i>	21	37,5
<i>Çaresizlik</i>	14	25,0
<i>Meşru savunma</i>	11	19,6
<i>Teşvik</i>	5	8,9
<i>Alkol ve uyuşturucu etkisi</i>	4	7,1
<i>Evlenmek</i>	1	1,8
Toplam	56	100,0

Not: Çoklu yanıtli sorudur.

Tablo 30 çoklu yanıtlardan alınan verileri göstermektedir. Katılımcılar % 37,5 ile suç işleme nedenlerini para ihtiyacı olarak açıklamışlardır. Çaresizlik % 25 oranı ile suç işleme sebebi olarak gösterilmiştir. Bölgede suç karışmış kişiler genel olarak para ihtiyacı ve çaresizlik sebepleri ile suç işlemektedir. Suç işlemede etkili olan diğer bir faktör % 19,6 ile meşru savunma olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar tarafından teşvik % 8,9 oranında, alkol ve uyuşturucu etkisi % 7,1 oranında evlenmek ise % 1,8 oranında suç işleme sebebi olarak tercih edilmiştir.

Tablo 31: Cezaevi sonrası veya denetimli serbestlik sonrası korkular

Ceza bitimi sonrası korkular	Frekans	Yüzde
<i>Ailenin dışlaması</i>	20	19,8
<i>İş bulamamak</i>	20	19,8
<i>Sabıkalı damgası</i>	20	19,8
<i>Yeniden suç işlemek</i>	12	11,9
<i>Topluma ayak uyduramamak</i>	11	10,9
<i>Çevrenin dışlaması</i>	11	10,9
<i>Korkum yok</i>	4	4,0
<i>Hasım taraf</i>	3	3,0
Toplam	101	100,0

Not: Çoklu yanıtli sorudur.

Tablo 31’ de aynı şekilde çoklu yanıtlardan alınan verileri göstermektedir. Cezası sona erdikten sonra suça karışmış kişiler en çok ailenin dışlaması (%19,8), iş bulamamak (%19,8) ve sabıkalı damgası (% 19,8) yemekten korkmaktadır. İkinci olarak ise katılımcılar yeniden suç işlemekten (% 11,9) korkmaktadır. Diğer taraftan çevrenin dışlamasından (%10,9) ve topluma ayak uyduramamaktan (% 10,9) korkan suça karışmış kişi sayısı genel örneklem hacmine göre azımsanmayacak düzeydedir. Hasım taraftan korkan % 3’ lük katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların % 4’ ü hariç cezası bittikten sonra bahsi geçen durumlardan korkmaktadır.

SONUÇ

Suç oranlarının fazlalığı ile bilinen Cumayanı Köyü' nde, 2018 yılının Nisan ve Mayıs aylarında, yapılan anket çalışması ile yoksulluk ve suç arasındaki ilişki araştırılmıştır. Daha önce cezaevine girip çıkmış veya cezası denetimli serbestlik kapsamında devam eden kişiler üzerinden yoksulluk ve suç arasındaki ilişki açıklanmıştır. Bu doğrultuda toplam 48 kişi ile anket çalışması yapılmıştır.

Araştırmaya katılan suça karışmış kişilerin 46' sı erkek 2 tanesi ise kadındır. Suçların genelinin erkekler tarafından işlendiği görülmektedir. Suça karışmış kişilerin yarısından fazlası evlidir. Bu kişilerin geneli 1 evlilik gerçekleştirmişlerdir. Ancak % 44,8' lik kesim birden fazla evlilik gerçekleştirmiştir. Suça karışmış kişiler büyük oranda severek evlenmektedir. Bölgede kaçarak evlenmelerinde fazla olduğuna dair genel bir kanı bulunmaktadır. Katılımcıların % 59' u resmi evlilik gerçekleştirmiştir. Genel olarak resmi evlilik tercih edilse de kayıt dışı evlilikler (% 41) azımsanmayacak düzeydedir. Bu oranlar suçlular üzerinde kayıt dışı evliliğin problem olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda kayıt dışı evliliklerin azaltılması için gerekli tedbirler alınmalıdır. Zira kayıt dışı evliliklerden sonra eş ve çocuğun terk edilmesi kolaylaşmakta, ailenin parçalanması hızlanmakta, kadınların nafaka hakkı v.b gibi hukuki hakları olmamakta ve sonuç olarak anne ve çocukların destek sistemleri zayıflamaktadır. Dolayısıyla akraba ve sosyal çevre desteğinin olmaması durumunda aileler devletin sosyal yardım mekanizmalarına dahil olarak yardıma bağımlı hale gelmektedir.

Bölgede yaşayan suça karışmış katılımcıların % 47,9' u 26-35 yaş grubunu oluşturmaktadır. Suç işleyenler genel olarak genç kişilerdir. Anket çalışması esnasında genç katılımcıların maceraperest yapısının olduğu gözlemlenmiştir. İşledikleri suçları olumsuz bir durum olarak görmemektedirler. Suçlu davranışlar prestij ve ön plana çıkma olarak algılanmaktadır. Suça karışmış kişilerin kendi aralarında genel olarak şiddete yönelik şakalar yapması ve söylemlerde bulunması dikkat çekmektedir.

Suçta karışmış kişilerin büyük kısmı (% 47,9) ilkokul mezundur. Suçlu kişiler genel olarak eğitim düzeyi düşük katılımcılardan oluşmaktadır. Ortaokul bulunmasına rağmen suçlular arasında ilkokul mezunu oranının yüksek olması dikkat çekicidir. Köy' de lise ve üzeri eğitim kurumlarının bulunmaması sebebiyle eğitim düzeyi düşük olduğu tahmin edilmektedir. Köy halkı ile yapılan görüşmelerde çocuklarını ancak imkânı olanların lise eğitimine gönderdikleri ifade edilmiştir. Köy, şehir

merkezine yaklaşık 15 km mesafede olup uzak sayılabilecek bir konumda değildir. Bu bağlamda çocukların lise eğitimine devam edebilmeleri için muhtaç ailelere servis masrafları gibi harcamalarda gerekli desteğin sağlanması ve çocukların eğitimlerine devam etmeleri için gerekli destek ve rehberliğin sağlanması gerekmektedir. Keza yapılan kısa mülakatlarda anne ve babalar çocuklarına örnek olabilecek tahsil görmüş kişilerin olmamasından dert yanmaktadır. Bu anlamda okulda yapılacak eğitimi teşvik edici projeler ile çocukların lise ve üzeri eğitime teşvik edilmesi, çocuklara model olabilecek kişilerin köye kazandırılması gerekmektedir.

Suçta karışmış kişilerin eğitimin yarıda bırakma veya eğitimine devam etmeme sebebi ise büyük oranda (%53,2) ekonomik sebeplerdir. Bu bağlamda bölgede, eğitim düzeyinin yükseltilmesi için ekonomik koşulların iyileştirilmesi gerekmektedir. Bölgede yapılacak alan taraması çalışmaları ile desteklenmediği takdirde eğitimini tamamlayamayacak çocuklar tespit edilmeli ve ekonomik sorunların niteliğine göre ailelere destek sağlanmalıdır. Eğitim düzeyinin yükselmesinin suç veya sapma davranışları üzerinde sağaltıcı etki yapacağı ön görülmektedir.

Araştırmaya katılanların genelde geniş ailede yaşadığı ve yalnız yaşayan kişilerin oranının az olduğu görülmüştür. Suçta karışmış kişilerin bakmakla yükümlü olduğu çocuk sayısı genel olarak üçtür. Birden fazla evliliklerin küçümsenmeyecek oranda olması çocuk sayısını arttırmakta ve artan aile hacmi sonucunda çocukların ihtiyaçlarının karşılanması konusunda eksiklikler ortaya çıkmaktadır. Suçta karışmış kişilerin olumsuz ekonomik koşullarına rağmen çok çocuklu olması aile planlaması konusundaki eksiklikleri de göstermektedir. Bu bağlamda İl Halk Sağlığı Müdürlüğüne bu tür ailelerin tespit edilerek aile planlaması kapsamında gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Katılımcıların sosyal güvencesi genel olarak (% 85,4) yeşil karttır. Yeşil kart oranının fazla olması yoksulluk göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Suçta karışmış kişilerin büyük kısmının aylık gelirinin 0-500 TL olduğu tespit edilmiştir. Suç işleyenler genel olarak gelir düzeyi düşük kişilerdir. Şu halde gelir düzeyi değişkenin suç üzerindeki etkisinin ön plana çıktığı görülmüştür. Cezaevine girmeden önce veya denetimli serbestlikten önce suçluların önemli bir bölümünün (% 45,8) herhangi bir işte çalışmadığı ve diğer bir önemli kısmının da (% 25) gündelik işlerde çalışarak düzensiz gelir elde ettiği görülmüştür. Bu veri, suçun ortaya çıkmasında işsizlik

değişkeninin önemine dikkat çekmiştir. Köyün önde gelenleri ve katılımcılar ile yapılan görüşmelerde de işsizliğin kendilerini çaresizliğe sürüklediği ve boşluk duygusu ile suçla karıştıkları ifade edilmiştir. Bu çerçevede bölgeye özel istihdam politikalarının geliştirilmesi ve işsizliği azaltıcı projelerin oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca işsizliğin suçla karışmış kişilerde fazla olması, söz konusu kişilerin çalışma hayatının gerektirdiği yetenek ve değerleri içselleştirmediği ihtimalini de içerisinde barındırmaktadır. Bu anlamda eksiklik tespit edilen kişilere yönelik meslek edinme kurslarınınca gerekli çalışmaların yapılması işsizlik sorununun çözümüne olumlu katkı sağlayacaktır.

Suçla karışmış kişilerin çocukluk yıllarında ailesinin geçimini genel olarak güçlükle sağladığı tespit edilmiştir. Çocukluk yıllarında aile sorunlarında başat öge (% 50) ekonomik problemlerdir. Dolayısıyla katılımcılar çocukluk yıllarında iyi yaşam koşullarına sahip olamamıştır. Yukarıda da bahsedildiği gibi bu durum eğitime devam etmelerini de olumsuz yönde etkilemiştir.

Bölgede yaşayan kişilerin büyük çoğunlu suç işlemeden önce (% 70,8) geçimini güçlükle sağlamaktadır. Cezaevine girdikleri dönemde veya denetimli serbestlik döneminde ise ailelerinin geçimini genel olarak (% 54,2) sosyal yardımlar sağlamaktadır. Suçla karışmış katılımcıların yarısından fazlasının ailesinin geçimini sosyal yardımlarla sağlanması bu süreçte devlet kurumlarının etkinliğini ön plana çıkarmaktadır. Aynı zamanda suçlu davranışın azaltılmasının ve engellenmesinin devlet kaynakları için ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar genellikle ekonomik sıkıntı yaşadıklarında Valilik ve Sosyal Hizmetler gibi devlet kurumlarına başvurmaktadır. Bu durum cezaevi veya denetimli serbestlik sonrası kişilerin yardıma bağımlı hale geldiğini göstermektedir.

Cumayanı Köyü' nün kırsal alanda olması nedeniyle suçla karışmış kişilerin büyük çoğunluğu gecekonduda yaşamaktadır. Genel olarak konutun mülkiyeti kendileri aittir. Katılımcıların % 97, 9' unda elektrik bulunmaktadır. Evde temiz içme suyu olmadığını düşünen % 47,8 oranında kişi bulunmaktadır. Bölgede doğalgaz hattının olmaması nedeniyle yaşanan konut kömür ile ısıtılmaktadır. Katılımcılar geneli yaşadıkları konutun odalarının yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Bu durum aile hacminin geniş olması ile açıklanabilir. Konutun odalarının dar olması (% 16,9), tavanın sızması (%16,9), duvarlarda çatlakların oluşması (% 13,8), banyonun olmaması (% 13,8), yeterli ısınma sisteminin olmaması (% 6,2), karınlık olması (% 1,5) diğer sorunları oluşturmaktadır. Katılımcılardan sadece 2 kişi

yaşadığı evin probleminin olmadığını düşünmektedir. Bu tablo, katılımcıların yaşadıkları konuttan memnun olmadığını göstermektedir. Yapılan gözlemlerde, konutların genelinin bakımsız olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmaya katılanların genel olarak televizyon, cep telefonu, çamaşır makinesi, halı, ocak ve buzdolabı gibi eşyaları bulunmaktadır. Bulaşık makinesi, bilgisayar, internet, müzik seti, radyo, elektrik süpürgesi ve araba gibi eşyalar ise fazla bulunmamaktadır. Özetle katılımcılar birincil ihtiyaçlara yönelik eşyalara sahipken daha üst düzey ihtiyaçlara yönelik eşyalara sahip değildir.

Suçta karışmış kişilerin yarısından fazlasının herhangi bir ağrı veya rahatsızlığı bulunmamaktadır. Katılımcıların % 23,4' ünün ciddi ve zor bir rahatsızlığı bulunmaktadır. Diğerlerinin ise (% 25,5) bir rahatsızlığının bulunduğu ancak ciddi olmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, katılımcıların azımsanmayacak kesiminin sağlık sorunu olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılanlar maddi durum sebebiyle en çok akrabaları tarafından dışlandığını düşünmektedirler. İkinci olarak arkadaşları, üçüncü olarak da komşuları tarafından dışlandığını hissetmektedirler. Sadece 6 katılımcı maddi durumunda dolayı dışlanmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla katılımcıların önemli sorunlarından bir tanesi de maddi durum sebebiyle dışlanmaları konusudur.

Yaşanılan semtin en önemli problemini ise % 33,8 oran ile işaretlenen gürültü problemi oluşturmaktadır. Bu problemleri sırasıyla hırsızlık (% 20,8), temizlik (% 14,3), can güvenliği (% 11,7), akşam dışarı çıkmaya korkma (% 11,7) ve mala zara verme (% 7,8) sorunları izlemektedir.

Araştırmaya katılan suçta karışmış kişilerin büyük kısmı adam yaralama (% 31,9) ve hırsızlık (% 29,8) suçlarından cezaevine girmiştir. Ancak gasp/kapkaç (% 6,4) ve dolandırıcılık (% 4,3) suçunu hırsızlık suçu ile birlikte ele aldığımızda ekonomik kökenli suçların ön planda olduğu ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar suç işleminin en önemli sebebi olarak para ihtiyacını ve ikinci olarak çaresizliği göstermiştir. Araştırma sürecinde de ekonomik yoksunluğun ön planda olduğu gözlenmiştir. İşsizlik ve geçinme problemleri ile baş etmeye çalışan kişiler para ihtiyacı ve çaresizlik sebepleriyle cezaevine girmektedir. Bu durum sosyo-ekonomik koşulların suç üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir. Bölgede suçlu davranışın azaltılması, kişilerin sosyal norm ve yasalarla uyumunun güçlendirilmesi için mutlak suretle kişilerin ekonomik problemlerinin çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Cezaevinden çıktıktan sonra ise en çok ailenin dışlamasından, iş bulamamaktan ve sabıkalı damgası yemekten korkmaktadırlar. Başka bir deyişle suçlular, cezasının bitiminden sonra ekonomik ve sosyal kaygılar yaşamaktadır. Bu bağlamda suçluların topluma kazandırılması ve iyileştirilmesine yönelik Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Uygulanan Kanunlar' ın etkililiğinin arttırılması, suçluların sosyal ve ekonomik hayata hazırlanması ve adli sosyal hizmetlerin kapsamının genişletilmesi gerekmektedir. Gerekirse, sosyal destek sistemleri zayıf suça karışmış kişilerin cezasının bitmesinin ardından belli bir müddet takibi yapılmalı ve ihtiyaç duydukları konularda kendilerine danışmanlık edilmelidir.

Sonuç olarak araştırma sonuçları, suçlu davranışın ortaya çıkmasında, sosyo-ekonomik değişkenlerin çok etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda yoksulluk ile suç arasında güçlü bir ilişkinin olduğuna dair temel varsayımımız doğrulanmıştır. Bu durum neden - sonuç ilişkisi bağlamında ele alınmamalı ve yoksulluğun suçlu davranışla güçlü bağlarının olduğu şeklinde değerlendirilmelidir. Zira araştırmaya katılanların hepsinin suç işleme nedeni sosyo-ekonomik koşullar değildir. Biyolojik ve psikolojik sorunlarda kişilerin suç işlemelerine neden olmuş olabilir. Ancak genel itibari ile maddi koşullar ile ilgili değişkenlerin suç üzerinde etkisinin olduğu saptanmıştır. Bu etkinin belirginleştirilmesi için örneklem hacmi genişletilerek ve bölgenin ayrıntılı analizi yapılmalıdır. Bölgenin daha çok araştırılmaya ve bilgi üretilmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Yoksulluk kültürü izleri taşıyan köy suçlu davranışın doğasını anlamamız için laboratuvar konumundadır. İleride yapılacak daha çok ve kapsamlı araştırma gerek epistemolojik açıdan gerekse sosyal politika açısından ilgililere önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, Reşat, “Yoksulluk ve Suç: Doğrusal Olmayan Bir İlişki”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 1, 2015 s. 251-265

Aksan, Gamze, *Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009.

Aron, Raymond, *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*, çev. Korkmaz Alemdar, Bilgi Yayınları, Ankara, 2004.

Aytaç, Ömer, “Yoksulluk, Kentsel Sınıfsal ve Sosyal Dışlanma: Modern Kentlerde Sınıfsal/Mekansal Yarılma ve Suçlaştırılması Mekanizmaları”, *Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek*, Derleyen: Ömer Aytaç ve Süleyman İlhan, Birleşik Yayınevi, Ankara, 2013.

Bal, Hüseyin, *Suç Sosyolojisi*, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2016.

Başaran, Kemal, *Yoksulluk ve Suç İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2012.

Bıçkı, Doğan, “Kentsel Yoksulluğun Kültüralist Okumaları”, *Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek*, Derleyen: Ömer Aytaç ve Süleyman İlhan, Birleşik Yayınevi, Ankara, 2013.

Bozkurt, Enver, *Hukukun Temel Kavramları*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2005.

Bozkurt, Veysel, *Değişen Dünyada Sosyoloji*, Ekin Yayınları, Bursa, 2015.

Çakmak, Caner, “Suçun Belirleyicileri Olarak Başlıca Ekonomik Risk Faktörleri”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 4, 2015 s. 125-184

Doğan E. Muhsin ve Tatlı, Halim, “İnsani Gelişme ve İnsani Yoksulluk Bağlamında Türkiye’ nin Dünyadaki Yeri”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Sayı 1, 2014 s. 99-124

Dolu, Osman, *Suç Teorileri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.

Durkheim, Emile, *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*, çev. Özcan Doğan, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2014.

Evcim, Hakkı, *Sosyolojik Açıdan Afyonkarahisar İlinde Suç ve Suçluluk: Yaralama ve Cinayet Suçları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2011.

Foucault, Michel, *Hapishanenin Doğuşu*, çev. Mehmet Ali Kılışbay, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 1992.

Giddens, Anyhony, *Sosyoloji (Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş)*, çev. Ülgen Yıldız Battal, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2005.

Giddens, Anyhony, *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2008.

Göver, İbrahim Hakan ve Şenol, Dolunay, Toplumsal Bir Olgu Olarak Suç: Sosyolojik Bir Analiz, *Journal Of Current Researches On Social*, Sayı 7 (2), 2017 s. 191-208

Güçlü, İdris ve Akbaş, Halil, *Suç Sosyolojisi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Gül, Hüseyin ve Gül, Songül Sallan “Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü Tartışmaları”, *Türkiye’ de Yoksulluk Çalışmaları*, Derleyen: Nurgün OKTİK, Yakın Kitapevi, İzmir, 2008.

Gürses, Didem “İnsani Gelişme ve Türkiye”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 21, 2009 s. 339-350

Hafızoğulları, Zeki ve Güngör, Devrim “Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi”, *TBB Dergisi*, Sayı 69, 2007 s. 23-50

Işık, Oğuz ve Pınarcıoğlu, M. Melih, *Nöbetleşe Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

Işıқтаç, Yasemin “Toplum ve Hukuk”, *Sosyolojiye Giriş*, Derleyen: İhsan Sezal, Martı Yayınevi, Ankara, 2003.

İçli, T. Günşen, *Kriminoloji*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Kalaycıoğlu, Sibel “Toplumsal Tabakalaşma”, *Sosyolojiye Giriş*, Derleyen: İhsan Sezal, Martı Yayınevi, Ankara, 2003.

Kızmaz, Zahir, Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme, *C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, 2005 s. 149-174

Marshall, Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2005

Mingione, Enzo, “Kentsel Yoksulluğu Anlamak”, *Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek*, Derleyen: Ömer Aytaç ve Süleyman İlhan, Birleşik Yayınevi, Ankara, 2013.

Oktik, Nurgün, “Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kuramsal Bakış”, *Türkiye’ de Yoksulluk Çalışmaları*, Derleyen: Nurgün OKTİK, Yakın Kitapevi, İzmir, 2008.

Özer, Yunus Emre ve Çolak, Murat, “Yoksulluk, Dezavantajlı Grup ve Suç İlişkisine Yönelik Bir Alan Araştırması: İzmir Kadın Sığınma Evleri Örneği”, *İktisadi ve idari Bilimler Dergisi*, Sayı 3, 2015 s. 479-491

Öztürk, Şinasi, “Kırsal Yoksulluk”, *Türkiye’ de Yoksulluk Çalışmaları*, Derleyen: Nurgün OKTİK, Yakın Kitapevi, İzmir, 2008.

Ritzer, George ve Stepnisky, Jeffery, Sosyoloji Kuramları, çev. Himmet Hülür, De Ki Yayınları, Ankara, 2014.

Soyaslan, Doğan, *Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri)*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1998.

Şenses, Fikret, *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

Tüik, *Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı*, Ankara, 2008.

Türkdoğan, Orhan, *Yoksulluk Kültürü: Gecekonducuların Toplumsal Yapısı*, Dede Korkut Yayınları, İstanbul, 1977.

Tüylüoğlu, Şevket ve Karalı, Burak “İnsani Kalkınma Endeksi ve Türkiye İçin Değerlendirilmesi”, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı 12, 2006 s. 53-88

Ünal, Halime, “Yoksul Olmak Suç İşlemek İçin Yeterli Mi?”, *Türkiye’ de Yoksulluk Çalışmaları*, Derleyen: Nurgün OKTİK, Yakın Kitapevi, İzmir, 2008.

Yılmaz, Cevdet “Kentsel Yoksulluk: Dayanışma, Güven ve Risk İlişkisinin Dönüşümü”, *Türkiye’ de Yoksulluk Çalışmaları*, Derleyen: Nurgün OKTİK, Yakın Kitapevi, İzmir, 2008.

İnternet Kaynakları

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm>

(Erişim: 16/04/2018)

<http://www.nufusune.com/36746-karabuk-merkez-cumayani-koy-nufusu>

(Erişim: 14/07/2018)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Cumayan%C4%B1,_Karab%C3%BCk

(Erişim: 28/04/2017)

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/101208>

(Erişim: 16/07/2018)

EKLER

EK 1: HARİTALAR

Harita 1: Cumayanı Köyü' nün Uydu Görüntülerinden Konumu

Kaynak: www.googleearth.com 13.06.2018

Harita 2: Cumayanı Köyü' nün İl İçindeki Konumu

Kaynak: www.googleearth.com 13.06.2018

EK 2: RESİMLER

Resim 1: Cumayanı Köyü Konut Görüntüleri

Resim 2: Cumayanı Köyü Konut Görüntüleri

Resim 3: Cumayanı Köyü Konut Görüntüleri

Resim 4: Cumayanı Köyü Konut Görüntüleri

Resim 5: Cumyanı Köyü Sokak Görüntüleri

Resim 6: Cumyanı Köyü Sokak Görünümleri

Resim 7: Cumayanı Köyü Genel Görünümü

Resim 8: Cumayanı Köyü Konut Görüntüleri

Resim 9: Cumayanı Köyü Genel Görünümü

Resim 10: Cumayanı Köyü Genel Görünümü

EK 3: ANKET FORMU

Değerli katılımcı;

Aşağıda yer alan anket formundaki bilgilerden, Doktor Öğretim Üyesi Fahri ATASOY danışmanlığında gerçekleştirilecek olan Yüksek Lisans proje çalışmasında yararlanılacaktır. Anket soruları genel olarak değerlendirileceği için isminiz istenmeyecektir. Anketimizin amacı, yoksulluğun suçlu davranışa etkisinin incelenmesidir. Sorularımızı içtenlikle cevaplandırıp, araştırmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

1) Cinsiyetiniz?

Erkek () Kadın ()

2) Medeni Durumunuz?

Evli () Bekâr () Boşanmış () Eşi vefat etmiş ()

3) Evli iseniz kaç evlilik yaptınız?

1 () 2 () 3 () 3 ve üzere ()

4) Nasıl evlilik gerçekleştirdiniz?

Severek/tanışarak () Görücü usulü ()

5) Evlilik türünüz nedir?

Resmi evlilik () Gayri resmi evlilik/imam nikâhlı evlilik ()

6) Yaşınız?

18-25 () 26-35 () 36-45 () 46 ve üzeri ()

7) Eğitim durumunuz nedir?

Okur-yazar değil ()

Diplomasız okur-yazar ()

İlkokul mezunu ()

Ortaokul mezunu ()

Lise ()

Yüksek öğretim ve üzeri ()

8) Eğitiminizi yarıda bıraktıysanız veya devam etmediyseniz sebebi nedir?

Ekonomik sebepler ()

Anne/ babanın ölümü ya da boşanması ()

Başarısızlık/sorunlu öğrencilik ()

Kişisel ailevi sorunlar ()

Sosyal sorunlar/imkânsızlıklar ()

9) Hanede yaşayan birey sayınız?

1 ()

2 ()

3 ()

4 ()

5 ve üzeri ()

10) Bakmakla yükümlü olduğunuz çocuk sayınız?

1 ()

2 ()

3 ()

4 ()

5 ve üzeri ()

11) Sosyal güvenceniz nedir?

Güvencesi yok ()

Yeşil kart ()

Bağ-kur ()

SGK ()

Emekli sandığı ()

12) Hanede yaşayan bireylerin toplam aylık geliri ne kadardır?

0-500 TL ()

501-1.000 TL ()

1.001-1.500 TL ()

1.501-2.000 TL ()

2.001 TL ve üzeri ()

13) Çocukluk yıllarınızda ailenizin ekonomik durumu nasıldı?

Geçimi güçlükle sağlıyor ()

Geçimi ancak başkalarının yardımı ile sağlıyor ()

Geçimini rahatça sağlıyor ()

14) Çocukluk yıllarınızda ailenizdeki problemler nelerdi?

Ekonomik Problemler ()

- Aile içi şiddet ()
Alkol ()
Uyuşturucu ve madde kullanımı ()
Aile içi geçimsizlik ()
Bölünmüş aile ()

15) Cezaevine girmeden önce veya denetimli serbestlikten önce en son yaptığınız iş nedir?

- Zanaatkâr ()
Esnaf ()
Çiftçi ()
İşçi (Sanayi Sektörü) ()
İşçi (Hizmet Sektörü) ()
Günelik işler()
Emekli ()
Kamu Çalışanı ()
İşsiz ()

16) Cezaevine girmeden önce veya denetimli serbestlikten önce işten elde ettiğiniz gelir geçiminizi sağlıyor muydu?

- Geçimi güçlükle sağlıyor ()
Geçimi ancak başkalarının yardımı ile sağlıyor ()
Geçimini rahatça sağlıyor ()

17) Siz cezaevindeyken ailenizin geçinme durumu nasıldı?

- Eş ()
Çocuklar (öz çocuklar, gelin, damat) ()
Anne/baba (eşinizin ya da sizin anne babanız) ()
Akraba, komşu, arkadaş ()
Sosyal Yardımlar (SYDV, Aile ve Sosyal Politikalar, Belediye, Sivil Toplum) ()

18) Ekonomik sıkıntı yaşadığınızda nerelere başvurursunuz?

- Aile ()
Akraba ()
Arkadaş ()

- Komşu ()
İşveren ()
Belediye, Kaymakam, Muhtar ()
Valilik, İl Sosyal Hizmetler ()
Dernekler, Vakıflar, Hayır kuruluşları ()
Tefeci ()
Banka ()

19) Yaşadığınız konut tipi nedir?

- Gecekondu ()
Apartman ()
Evsiz ()

20) Şu an oturduğunuz evin ne tür problemleri var?

- Odaları dar ()
Yeterli oda yok ()
Çok karanlık ()
Yeterli ısınma sistemi yok ()
Çatı sızıyor/tavan akıyor ()
Duvarlarda çatlaklar var ()
Banyosu yok ()
Problemi yok ()

21) Şu anda oturduğunuz ev kime ait?

- Kendinize ait ()
Kiracı ()
Ev kendinizin değil ancak kira ödemiyorsunuz ()

22) Evinizde hangi eşyalar mevcut?

- Radyo ()
Televizyon ()
İnternet ()
Cep telefonu ()
Buzdolabı ()
Çamaşır Makinesi ()
Araba ()

- Kilim/halı ()
Bilgisayar ()
Dijital fotoğraf makinesi ()
Bisiklet ()
Motosiklet ()
Elektrik Süpürgesi ()
Fırın ()
Ocak ()
Bulaşık makinesi ()
Müzik seti ()

23) Sağlık durumunuz nedir?

- Herhangi bir ağrım ya da rahatsızlığım yok ()
Biraz rahatsızım ancak ciddi değil ()
Ciddi ve zor bir hastalığım var ()

24) Maddi durumunuzdan dolayı dışlandığınızı hissettiniz mi?

- Akrabalarımın dışladığımı hissettim ()
Arkadaşlarımın dışladığımı hissettim ()
Komşularımın dışladığımı hissettim ()
Dışlandığımı hissetmedim ()

25) Sizce oturduğunuz semtin ne tür problemleri var?

- Gürültülü ()
Temiz değil ()
Hırsızlık var ()
Can güvenliğimiz yok ()
Akşamları dışarı çıkmaya korkuyoruz ()
Malıma zarar veriyorlar ()
Problemi yok ()

26) Evinizde elektrik var mı?

- Var () Yok ()

27) Evinizde temiz içme suyu var mı?

Var () Yok ()

28) Hangi suç kapsamında ceza aldınız?

Hırsızlık ()

Gasp/Kapkaç ()

Dolandırıcılık ()

Adam yaralama ()

Adam öldürme ()

Cinsel saldırı ()

Kız kaçırma ()

Kalpazanlık ()

Uyuşturucu ()

Diğer ()

29) Suç işleme nedeniniz nedir?

Para ihtiyacı ()

Çaresizlik ()

Teşvik ()

Alkol ve uyuşturucu etkisi ()

Evlenmek ()

Töre ()

Kan davası ()

Meşru savunma ()

30) Cezaevi sonrası veya denetimli serbestlik sonrası korku nedenleriniz nelerdir?

Ailenin dışlaması ()

Çevrenin dışlaması ()

İş bulamamak ()

Sabıkalı damgası ()

Yeniden suç işlemek ()

Topluma ayak uyduramamak ()

Hasım taraf ()

Korkum yok ()